

SOTT HØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 36 - november 2008 - Årgang 19

1983 – 2008
25 års innsats for
Østensjøvannet i Oslo

Innhold

Leder	3
Støtt foreningsarbeidet med de nye produktene for 2009	3
Fra «løs gruppe» til slagkraftig venneforening	4
Vernets historie - Østensjøvannets Venner stiftes	12
«Hjerterum» - litt mer om Wergeland.....	16
Vernets pionérer før Østensjøvannets Venner	17
«Slåttedag for alle!», kan bli ny tradisjon	25
Østensjøens istid - avgjørende for landskapsutformingen	26
Steinøksene fra Østensjø	30
Rehabilitering av ledningsnettet.....	33
Lysvandring langs Alnaelva.....	33
Om Abildsø gård - de siste 60-70 år	34
Kulturlandskapet i de siste 100 år	38
Isskjæring - før kjølemaskinenes tid.....	40
Fjernvarme- til glede og besvær	42
Luftens pionérer	44
Vannet som vintervei.....	46
Flaggermusnatta 23. august	47
Sportsfiske og matauk	48
Travløp og israce.....	50
Vannstandsregulering	52
Østensjøbroen - en god løsning 100 år etter	54
Østensjøområdet miljøpark de neste 25 år.....	56
Praktbok om norske hager.....	58
Skjutselsplanen for Østensjøvannet 1979.....	59
Boka «Oslo turveiguide» - på E5 og E4 rundt vannet.....	60
Ny etappe av E6 - bedre forbindelse til Østensjøvannet.....	62
Saveslipp på Bakkehavn	64
Husdyr skaper trivsel	66
Ulsrud hageby - et «annerledes» borettslag.....	68
Kanalene	74
Østensjø gårds nordre tun - hva skjer?	76
ØVV på nett.....	76
Bydelsprisen 2008	77
Bydelsdagen 2008	78
Nytt fra Oslo Elveforum.....	80
Østensjødagen 2008.....	83
Bjørnsenskogen - historikk og naturkvaliteter	84
Miljøprosjekt Ljanselva 1989 - 2008.....	88
Årsrapporten for fugler 2007	92
Vingetyven - spenningsbok fra Østensjøvannet	95

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt Vann- og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!).

Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring Dyreambulansen på 02222 (kommunal instans) eller Fugle-hjelpen: 90 08 61 61.

Forsidefoto, Østensjøvannet fotografert mot nord, fra småfry 12.08.2008. Fotograf: Audun Brekke Skrindo

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL

0619 OSLO

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe

Paul Fekjær

Amund Kveim

Audun Brekke Skrindo

Design og layout

Audun Brekke Skrindo

Grafisk produksjon

07.no

E-post/nettsider

post@ostensjovannet.no

www.ostensjovannet.no

Sothøna

ISSN: 1504-0615

Organisasjonsnummer:

983 034 446

Annonsesider

Liberg/Globus trading

Styret

Logo

Anne Durban

Opplag

3000

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim

22 27 43 86

Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe

22 27 51 93

Sekretær: Tore Nesbakken

22 29 43 36

Styremedlemmer

Tove Andersen

Johan Mollatt

Audun Brekke Skrindo

Eirik Wærner

Varamedlemmer

Paul Fekjær

Geir A. Midtgaard

Jan Muribø

Hans Englund

Medlemskontigent

Hovedmedlem kr. 100

Husstandsmedlem kr. 10

Foreninger o.l. minst kr. 400

Firma/bedrift o.l. minst kr. 800

Bankkonti:

Kontingentkonto: 5082 07 54112

Bedriftskonto: 7874 05 56761

Redaksjonen avsluttet 01.12.2008

Vi takker våre annonsører for støtte til utgivelse av bladet!

Leder

Amund Kveim

Sammen for vannet i 25 år

- arbeidet må videreføres

Ved foreningens 25-årsjubileum gir vi honnør til de som gjennom mange år har bidratt til å få området vernet og skjøttet. Først og fremst skal det gis honnør til Finn A. Gulbrandsen og resten av initiativtakerne til foreningen Østensjøvannets Venner, som i grevens tid fikk satt nødvendig fokus på området og som har bidratt til fredningen. Utallige timers frivillig arbeid er utført, men likevel står vi fortsatt overfor store oppgaver og utfordringer. I dette nummeret av Sothøna velger vi derfor å kaste blikket både bakover og fremover i tid.

Østensjøvannets naturrikdom har vært under stort press gjennom mange tiår. Dessverre er vernet fremdeles ikke tilfredsstillende, og det er et betydelig etterslep når det gjelder høyst nødvendig skjøtsel. Fredning hadde kanskje vært tilstrekkelig dersom Østensjøvannet hadde ligget i dypet av Østmarka. Når vannet ligger som det gjør, midt i byggesonen i landets hovedstad, med årtiers vanskjøtsel og stort slitasjepress, er fredning bare ett av flere helt nødvendige tiltak.

Området har denne høsten dessverre vært preget av arbeidet med fremføring av fjernvarmerør. Men Oslo kommune har også brukt to millioner kroner på å kjøpe arealer rundt vannet som var i privat eie. Dette er bra, men det må komme i tillegg til, og ikke i stedet for, finansiering av høyst nødvendige skjøtselstiltak. I kjølvannet av etableringen av Østensjøområdet Miljøpark i 2002 ble det utarbeidet en omfattende forvaltnings- og skjøtelsplan. Denne har ikke på noen måte fått de nødvendige midler for å kunne iverksettes, noe som nå må få økt politisk fokus. Det er på tide å få Østensjøvannet ut av det politiske dødvannet.

Verdiene ved Østensjøvannet er å anse både som en lokal og en nasjonal arv som skal gis videre til kommende generasjoner. Historiens dom vil være hard om man ikke lykkes å gjennomføre dette på en tilfredsstillende måte. Vi ønsker ikke å ende opp med en bypark med gressplener og steinsatte bredder. I en by er natur å anse som et knapphetsgode og en ikke-fornybar ressurs, og med redusert biologisk mangfold vil selve Østensjøvannets sjel være tapt for alltid. Det er kommunale og statlige myndigheter som sitter med dette ansvaret, men det har vist seg at lokale frivillige krefter hele tiden må presse på dersom noe skal oppnås. Det er derfor all grunn til å tro at Østensjøvannets Venner også i fremtiden må være både vakthund og trekkhund.

Til slutt en stor takk til alle som i årenes løp har bidratt i vernearbeidet ved Østensjøvannet.
Vi ønsker alle våre lesere en god jul og et godt nytt år.

Østensjø, november 2008
Amund Kveim

Nye salgsprodukter for 2009

Almanakk: 40,-

Kjøp almanakken for 2009 fra Østensjøvannets Venner. Du får den på Deichmanske bibliotek, filialene Oppsal, Bøler og Lambertseter.

Østensjøvannets Venners termokrus: 50,-

Kommer med lokk og holder som kan festes i bil, båt o.l. Ideell til turbruk.

Østensjøvannets Venners T-skjorte: 150,-

Piquetskjorte (korterm med krave). 100% bomull. Størrelse S, M og L. OBS Store størrelser, velg et nr. mindre enn vanlig.

Bestilles via post@ostensjovannet.no (ingen fast utkjøring).

Østensjøvannets Venner **Fra «løs gruppe» til slagkraftig venneforening**

Litt om forenings- og styrearbeid gjennom 25 år

Tekst: Eirik Wærner

En spontan start

Foreningen ble startet fordi politikerne i Oslo ikke forsto hvilken unik naturperle de hadde midt i byen. Stadig vekk dukket det opp nye forslag om utbygging av «ledige» områder rundt vannet. Tankegangen var vel «at det gjorde vel ikke så mye om vi tok en bitte liten bit...».

Flere av de som tok et initiativ til dannelse av en verneforening var opptatt av vannet gjennom ulike kanaler: Undertegnede var aktiv i Natur og Ungdom og Naturvernforbundet, andre gjennom politikk, atter andre av ren uorganisert kulturminne- eller naturvern-interesse. I 1979 ble en viktig avgjørelse tatt: Skjøselsplanen for Østensjøvannet ble vedtatt av politikerne. Men allerede i 1983 vedtok bygningsrådet at områdene vest for Abildsø gård skulle bygges ut («bit-for-bit-politikken» rådet). Jeg ringte til Finn Arnt Gulbrandsen, som hadde vært nabo i blokka i Vetlandsveien, og som jeg visste var mer rutinert i politikk enn meg. -Nå må vi gjøre noe før det er for sent, sa jeg. Jeg kontaktet også Øyvind Mæland, og disse kontaktet andre de visste om som var opptatt av vern. De som møttes hos meg var: Liv Tarandrød fra Manglerud, Inger Johanne Arnesen fra Godlia, Randi Aune fra Bøler, Per Mathisen fra Abildsø, Øyvind Mæland fra Østensjø, samt Finn Arnt Gulbrandsen og meg (de to førstnevnte er nå døde).

Den «løse gruppa» Østensjøvannets Venner

Vi diskuterte hvordan vi skulle legge an arbeidet, og ble enige om at vi ikke skulle lage noen organisasjon, med regnskap, medlemsregister og annet byråkrati – det var ikke tid til slikt. Med adresse c/o Øyvind Mæland, Manglerud kirke, regnet vi med at ingen ville stille spørsmål om hva dette var for en slags organisasjon. Dette viste seg å fungere bra, og vi fikk organisert underskriftskampanje som førte til at regulerings-saken ble forkastet. I 1984 ble området vest for Abildsø gård regulert til spesialområde - bevaring.

På'n igjen i 1988 – nytt boligprosjekt

Noen politikere hadde snakket med Selvaag Bygg AS, og ny reguleringsplan var dermed på trappene. I 1988 var det derfor på'n igjen. I følge referatet møttes disse hjemme hos meg 9.11.88: Finn Arnt Gulbrandsen, Inger Johanne Arnesen, Anne Lise Rom (Rindal), Randi Aune, Per Mathisen, Eirik Wærner, Dag Wærner, Svein Kjærte og Kai Spydevold. Nå var det klart at vi var nødt til å stifte en forening og bli mer slagkraftige. Jeg antar at Erik Damsgaard også var til stede, for han ble valgt til leder av foreningen. I styret forøvrig satt: Dag Wærner, Anne Lise Rom, Liv Tarandrød, Øyvind Mæland og Svein Kjærte. (Undertegnede kunne ikke sitte i styret pga. arbeid i Oslo helseråd, natur- og miljøvern-avdelingen). Manglerud kirke ble benyttet som offisiell adresse. Vi ordnet postgirokonto

Underskriftskampanjen mot utbygging av jordene på vestsiden av Abildsø gård i 1989 engasjerte mange.

Foto: Grete Zahl.

og lagde vedtekter, og fastsatte kontingenten til kr. 30,- for hovedmedlem og kr. 5,- for familiemedlem. Allerede i januar 1989 hadde man samlet 12.000 underskrifter, medlemmene strømmet også inn. Totalt ble hele **20 500 underskrifter** mot omregulering og byggeprosjekt registrert.

Det var trolig noe «avskalling» i det valgte styret, for i den første årsmeldingen fra foreningen står det at styret fra 13. juni 1989 har bestått av:

Leder:	Erik Damsgaard
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Styremedlemmer:	Grete Zahl (sekretær), Anne-Lise Rom, Per Mathisen og Øyvind Mæland
Varamedlemmer:	Inger Johanne Arnesen og Randi Aune

I 1989 ble det på Østensjø gård arrangert et møte mellom Østensjøvannets Venner, politikere, byråkrater og presse.

Foto: Grete Zahl.

I 1989 klarte foreningen å få NRK til å lage et langt innslag i Norge Rundt om Østensjøvannet. Denne riksdekningen var trolig viktig for å få til det ønskede vern. Det var liksom ikke grenser for hva foreningen satte i gang med på en gang. Slått av slåtteenga Sjøli øst for Tallbergåsen ble satt i gang under mottoet «La enga leve». Ved utgangen av 1989 var det 786 hovedmedlemmer og totalt 1344 når husstandsmedlemmer inkluderes.

«18 000 krever statlig vern av hele skjøtselområdet. Denne planen omfatter også vestsiden av Abildsø gård». Dette er teksten som Erik Damsgaard holder opp. Erik Werner til venstre. Østensjøvannets Venner kjempet for vern av hele skjøtselområdet vedtatt i 1979. Foto: Grete Zahl.

1990: Sothøna – første utgivelse

Styret for 1990 var det samme som året før, men følgende varamedlemmer kom til: Marianne Østbye og Kari Lønstad.

Arbeidet med å utgi medlemsbladet Sothøna ble også startet med utgivelse av første nr. i juni.

I 1990 ble det også føyd til en formulering i vedtektene om at foreningen kunne dele ut «Sothøne»-prisen til medlemmer som styret mener har gjort seg særlig bemerket. Dette året var også første gang vi arrangerte Minna Wetlesendagen, til minne om stifteren av Europas første husholdningsskole på Abildsø gård. Denne dagen har vært markert hvert eneste år etter dette.

Foreningen etablerte også «Stiftelsen Østensjøvannets kulturfond», som samlet inn penger og underskrifter for å bevare bygningsmassen på Abildsø gård. Denne stiftelsen samlet inn flere hundre tusen kroner, som senere ble overført til kulturlandskapskontoen fordi Abildsø gård ble solgt.

Protestene telles opp. Fra venstre Erik Damsgaard, Liv Tarandrød og Per Mathisen. Foto: Grete Zahl.

Inger Johanne Arnesen med øks på slåtteeenga Sjøli. Foto: Grete Zahl.

USAs tidligere president og amatørornitolog Jimmy Carter besøkte Østensjøvannet i august for å kikke på fugl.

Antall hovedmedlemmer er nå 1224, en økning på 744 i løpet av året. Totalt er det 2088 medlemmer når hushandsmedlemmer inkluderes.

1991: Norsk og europeisk miljøvernpris

Leder:	Erik Damsgard
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Sekretær:	Grete Zahl
Kasserer:	Anne Lise Rindal
Styremedlemmer:	Marianne Østbye og Øyvind Mæland
Varamedlemmer:	Inger Johanne Arnesen, Selma Monsen, Per Mathisen og Kari Lønstad.

I 1991 satte foreningen i gang med nok et prosjekt: Almanakk med skreddersydd innhold om foreningen og vannet. Denne var en meget god inntektskilde for foreningen i mange år. En egen barne- og ungdomsavdeling ble også startet i dette året; *Østensjøvannets Arvinger*.

Som kvittering for aktivitetene fikk foreningen i 1991 Norges miljøvernpris i begge kategorier – natur og kultur. Østensjøvannets Venner ble samtidig innstilt til den Europeiske miljøvernprisen og deltakelse i finalen i Wien, hvor Erik Damsgaard representerte foreningen.

Ukentlige tellinger av fugl ved Østensjøvannet i samarbeid med Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avdeling Oslo og Akershus ble satt i gang. 104 arter ble observert i 1991.

1992: Østensjøvannet fredes etter naturvernloven

Leder:	Erik Damsgard
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Sekretær:	Marianne Østbye
Kasserer:	Gerd Hansen
Styremedlemmer:	Kari Lønstad og Øyvind Mæland

Østensjøvannets Venner med stand på Oppsaldagene i 1990. Randi Aune til venstre og Grete Zahl med Sothøna fra juni 1990. Foto: ukjent.

Varamedlemmer: Tor Jacobsen, Selma M. Monsen, Ingvild Myklebust og Guro Aandahl.

Øyvind Mæland flyttet fra Oslo dette året, og Selma Monsen rykket derfor opp fra vara til fast styremedlem. I tillegg hadde Hanne Blesvik og noen andre en kjempejobb med å sende ut utsendelsene til medlemmene.

Erik Damsgaard satt som leder i tre år, og det ble jobbet intenst. Styret arbeidet mange ganger til klokken fire om natten for å levere pressemeldinger til avisene – på denne tiden hadde vi jo ikke e-post, knapt nok telefax, så ting tok litt lengre tid enn i dag. Det fortelles om politikere som var i møte med Damsgaard på morgenen møtte ham igjen ved kontortidens slutt – da hadde han flydd fra kontor til kontor i Rådhuset hele dagen med foreningens budskap. Jeg tror at Erik Damsgaard ble litt utbrent av dette, og han tok avløsning i 1993. Da overtok Finn Arnt Gulbrandsen ledervervet, og han hadde vel allerede i en periode før årsmøtet i praksis vært leder. Finn satt som styreleder helt til 1999, og fortsatte som nestleder til 2005. Til sammen har han sittet 18 år i styret!

Dette året fikk vi «rodd i land» en viktig seier: Selve vannet ble fredet etter naturvernloven som naturreservat. I tillegg ble Abildsø gård midlertidig fredet.

Botulismedød av hettemåker ved Østensjøvannet våren 1992. Falken og Oslo Brannvesen samlet opp 350 døde hettemåker.

1993: Lederskifte og «Ut i naturen»

Nå var det tidligere nestleder Finn Arnt Gulbrandsen som begynte sin lange lederperiode i foreningen:

Leder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Nestleder:	Marianne Østbye
Sekretær:	Selma M. Monsen
Kasserer:	Gerd Hansen
Styremedlemmer:	Kari Lønstad og Manuel Rojas
Varamedlemmer:	Guro Aandahl, Johan Mollatt, Hanne Skram og Erik Wasrud.

Selma Monsen flyttet til Lillehammer, og Grete Brosstad hjalp styret med kontorarbeidet i denne perioden.

En av de viktige begivenhetene dette året var at NRK hadde et eget program om Østensjøvannet i programserien «Ut i naturen». Dette ble 50 minutter med kjempereklame for området.

Østensjøvannets Venner markerer ti års hardt arbeid for bevaring av Østensjøvannet.

1994: 150 år siden landbruksskolen på Abildsø startet

Leder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Nestleder:	Marianne Østbye
Styremedlemmer:	Gerd Hansen, Hanne Skram, Manuel Rojas og Selma M. Monsen.
Varamedlemmer:	Bjørn Jacobsen, Kari Lønstad, Johan Mollatt og Tor Jacobsen.

Det er 150 år siden landets andre landbruksskole startet på Abildsø gård. Storflaggermus bekreftet ved Østensjøvannet. Fugleart nummer 200 passerer.

1995: Naturvernår

Leder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Nestleder:	Werner Alvestad
Kasserer:	Tor Jacobsen
Sekretær:	Kari Lønstad
Styremedlemmer:	Hanne Skram, Manuel Rojas og Dag E. Thorenfeldt
Varamedlemmer:	Johan Mollatt, Torill Carlsen, Arnfinn Ebne og Hanne Lønstad

Kristin Kvarme gjorde et kjempearbeid med å arrangere stands hvor det ble delt ut over 4000 brosjyrer om å melde seg inn i foreningen.

I 1995 fikk Østensjøvannets Venner og Norsk Ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus Finsefondets stipend på 100.000 kroner til prosjekt Vadedam i nordenden av vannet.

Riksantikvaren vil frede hele Abildsø gård, med alle bygninger, hageanlegget, åkerlandet og alleen. Forslaget lagt ut til høring i februar.

Naturvernprisen deles ut i 1991. Erik Damsgaard mottar prisen av juryens formann, Naturvernforbundets tidligere, leder Ragnar Vik. Til venstre tidligere miljøvernminister Olav Gjærdevoll.

Fugleart nr. 201 er registrert ved Østensjøvannet.

Frigjøringsjubileet – det er 50 år siden frigjøringen. De tyske anleggene rundt Østensjøvannet blir beskrevet i Sothøna. Europarådet har bestemt at 1995 skal være naturvernår. Det gir inspirasjon til vårt videre sisyfosarbeid.

1996: Finsefondet – miljøstipendet tildelt – Vadedammen etableres

Leder: Finn Arnt Gulbrandsen
 Styremedlemmer: Manuel Rojas, Kari Lønstad, Tor Jacobsen, Johan Mollatt, Torill Carlsen og Kristin Kvarme
 Varamedlemmer: Mari Holtan, Ragnhild Markussen, Hanne Lønstad og Odd Frode Ulbrandt

Finsefondet – tildeling av miljøstipendet for 1996 på Østensjø gård.

I 1996 fikk foreningen stoppet snødumpingen ved Bøler kirke. Foreningen var særdeles skuffet over byrådet Gerhardsen som ikke klarte å få til kommunalt oppkjøp av Østensjø gård. Det var flertall i bystyret for et slikt kjøp, men byrådet somlet bort muligheten.

1997: Blomsterflua *Orthonevra erythrogonia* registrert

Leder: Finn Arnt Gulbrandsen
 Nestleder/Kasserer: Tor Jacobsen
 Styremedlemmer: Kari Lønstad, Torill Carlsen, Ragnhild Magnussen, Johan Mollatt og Mari Holtan
 Varamedlemmer: Kristin Kvarme, Henning Lahn, Petter Nilsen og Odd Frode Ulbrandt

Insektsundersøkelsen fortsetter ved Østensjøvannet. Foreløpig har man registrert 724 arter. Blomsterflua *Orthonevra erythrogonia* er den eneste flua som har fått et eget innlegg i Oslo bystyre. Den ble funnet på slåtteenga Sjøli.

Etter 150 år ble Østensjøgårdene solgt fra Tvesterfamilien til familien Solbakken.

1998: Abildsø gård solgt til Cesar

Leder: Finn Arnt Gulbrandsen
 Nestleder/Kasserer: Tor Jacobsen
 Sekretær: Mari Holtan
 Styremedlemmer: Kari Lønstad, Ragnhild Magnussen, Petter Nilsen og Johan Mollatt
 Varamedlemmer: Amund Kveim, Paul Schimmings og Laila Amundsen

Abildsø gård ble solgt av Selvaag Bygg AS til miljøstiftelsen Cesar i april. Rehabilitering av gården begynner.

1999: Østensjøvannets Kulturfond oppløst og prosjekt «Kulturlandskapspleie» etablert

Leder: Finn Arnt Gulbrandsen
 Kasserer: Tor Jacobsen
 Styremedlemmer: Mari Holtan, Kari Lønstad, Ragnhild Markussen, Johan Mollatt og Petter Nilsen

Varamedlemmer: Laila Amundsen, Amund Kveim, Paul Schimmings og Odd Frode Ulbrandt

Rehabilitering av stallen med grisehuset startet på Abildsø gård.

Stiftelsen Østensjøvannets Kulturfond ble oppløst. Pga. at både Abildsø gård og Østensjø gård nå var solgt til eiere som selv vil ta hånd om bygningene – kulturfondet ble derfor overflødig.

Samarbeidsprosjekt mellom 4H, Park- og idrettsetaten og Østensjøvannets Venner innledet. Svein Valdem ble prosjektansvarlig i «Kulturlandskapspleie i Oslo og Akershus» – naturfaglig skjøtsel av Østensjøområdet. Prosjektet fikk også benevnelsen KOO – Kulturlandskapspleie i Oslo og Omland.

2000: Lederskifte

Leder: Amund Kveim
 Nestlede: Finn Arnt Gulbrandsen
 Sekretær: Tiril Andersen
 Styremedlemmer: Eirik Wærner, Ragnhild Magnussen, Johan Mollatt og Paul Fekjær
 Varamedlemmer: Hanne Blesvik, Odd Frode Ulbrandt, Trond Strømdahl, Solveig Olafsen

I 2000 ble Amund Kveim valgt til styreleder, etter to års «fartstid» som varamedlem. Det viste seg å være et klokt valg, for han har sittet som leder siden da, og gjort en formidabel innsats i styret og ellers.

Leif-Dan Birkemoe overtok kassererjobben samme høst, og har hatt dette vervet fram til i dag. Også han (som er hyperaktiv pensjonist) har gjort en formidabel innsats for foreningen. Han har hatt en finger med i omtrent alt som har vært gjort i foreningen. Leif-Dan overtok kasserervervet fra Tor Jacobsen, som hadde dette vervet fra 1995. Tor var også nestleder i flere år.

Anne-Berit Gyberg har stått for fakturering og innkreving av sponsorstøtte i en årrekke.

Henning Lahn har frem til høsten 2000 hatt ansvar for medlemsregisteret, sannsynligvis siden 1997 - da han ble valgt inn i styret. Deretter har Eirik Wærner overtatt dette arbeidet fram til i dag. Han har hatt assistanse av Hanne Blesvik og Tove H. Andersen. Ved overtakelsen av registeret i 2000 skjedde det en katastrofe – spenningen på Oppsal sank til 120Volt, og vi mistet hele medlemsregisteret. Ingen backup fungerte, så vi måtte manuelt legge inn igjen medlemmene fra en over ett år gammel utskrift. Dette førte til at vi mistet en del nyinnmeldte, og at noen utmeldte måtte melde seg ut igjen. Etter dette har vi hatt en rutine om at registeret alltid finnes på minst 4 av styrets datamaskiner.

Finn Arnt Gulbrandsen har i en årrekke forestått arbeid med almanakken.

Rundt år 2000 fikk foreningen egne internettsider, redigert av Audun Brekke Skrindo. Han har vært web-redaktør hele tiden, og lagt ned et kjempearbeid med å få sidene våre så bra som de er blitt.

Reguleringsplanen for Østensjøområdet Miljøpark lagt ut til høring.

En samlet plan for Østensjøområdet er utarbeidet av Oslo kommune v/Plan- og Bygningsetaten i samarbeid med bl.a. Fylkesmannen, Friluftsetaten, Byantikvaren og Vann- og avløpsetaten. Østensjøvannets Venner har vært aktiv bidragsyter i utformingen.

Flom, vannstandsendringer og erosjon av breddene.

Høsten 2000 ble Østensjøvannet utsatt for flom som gjorde stor skade på området. En rekke øyer gikk i oppløsning og bredden ble utsatt for betydelig erosjon. Østensjøvannets Venner tok initiativ til samarbeid med alle involverte parter med sikte på å oppnå bedre sikring samt rehabilitering av våtmarksområder. I praksis har dette medført at foreningen har hatt det meste arbeidet. Vi har hatt god bruk for «pensjonistgruppa» til dette arbeidet, med vår «Petter Smart» og reirbygger Johan Mollatt i spissen. Johan har foreslått ulike måter å bygge øyer på, som er blitt utprøvd. En vellet øy ble til og med snudd riktig vei! I det siste har han også målt vannstanden ved utløpet og sjekket om overløpsordningen har fungert. Vi er nå derfor i stand til å dokumentere at vannstandsendingene som oppstår pga. den såkalte «slurpen» i overløpet trolig er årsaken til den kraftige erosjonen av breddene. Høsten 2008 gaffet slurpen i seg en hel øy som hadde dannet seg utenfor utløpet.

Audun Brekke Skrindo tok kontakt med styret i 2000 for å få laget en film om Østensjøvannet. Foreningen inngikk et samarbeid, og filmen hadde premiere på et medlemsmøte året etter.

Finn Arnt Gulbrandsen satte i gang bokprosjektet «Østensjøvannet. Naturreservatet i Oslo», som ble utgitt på Orion forlag. Fantastiske bilder av Jørn Areklett-Omre og tekst av Finn Arnt Gulbrandsen bidro til stor oppmerksomhet rundt områdets verdier, samt at den innbrakt foreningen en pen inntekt.

I 2000 kunne foreningen flytte kontorlokalene til det gjenreiste grisehuset på Abildsø gård. Der har vi holdt hus siden. I tillegg låner vi det røde stabburet på Østensjø nordre, hvor vi lagrer utstyr og rekvisitter.

2001: Østensjøgårdene midlertidig fredet

Leder:	Amund Kveim
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen
Kasserer:	Leif-Dan Birkemoe
Sekretær:	Tiril Andersen
Styremedlemmer:	Eirik Wærner, Paul Fekjær og Johan Mollatt
Varamedlemmer:	Hanne Blesvik, Odd Frode Ulbrandt, Trond Strømdahl og Solveig Olafsen

Dette året hadde vannet besøk av en entusiastisk delegasjon fra Kinas miljøverndepartement, og foreningen stilte selvsagt opp som guider.

Samarbeidsprosjektet med Abildsø gård og Norske 4H har vært videreført. Arbeidet har bl.a. omfattet slått, skjøtsel, rydding ved brenneriruinene m.m.

*Fra venstre: Erik Damsgaard og Amund Kveim i møte med ordfører Per Ditlev-Simonsen på Abildsø gård i 2002.
Foto: Leif-Dan Birkemoe.*

De tre lederne i Østensjøvannets Venner møtes ved vannet i 2003. Fra venstre Amund Kveim, Finn A. Gulbrandsen og Erik Damsgaard. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

I 2001 ble Østensjø gård midlertidig fredet etter kulturminneloven av Byantikvaren. Fredningsarbeidet pågår fortsatt, og avsluttes forhåpentligvis snart.

2002: Østensjøområdet Miljøpark vedtatt av Oslo bystyre

Leder	Amund Kveim,
Nestleder	Finn Arnt Gulbrandsen,
Regnskapsfører	Leif-Dan Birkemoe
Sekretær:	Tiril Andersen
Styremedlemmer:	Eirik Wærner, Paul Fekjær og Johan Mollatt.
Varamedlemmer:	Hanne Blesvik, Odd Frode Ulbrandt, Solveig Olafsen og Trond Strømdahl.

Oslo bystyre vedtok sommeren 2002 enstemmig reguleringsplanen «Østensjøområdet Miljøpark». Etter mange års arbeid, og hele 10 år etter at selve vannet ble fredet, er derved enda

Østensjødagene har hatt besøk av mange markerte personer fra Østensjø. Her Amund Kveim med Anne-Cath Vestly på Østensjø gård i 2005. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

en viktig milepæl i foreningens arbeid nådd. Arbeidet med å utarbeide en egen skjøtselsplan for området ble startet.

Publikumsbryggen på Abildsøsiden i sydenden av vannet ble ferdig gjenoppbygget i 2002. Prosjektet var et samarbeid med Norges Miljøvernforbund og Abildsø skole.

2003: Oslo kommunes Bymiljøpris

Leder:	Amund Kveim
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen.
Sekretær:	Tiril Andersen
Kasserer:	Leif-Dan Birkemoe
Styremedlemmer:	Eirik Wærner, Johan Mollatt og Paul Fekjær.
Varamedlemmer:	Hanne Blesvik, Odd Frode Ulbrandt, Trond Strømdahl og Solveig Olafsen

I 2003 satte foreningen i gang med nok et «galskapsprosjekt»: Bekjempelse av såkalte «invasive arter», eller på godt norsk: Begrense etableringen av fremmede plantearter som truer områdets opprinnelige vegetasjon. Dette gjelder særlig Canadagullris som har hatt en markant fremgang de senere år. Beiting på gammel beitemark er etablert både fra Østensjø og Abildsø gård. Hvert år har det vært utført dugnader, og i dag kan vi se resultatene: De fremmede artene er meget svekket ved Østensjøvannet!

Foreningen deltok i møte med Miljøvernminister Børge Brende da han besøkte Østensjøvannet i forbindelse med et Høyrearrangement høsten 2003. Ministeren uttalte seg svært positivt om foreningens arbeid og det som er utrettet i området.

2004: Prosjektet «Østensjø lokalhistoriske bilder» offisielt åpnet

Leder:	Amund Kveim
Nestleder:	Finn Arnt Gulbrandsen.
Kasserer:	Leif - Dan Birkemoe
Styremedlemmer:	Eirik Wærner, Johan Mollatt, Audun Brekke Skringdo og Anne-Berit Gyberg
Varamedlemmer:	Paul Fekjær, Hanne Blesvik og Solveig Olafsen

I samarbeid med Østensjø historielag og Deichmanske bibliotek ble det i 2003 tatt initiativ til å samle og registrere gamle bilder fra området. Bildene lagres og er gjort tilgjengelig via internett. Billedbasen ble offisielt åpnet 10.3.04 på Oppsal bibliotek. Leif-Dan Birkemoe har helt siden starten vært primus motor for dette prosjektet som representant for Østensjøvannets Venner.

2005: Langerrudbekken rensepark

Leder:	Amund Kveim
Nestleder/kasserer:	Leif-Dan Birkemoe
Sekretær:	Anne-Berit Gyberg
Styremedlemmer:	Eirik Wærner, Johan Mollatt, Audun Brekke Skringdo og Paul Fekjær
Varamedlemmer:	Tove Andersen, Gunnhild Riise, John Pedersen og Finn Arnt Gulbrandsen

Pensjonistgruppa har gjort en stor innsats med en rekke skjøtselstiltak. Her er noen av pensjonistene samlet for å markere at Odd Frode Ulbrandt runder år. Fra venstre: Johan Mollatt, Finn Tschudi, Aud Stensrud, Odd Frode Ulbrandt, Roger Hagen, Per Tokle og Hans Englund. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Langerudbekken

I forbindelse med etableringen av kunstgressbane på Rustadfeltet ble det avtalt at det som et kompensierende tiltak for miljøet i området skulle foretas åpning av Langerudbekken fra Miljøparkgrensen til Bogerudmyra. Bekken er nå lagt i store slyng med sedimenteringsdammer og åpningen ble offisielt markert med en tilstelning 24. august 2005.

Vadedammen

Det er i 2005 påbegynt arbeider med rehabilitering av vadedammen nord for Østensjøvannet. Målet er å stanse gjengroing samt å få en mer optimal utforming av området med hensyn til vannflate, dybde og vegetasjon. Arbeidene ble ferdigstilt i 2007.

2006: Østensjø kulturkart

Leder: Amund Kveim
Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe
Sekretær: Finn Arnt Gulbrandsen
Styremedlemmer: Finn Arnt Gulbrandsen, Eirik Wærner, Tove Andersen, Paul Fekjær
Varamedlemmer: Johan Mollatt, Tore Nesbakken, Kristin Kvarme og Gunnhild Riise

I tillegg til de vanlige oppgavene dette året, ble Østensjø kulturkart ferdig i samarbeid med Østensjø historielag. Kartet er håndtegnet av arkitekt Ole A. Krogness, og viser bydelen i skrått fugleperspektiv. Mer enn 50 lokaliteter er merket på kartet og beskrevet i tekst, samt at det er turforslag. Kulturkartet ble sendt alle huster i Bydel Østensjø i februar 2007.

2007: Innhegning for sauebeite på Bakkehavn

Leder: Amund Kveim
Nestleder og kasserer: Leif-Dan Birkemoe
Sekretær: Audun Brekke Skrindo
Styremedlemmer: Eirik Wærner, Tove Andersen, Audun Brekke Skrindo og Johan Mollatt
Varamedlemmer: Hans Englund, Paul Fekjær, Guro Funhjem og Jan Muribø

I 2007 bestemte styret seg for å bli «sauebønder». Sauebeiteprosjektet på Bakkehavn gård fikk midler fra Bydel Østensjø og Regionkontor Landbruk. Gjerdestolper til ca 900 meter innhegning ble innkjøpt og stolpene ble montert på dugnad høsten 2007. Gjerdet ble satt opp i løpet av våren 2008. Hensikten med prosjektet er å hindre gjengroing av kulturlandskapet og å få flere arter beitedyr inn i miljøparken. Sauene eies av en gårdbruker i Nittedal og var på beite i 2008.

2008: Fjernvarmefremføring

Leder: Amund Kveim
Nestleder og kasserer: Leif-Dan Birkemoe
Sekretær: Tore Nesbakken
Styremedlemmer: Tove Andersen, Johan Mollatt, Eirik Wærner, Audun Brekke Skrindo
Varamedlemmer: Hans Englund, Paul Fekjær, Jan Muribø og Geir A. Midtgaard

Fjernvarmefremføring i Østensjøområdet

Vi trodde at i jubileumsåret skulle vi få hvile litt på laubærene. Men den gang ei, Viken Fjernvarme AS skal føre fjernvarme fra Klemetsrud til Oslo sentrum og foreslo å legge rørgaten gjennom Østensjøområdet. De første planene innebar graving både i naturreservatet og i Miljøparken. Foreningen igangsatte derfor et stort arbeide mot disse planene. Vi har jobbet kontinuerlig og intenst, først med stille diplomati overfor Viken Fjernvarme for å komme fram til planer som tar bedre hensyn til naturkvalitetene i Østensjøområdet miljøpark. Vi trakk etter hvert inn Bydelsutvalget, presse og stortingspolitikere. I skrivende stund er arbeidene i gang, og vi har håp om at resultatet skal bli tilfredsstillende for området.

Kunstgress

Kunstgressbanen på Abildsøfeltet kom også opp i jubileumsåret. Foreningen er i utgangspunktet negative til kunstgress i

Finn A. Gulbrandsen ble utnevnt til æresmedlem i 2007.

Foto: Paul Fekjær.

På en jubileumssamling i januar 2008 minnes de som startet opp med Østensjøvannets Venner de første årene: Fra venstre: Randi Aune, Øyvind Mæland, Finn A. Gulbrandsen, Eirik Wærner og Hanne Blesvik.

Miljøparken, og uheldig vinterbrøyting av kunstgressbanen på Rustadfeltet har medført forurensning i form av betydelig spredning av granulert bildekkgummi.

Priser

Foreningen har innstiftet to priser, Sothøneprisen (medlemmer som styret mener har gjort seg særlig bemerket) og Æresmedlem. Det er ikke mange som har fått disse prisene, så vi må vel si at de henger rimelig høyt. Her er listen over «prisvinnere»

Sothøneprisen:

1990: Anne-Margrethe Møkleby
1990: Ditlev Smith
1993: Erik Damsgaard
1995: Marianne Østbye
2000: Finn Arnt Gulbrandsen

Æresmedlemmer:

2007: Finn Arnt Gulbrandsen

Østensjøvannets venners miljøpris

Foreningen har innstiftet prisen «Østensjøvannets Venners Miljøpris», som er en vandrepris til de skolene som gjør en flott innsats i foreningens Ruskenaksjoner ved vannet. Følgende skoler har mottatt prisen:

2001: Nøkle vann skole
2002: Østensjø skole
2003: Høyehall skole
2004: Oppsal skole
2005: Abildsø skole
2006: Ikke arrangert grunnet frykt for fugleinfluensaen
2007: Ikke arrangert grunnet frykt for fugleinfluensaen
2008: Bøler skole

Priser som foreningen har mottatt;

1991: Miljøvernpris (Conservation Foundation) i kategoriene natur og kultur
1992: Oslo Venstres miljøvernpris
1992: Nordiska Förbundet för Kulturlandskaps hederspris
1992: Bryn Lions jubileumspris
1996: Finsefondets miljøprisstipend
1997: Miljøpartiet De grønnes miljøvernpris
2003: Oslo kommunes Bymiljøpris
2008: Østensjø Bydelspris

Lengst fartstid i styret:

Finn Arnt Gulbrandsen: 17 år
Johan Mollatt: 15 år
Amund Kveim: 10 år

Fra debattmøtet på Østensjø gård om Østensjøområdet våren 1989. Toppolitikere, byråkrater og verneinteressene deltok på møtet. Fra venstre: Ole Jacob Frich (AP), forfatter Thorvald Steen, Ida Fossum Tønnesen, Ola Raade (Park- og idrett), Erik Damsgaard (leder i ØVV) og Ole Petter Bjerkek, Byantikvaren. Foto: Grete Zahl

Vernets historie - Østensjøvannets Venner stiftes

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen

Vern av Østensjøvannet med omliggende områder hadde lenge vært en sak for lokale krefter. Ikke minst Representantskapet for Østensjøplanen gjorde en grunnleggende innsats i samarbeid med offentlige organer. Nå var det tid for nye krefter og ideer. 15. mars 1976 sendte Miljøverndepartementet en henvendelse til Fylkesmannen i Oslo og Akershus: VEDRØRENDE BEHOV FOR VERNETILTAK VED ØSTENSJØVANNET I OSLO.

Østensjøvannets kvaliteter

I brevet fra Miljøverndepartementet leser vi at «Østensjøvannet i Oslo er kjent som et av de mest verdifulle våtmarksområder på Østlandet så vel i ferskvannsøkologisk, botanisk og zoologisk sammenheng. Naturverninteressene knyttet til sjøen må anses som meget godt dokumenterte. Vannet har en særlig verdi som trekk- og hekkebiotop for fugl og er bl. a. oppført i Nordisk Ministerråds rapport om verneverdige våtmarker for fugl i Norden. I 1974 tiltrådte Norge en konsensus om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning for trekkende vannfugl (Ramsarkonvensjonen). En skal i denne forbindelse utarbeide en liste over lokaliteter det skal være ønskelig å verne i Norge. Østensjøvannet er en av de lokalitetene en regner med bør oppføres på denne listen.

I løpet av siste halvår 1975 ble spørsmålet om særlige vernetiltak aktualisert p.g.a. forurensningssituasjonen og inngrep i områdene omkring vannet. Departementet mottok i den anledning henvendelser om å ta initiativ til vernetiltak i området. En ber fylkesmannen vurdere vernetiltak og eventuelt utarbeide forslag til avgrensning og bestemmelser for et naturvernområde ved Østensjøvannet i samråd med Oslo kommune. Kommunens kontor for park og idrett har så vidt vites det administrative ansvar for utarbeidelse av skjøtsels- og arealdisponeringsplaner i Østensjøområdet. En antar at Fylkesmannen bør ta kontakt med dette kontoret for å få kjennskap til eventuelle planer på et tidlig stadium i saken slik at disse kan ses i sammenheng med vurdering av spesielle vernetiltak».

Skjøtselsplan for Østensjøvannet

Brevet forårsaket befaringer, møter med representanter for Oslo kommune, Fylkesmannen, representanter fra Universitetet

Rådslaging under debattmøtet på Østensjø gård våren 1989: Arne Fjørtoft (V), Jon Michelet (RV), Øyvind Mæland (ØVV) og Theo Koritzinsky (SV).

Foto: Grete Zahl

med flere i de nærmeste årene etter Miljøverndepartementets henvendelse til Fylkesmannen. Det hele endte opp med at Oslo kommune, Park- og idrett utarbeidet en skjøtelsplan for området: SKJØTSELSPLAN FOR ØSTENSJØVANNET med følgende målsetning: Østensjøvannet har med sitt store biologiske mangfold et stort rekreasjonspotensial som tiltrekker brukere fra så vel hele Oslo by som brukere fra andre kommuner. Med utgangspunkt i at det er plante-/fugle-/dyrelivet som er områdets hovedattraksjon, må enhver opparbeidelse - som foretas av Oslo kommune eller andre - underordne seg målsettingen om ikke å redusere dette mangfoldet. Dette gjelder også publikums bruk av områdene. Skjøtelsplanen ble gitt ut i januar 1979 etter at en rekke berørte parter hadde uttalt seg positivt om planen. Området var reddet for fremtiden, trodde naturvernorganisasjonene og andre berørte parter.

Trusler om boligbygging

Kun fire år etter ble det fremmet et forslag om å bygge rekkehus innenfor skjøtelsplanens grenser, nærmere bestemt på Abildsø gårds jorder. Dette førte til at Østensjøvannets Venner ble dannet som en løs gruppe. Avstemningen i bygningsrådet var 11 - 10 for fortsatt jordbruksdrift ved Abildsø, men et av de store partiene som hadde stemt for forslaget i bygningsrådet, var langt fra sikre. Vi arbeidet for at bystyret skulle avslå forslaget om å bebygge jordene. Vi tok kontakt med partiet der det var usikkerhet, og fikk overbevist dem om at de hadde avgitt rett stemme i bygningsrådet. Resultatet ble at Oslo bystyre sluttet seg til bygningsrådets flertall med knappest mulig flertall. Senere tok vi kontakt med medlemmer i kommunens formannskap, og et forslag om fredning av Østensjøvannet med omgivelser, ble sendt over til administrasjonen uten realitetsvotering.

Foreningen «Østensjøvannets Venner» formelt dannet

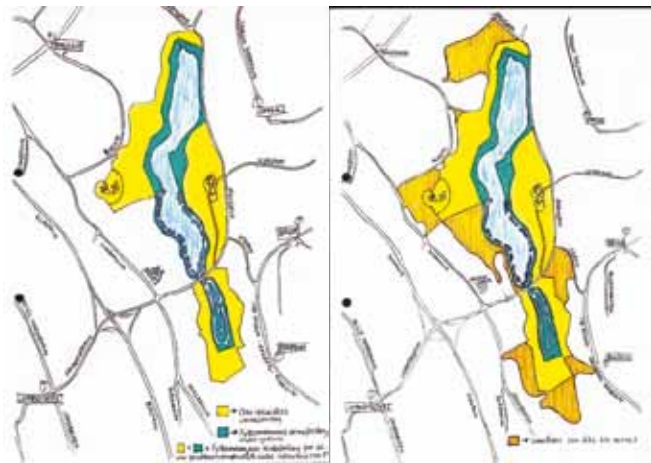
Høsten 1988 kom det atter et byggeforslag innenfor skjøtelsplanen. Nok en gang var Abildsø gårds jorder aktuelt. Denne gangen var en av byens entreprenører bedt av byrådet om å fremme et reguleringsforslag. Forslaget lød på 400 leiligheter, vesentlig blokkbebyggelse. Etter en kort diskusjon i den løse gruppa «Østensjøvannets Venner» ble det besluttet å danne foreningen ØSTENSJØVANNETS VENNER, nedsette et interimsstyre og mobilisere for fullt mot byggeplanene. Lokalavisen Oslo 6 ble tatt med på flere av møtene, og omtrent parallelt med byggesaken kom Fylkesmannens forslag til «Verneplan for våtmarker i Oslo og Akershus». I dette høringsutkastet var ikke Skjøtelsplanarealet tatt med.

Alle krefter mobiliseres

Tegningene (neste side) illustrerer at deler av Skjøtelsplanarealet ble liggende utenfor verneforslaget. Entreprenører ville oppfatte dette som klarsignal for bygging i områdene som ikke ble omfattet av verneforslaget. Derfor sendte Østensjøvannets Venner og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus forslag om at hele skjøtelsplanarealet burde vernes som landskapsvernområde i henhold til naturvernloven. Vi mobiliserte nærmest alle som kunne krype og gå, med Zoologisk museum, Botanisk museum, Biologisk institutt (alle ved Universitetet i Oslo), Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus, Norsk botanisk forening (østlandsavdelingen), WWF, Byantikvaren, Fortidsminneforeningen, Oslo Byes vel, Oslo og omland friluftsråd i spissen for ca. 90 foreninger/støttespillere som støttet Østensjøvannets Venner i kravet om statlig vern av Østensjøvannet med omkringliggende områder. Vi lagde en stor dokumentasjonsmappe som ble levert beslutningstakere og byråkrater. Vårt verneforslag ble støttet av de aller fleste høringsinstanser, bl.a. Riksantikvaren. Venneforeningen benyttet

Valgkampmøte i 1989 ved Østensjøbroen. Foto: Grete Zahl.

Tegningen til venstre viser arealene som ble foreslått vernet. De skraverte området i tegningen til høyre illustrerer at deler av skjøtselsplanarealet ble liggende utenfor verneforslaget.

«Åpen halvtime» før bydelutvalgenes møter til informasjon om Østensjøområdet verneverdier. Avisinnlegg ble skrevet så vel i Aftenposten som i lokalpressen. Oslo 6 var en verdifull støttespiller. Det samme må sies om Nordstrands Blad. Samtidig startet Østensjøvannets Venner en underskriftskampanje. Det var ingen tvil om hva innbyggerne i Østensjøbyen ville. Ingen måtte røre Østensjøområdet. 20 500 underskrifter ble samlet inn. Interimsstyret med leder Erik Damsgaard i spissen, gjorde en fremragende innsats.

Østensjøvannets Venner fikk også møte bystyregruppene til partiene. Foreningen ble godt mottatt over alt. Man greide imidlertid ikke å overbevise bystyrets flertall i første omgang. De gikk inn for å bevare skjøtselsplanarealet bortsett fra området ved Abildsø der byrådet ønsket utbygging. Østensjøvannets Venner hadde én mulighet igjen. Greide man å overbevise bygningsrådet, ville byggesaken bli avvist der. Anne Enger Lahnstein tok saken opp i Stortinget. Ved valget i 1989 ble Østensjøvannets Venner valgkampsak.

Flere byggesaker avvist

I 1988 ble det foreslått å bygge idrettshall nedenfor Eterfabrikken. Til tross for at Byplankontoret (Plan- og bygningsetaten) anbefalte planen, ble det aldri aktuelt å bygge hallen. Et våkent bydelsutvalg på Bøler og Østensjøvannets Venner sørget for det. I 1989 ble det også snakk om eldreboliger nord for Almedalen. For bydelsutvalget på Østensjø var dette helt uaktuelt. Dermed var denne saken ute av bildet.

Samme år dukket det opp planer om en turnhall ved nordenden av vannet. Østensjøvannets Venner slo til med knallhard, men saklig kritikk i Oslo 6 og fikk støtte fra bydelsutvalget på Østensjø. Det ble også sendt et brev til byplankontoret. Selv om Skjøtselsplanen åpnet for en liten hall i dette området, så viste utviklingen ved Østensjøvannet og dagens kunnskap at det ville være fullstendig galt å bygge denne hallen. Byplansjefen innstilte på å avvise hallen, og slik ble vedtaket i bygningsrådet. Et utspill om eldreboliger ved Bakkehavn ble heller aldri realitetsbehandlet. Østensjøvannets Venner vaket i kulissene.

Kirkeskogen var kartlagt av Jan Wesenberg i botanisk forening i 1987 og ble betegnet som meget bevaringsverdig. Åsen var åpenbart viktig for opplevelsen av landskapsrommet rundt Østensjøvannet. Etter forslag fra Norsk Botanisk forening ble Kirkeskauen og Oppsalskrenten innlemmet i det området Østensjøvannets Venner ønsket å verne. Et forslag om en gigantisk blokk ca. 200 m lang og opptil 20 m høy i Kirkeskogen ble også skrinlagt etter innsigelse fra foreningen. Likeledes et forslag om villabebyggelse samme sted.

«Ukas blomst»

I 1991 kom byggesaken på Abildsø opp. Entreprenøren trakk bebyggelsesplanen fra behandling i bygningsrådet, da det ikke ville oppnådd flertall. Kirkevergen opprettholdt forslaget om gravlund, men dette ble avvist. Bygningsrådet vedtok bl. a. at Bygningsrådet har lagt vekt på Fylkesmannens og Riksantikvarens begrunnelse for vern av nasjonale og regionale verdier, og oppfordrer statlige myndigheter til å avklare områdets verneverdi etter eget lovverk. Da saken ble avklart, ble Erik

Østensjøvannets Venner har stand under broen i 1989 for å samle underskrifter. Foto: Grete Zahl.

Slåtteeenga Sjøli var gjengrodd. På dugnad ble enga ryddet i 1991 i samarbeid med Operasjon Ved og Lions. Finn A. Gulbrandsen med saga. Foto: Grete Zahl.

invitert til NRK - Østlandssendingen for å motta «Ukas blomst». Saken vekket oppsikt, og vi fikk henvendelser om hvordan vi hadde gått frem for å få dette til i Oslo.

Riksantikvaren engasjerte seg og startet fredningssak av gården året etter. Venefforeningen hadde en rekke møter med Riksantikvaren og oversendte viktige dokumenter, fotografier og historikk om gården.

Østensjøvannet fredet i 1992

I 1992 ble Østensjøvannet med våtmarker og en bit av Tallbergåsen vernet som naturreservat på bakgrunn av «Våtmarksplanen for Oslo og Akershus». Etter Østensjøvannets Venners mening var det vernet området alt for lite, og vi ga skriftlig uttrykk for dette til Direktoratet for Naturforvaltning (DN) før endelig vedtak ble fattet. Man ble ikke hørt i denne omgang, men pressemeldingen Miljøverndepartementet sendte ut i forbindelse med fredningen varslet om at også Miljøverndepartementet ville verne større arealer:

«VERNEPLAN FOR VÅTMARKER I OSLO OG AKERSHUS: Østensjøvannet i Oslo kommune er nå vernet som naturreservat. Helheten i dette området både når det gjelder økologiske, kulturelle og landskapsmessige verdier bør imidlertid sikres for ettertiden. Hele det området som ble omfattet av Oslo kommunes skjøtselsplan fra 1979 vil bli nærmere vurdert for å komme fram til løsninger som kan bevare dette unike området for framtiden.»

Golfbane og gravlund

Så fulgte forslag om golfbane på Abildsø. Deretter gravlund. I begge tilfeller ble sakene trukket etter utspill og saklig press fra Østensjøvannets Venner. Med utgangspunkt i pressemeldingen ble det, etter noen møter hos Fylkesmannen, besluttet at Plan- og bygningsetaten skulle lede arbeidet med å verne en større del av arealet.

Kommunalt vern av Østensjøområdet Miljøpark

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Fylkesmannens miljøvernavdeling, Vann- og avløpsetaten,

Statsminister Gro Harlem Brundtland i samtale med Erik Damsgaard, Øvind Mæland, Inger Johanne Arnesen og Finn Arnt Gulbrandsen på Abildsø skole 19. august 1989. Her var det valgkampmøte med Østensjøvannet som kampsak. Foto: Scanpix.

Byantikvaren, Miljøetaten, Park- og idrett og Plan- og bygningsetaten. Østensjøvannets Venner ble invitert til å være bisitter i gruppa på grunn av den lokalkunnskap foreningen hadde tilegnet seg.

Arbeidet ble slutført i begynnelsen av 2001, oversendt byrådet og den 11. juni 2002 ble Østensjøområdet Miljøpark enstemmig vedtatt i bystyret. På bakgrunn av byutviklingen i de senere år kan på sett og vis dette vedtaket sidestilles med det fremsynet Oslos politikere viste da de sikret byens befolkning marka og tilgang til fjorden med øyer og holmer. FORENINGEN ØSTENSJØVANNETS VENNER HAR GJENNOM MØTEVIRKSOMHET OG INFORMASJON VÆRT DEN VIKTIGSTE PÅDRIVER I ØSTENSJØSAKEN.

Abildsø gård fredet

I 1997 ble Abildsø gård fredet. Året etter ble gården kjøpt av «CENTRE FOR ENVIRONMENTAL STUDIES AND RESOURCE MANAGEMENT» - CESAR. De satte i gang et omfattende restaureringsarbeid, og Abildsø gård fremstår nå som en perle. Vannakademiet ble åpnet på Abildsø 11. april 2000 av H.M. Kong Harald og H.M. Kong Abdullah av Jordan. I dag er Stiftelsen Abildsø gård eier. Virksomheten på gården er rettet mot stort sett de samme oppgaver som det den forrige eier holdt på med.

Østensjøgårdene

I 1997 startet Byantikvaren fredningssak vedrørende Østensjøgårdene. Arbeidet er snart fullført. Eierne av Østensjøgårdene, familien Solbakken, har også kommet langt med restaureringsarbeidet på den søndre gården.

Honnør fra bystyret

11. JUNI 2002 BLE VERNEPLANEN «ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK» ENSTEMMIG VEDTATT I OSLO BYSTYRE. ØVV med Amund Kveim i spissen kom med nødvendige opplysninger for politikerne i Miljø- og samferdselskomiteén i inspurten. Vedtaket innebærer en stadfestelse og anerkjennelse av hvilke verdier som finnes i og rundt Østensjøvannet og hvilken enorm betydning stedet har som rekreasjonsområde. Østensjøvannets venner fikk honnør fra bystyrets talerstol for det arbeidet som foreningen har nedlagt. Østensjøvannets Venner vil gi en ros til saksbehandlerne vi har møtt i sakens gang. De har ikke latt saken glippe. Selv om det har tatt lang tid, har det vært fremdrift hele tiden. Tålmodigheten har bidratt til at området som i dag er reddet for fremtiden, er atskillig større enn skjøtselsplanområdet av 1979. Det er ikke tvil om at Miljøparkområdet på grunn av sin størrelse, er mer i tråd med faglige begrunnelser for vern av området.

«Hjerterum» – litt mer om Wergeland

Tekst: Leif-Dan Birkemoe

I Sothøna nr. 35 skrev Cathrine Senje i «Cathrines hjørne» om Henrik Wergeland og tilknytningen til Østensjøområdet. Like etter mottok hun en strektegning av «Hjerterum», boligen i Pilestredet 31, der Wergeland døde. I og med at dette Sothønanummer utkommer i Wergeland-året, kan vi ikke unnlate å ta det med. Bildets historie hører avgjort med.

Tegningen var også tatt inn i Aftenposten Aften 5. september og vi gjengir litt av det Cathrine kunne fortelle: «Hjerterum» lå der Pilestredet 31 er i dag, der det er en «Bunnpris»-butikk. Henrik Wergeland fikk bygget sitt hus der i 1845 og flyttet inn 15. april, før bygningsarbeidet var avsluttet. Der døde han natt til 12. juli samme år. – Her en dag fikk jeg en tegning fra en venninne i Fredrikstad. Med blek blytantskrift kan vi lese:

«Henr. Wergelands Bolig «Hjerterum» i Pilestrædet udenfor W.s Bolig. Træet fældtes d. 9. Juni 1879 og tegnedes af mig under fældingen».

Strektegningen er datert og signert «Christiania 20. Juni 1881 von Hanno», trolig da bildet skiftet eier. Hvem var von Hanno? – Det er mange av dem. Men «vår» von Hanno er Wilhelm. Tysk-norsk arkitekt som levde fra 1826–82. Kjent for Grønland kirke, brannstasjon og skole, Kunstakademiet, tidligere Norges Geografiske Oppmåling og Karl Johans gate 17, boligen for Thorvald Meyer, forteller hun.

– Hvem er din venninne i Fredrikstad som sendte deg tegningen? – Jeg fikk den fra lektor Siri Dahlback i Fredrikstad. Hun er kunnskapsrik og opptatt av historie. Hennes far, Wilhelm Swensen, byarkitekt i Porsgrunn, var i årevis opptatt med oppmålings- og restaureringsarbeid for Riksantikvariatet. Det er sikkert han som har eid tegningen fra begynnelsen, antar Cathrine.

Cathrine Senje lot Sothøna også få gjengi bildet fra originalen.

Vernets pionérer før Østensjøvannets Venner

Leif-Dan Birkemoe

Vernehistorien til Østensjøvannet med omkringliggende områder er historien om lokale initiativ. Representantskapet for Østensjøplanen som representerte de fleste foreninger og lag på 1960- og 1970-tallet gjorde en innsats det står respekt av. De var fremtidsrettet i sitt syn og tenkte på neste generasjon. Det er særlig det arbeid som ble nedlagt av disse enkeltpersoner vi skal belyse i denne artikkelen.

Haakon Tvetter (1844–1930)

Haakon Tvetter og Almedalen

Haakon Tvetter på Østensjø gård var en handlingens mann. Han interesserte seg for Østensjøvannet ved innplanting av nye arter, beskrev vannets flora og fauna til glede for generasjonene som fulgte etter (Haakon Tvetters monografi 1925) og ikke minst fikk han privatrettslig fredet Almedalen i 1921. Den gang var nok Almedalen mer en park med gamle almetrær enn slik den fremstår i dag, men den er fortsatt et område som skjuler mange sårbare arter. Tinglysningsteksten forteller det slik:

Undertegnede eier af Østensjø Nordre, erklærer herved som en bindende forpliktelse for mig og enhver efterfølgende Eijer af Eiendommen til enhver tid at fred og hegen om det på Eiendommen værende parkanlegg Almedalen saaledes at strekningen alltid bevares som Park saavel hva Beplantingen som hva Benyttelsen i det hele anlegg av Dammen og Veier mv. angaar. Spesiell opmerksomhet blir at vise Bevarelsen af de gamle Almetrær i Parken. Nærværende Erklæring blir at thinglyse og den kan ikke tilbakekaldes eller endres uden med samtykke af Østlandske Kredsforeningen for Naturfredning i Norge.

Østlandske naturvernforening startet også i 1920-årene med å få fredet Østensjøvannet og entomolog Ths. Münster uttalte i 1925 at deler av Østensjøvannet burde fredes. Rett etter 2. verdenskrig skal Bryn Vel og Brynvellenes fellesråd ha tatt til ordet for fredning uten at saken kom noe videre av den grunn.

«Representantskapet for Østensjøplanen»

Etter kommunesammenslåingen med Aker i 1948 og den påfølgende boligutbyggingen fikk man gradvis øyene opp for befolkningens behov for friområder. Den spede begynnelse for Østensjøområdet startet med reguleringsbestemmelser for Manglerud/Abildsø-området i 1952. Anleggskontoret i Oslo kommune utarbeidet i 1954 en generalplan for idrett som skissemessig pekte ut frifelt og øvingsfelt med turveier og idrettsplasser rundt Østensjøvannet. Saken kom opp i bystyret i 1957. Friarealene var omgitt av boligfeltene på Manglerud, Lambertseter, Abildsø, Langerud, Bogerud, Rustad, Ulsrud, Bøler, Oppsal, Søndre Skøyen m.fl.

Plan- og anleggssjefen, Eyvind Strøm, hadde ved forskjellige møter orientert distriktets befolkning om planen man vurderte å fremme. På bakgrunn av en slik orientering ble det

Representantskapet for Østensjøplanen

Formannskapet ved ordfører Rolf Stranger ble i brev datert 10. desember 1959 orientert om følgende (utdrag):

I 1959 ble det etter oppfordring fra plansjef Eyvind Strøm opprettet et representantskap i Østendisktriktet, med formål å arbeide for gjennomføring av Østensjøplanen og som representativt organ for distriktets befolkning være rådgiver for de kommunale myndigheter. Arbeidsområdet omfatter Abildsø, Manglerud, Høyenhall, Bryn, Godlia, Hellerud, Oppsal, Bøler og Bogerud. Samtlige velforeninger, idrettsforeninger og politiske partier, samt Nordstrand Jeger- og Fiskerforening deltar. Dessuten er det knyttet kontakt med Oslo og Omlands Friluftsråd og Foreningen for bevarelse av de gamle Akergårder. Det nedsatte Arbeidsutvalg besluttet på møte 13. november i år å sende en henstilling til Oslo Formannsskap om å påbegynne gjennomføringen av Østensjøplanen så snart som mulig. Vi er kjent med at Oslo Bystyre godkjente planen i prinsippet allerede i 1952, men fremdeles er ingen del av den satt i verk. Med den store befolkningsøkning i distriktet står nå det sjeldne fuglelivet ved Østensjøvannet i fare for å utryddes, og ungdomsproblemene stiger fordi man ikke har egnede områder å vise ungdommen til. Dessuten øker kravet fra distriktets befolkning om et tidsmessig parkområde for unge og eldre. Alt dette kan tilfredsstilles ved gjennomføring av Østensjøplanen.

Den nedsatte Arbeidsutvalg har følgende sammensetning:

*Formann: Johs. Hedemann, Abildsø Arbeiderfor.
Viseformann: Arne Løken, Oppsal Vel
Sekretær: Erling Austad, Brynvellenes Fellesråd
Kasserer: Reidar Pettersen, Oppsal Høyre
Medlem: Arne Hjort, Abildsø Vel*

Representantskapet for Østensjøplanen hadde sitt konstituerende møte 21. mai 1959.

i distriktet opprettet et representantskap – «Representantskapet for Østensjøplanen» – som igjen nedsatte en arbeidsgruppe – «Arbeidsutvalget for Østensjøplanen». Konstituerende møte

Almedalen

ble holdt i mai 1959 med en oppslutning fra ca. 20 foreninger fra idretten, lokalpolitiske foreninger, friluftsforsamlinger og ikke minst områdets velforeninger. Denne arbeidsgruppen la frem en rekke betenkninger, notater og utredninger som ble sendt til kommunen, spesielt om vannets fauna og flora. Universitetet i Oslo, fra spesielt zoologisk- og botanisk museum og fra limnologisk institutt var tungt inne med råd og veiledning. Arbeidsgruppen ga også uttrykk for sin mening om områdets utnyttelse. En studietur ble også gjennomført til Utterslev Mose i København, et innsjøområdet som man mente kunne tilføre Østensjøområdet mange gode ideer.

«Plan for Østensjø friarealer»

Dokumentasjonen man hadde samlet inn fra en rekke meningsberettigede parter ble fremlagt i Oslo bystyre 10. mai 1962 som **«Plan for Østensjø friarealer»** (sak nr. 112 for 1962). Det som i hovedsak endret på den opprinnelige idéskisse var at det ble foreslått å se Østensjøvannet og Bogerudmyra som ett sammenhengende friområde. Dette kunne oppnås med å bygge en bro over myrområdet. Det man i utgangspunktet tenkte seg i 1962 var kun å bevare den søndre del av vannet som fredet område.

Østensjøvannet ble i planen fremstilt som et markant område ved at «høydedragene begrenser synsfeltet til alle kanter. Området danner på den måten, skjematisk sett, en mektig skål. I bunnen av skålen ligger Østensjøvannet og Bogerudmyra som har avløp gjennom et trangt pass nordover mot Bryn. Syd, vest og nord for vann- og myrområdet er det plane felt, ubetydelig hevet over vannspeilet».

Det man så for seg var at området skulle være friareal for en befolkning på omkring 80.000. Dette var det primære ble det hevdet, men at man ikke kunne se bort fra «hensynet til byfolks trang til kontakt med livet i naturen, så vel plante- som dyrelivet og den sinnets rekreasjon det representerte. Derfor er

det på sin plass ikke bare av naturvitenskapelige og av pietets- og velferdsmessige hensyn overfor dyre- og plantelivet, men også ut fra metallhygieniske og velferdsmessige hensyn overfor befolkningen, å ta vesentlig hensyn til at plante- og dyrelivet kan bevares og ha gode fremtidige livsmuligheter».

Fagpersoner som har betydd mye for utviklingen av Østensjøplanen

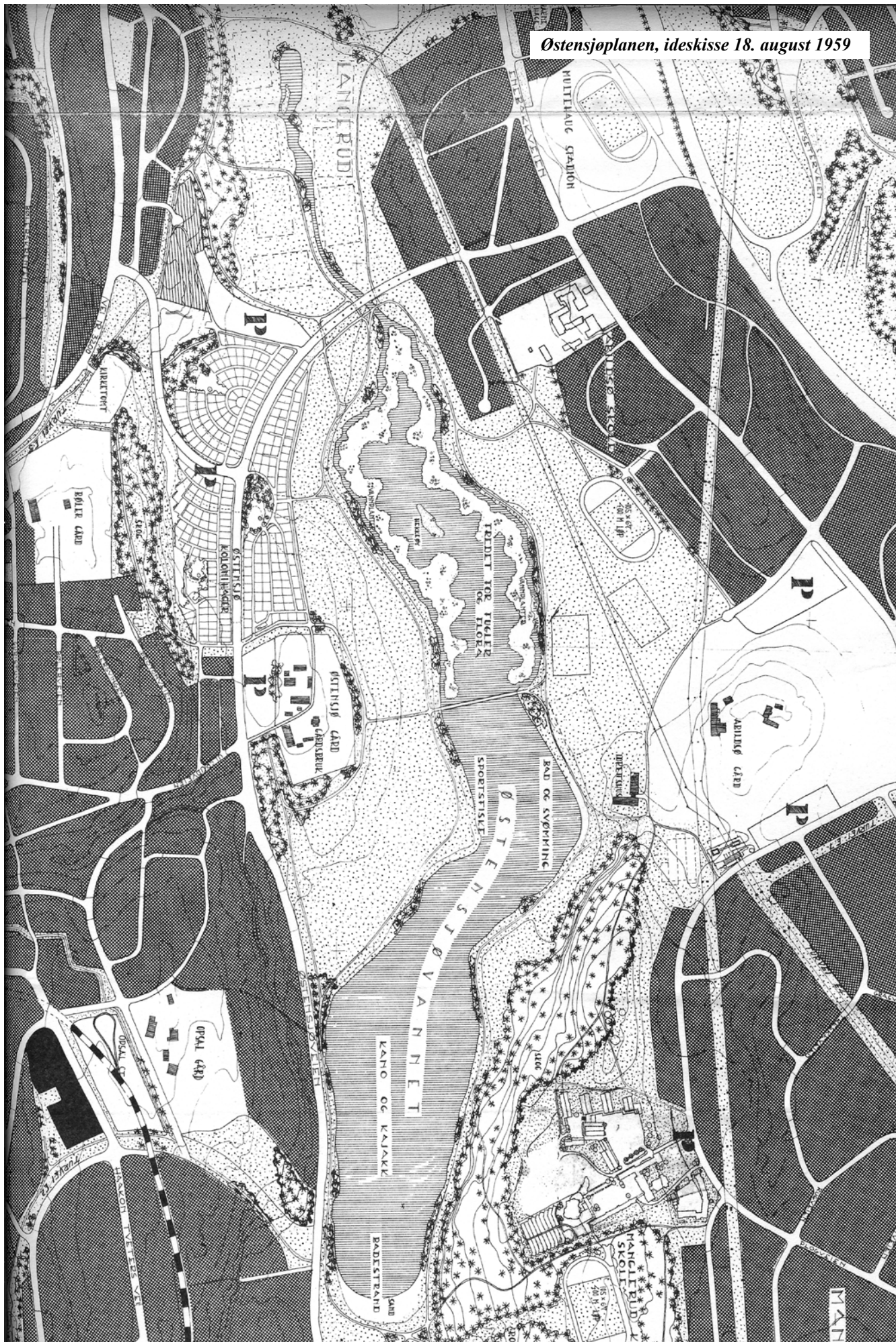
Professor Rolf Vik og førstekonservator Edvard K. Barth fra Zoologisk Museum

Professor Ove Arbo Høeg og førstekonservator Per Størmer fra Botanisk Museum

Professor Kaare Strøm og universitetslektorene Anders Klemetsen og Ole Anthon Sæther fra Limnologisk institutt. Førstekonservator Johs. Dons fra Geologisk institutt.

Befolkningens behov

Men dette forhold måtte sees opp mot befolkningens behov for «rekreasjon, idretts- og bevegelsesliv». «Hvis området blir fredet i den utstrekning at det går ut over disse behov, vil det være i strid med den vedtatte regulering. Man må derfor søke fram til en løsning som tilfredsstiller begge formål». Det som kom til å spille en stor rolle i denne bevegelsesfrihet var forslaget om bro over Bogerudmyra – altså en meget viktig detalj i hele planen. Turveiene fra boligområdene var regulert slik at de munnet ut i friområdet. Gangveiene skulle i stor grad tjene som gjennomfartsområde for friluftslivet. Øvingsfeltene for idrett stod sentralt for de omkringliggende strøk samtidig som man så for seg at også folk fra andre deler av byen gjerne ville søke til Østensjøområdet. Rent arealmessig regnet man

Østensjøplanen, ideskisse 18. august 1959

Båt i kanalene og vannet må kun brukes etter tillatelse fra vernemyndighet.

seg frem til at det ville gi omkring 7 m² friareal pr. innbygger i «influensoområdet», som ikke ble ansett som noe høyt tall, men «rasjonelt utbygget vil det under de foreliggende topografiske forhold og ved at det er ett sammenhengende område, bety muligheter for en relativt god dekning av behovene».

Kloakken rett i Østensjøvannet

Utdrag av brev fra Lille Langerud Sambyggelag VA/S, signert Reidar Rønne og J. Sinding Larsen, til Oslo kommune, Reguleringsrådet 27. april 1952:

«....Nu er imidlertid forholdet at inntil nu har alle kloakker i strøket gått rett i Østensjøvannet, og bredene er i stor utstrekning og især i sydenden brukt til avfallsfylling, rimeligvis fordi det var langt nok fra fastboende. Tross dette har altså både plantelivet og dyrelivet trives så det er en sjeldenhet. Nu forsvinner imidlertid all kloakk fra vannet i og med Lambertseter-ledningen som er lagt slik at den tar opp kloakkene fra både den nye og gamle bebyggelsen, og søppelvineriet blir det nok slutt på når det kommer hus i nærheten. Folk vil nå engang ikke ha den slags i nærheten av seg selv».

Planens program

Planen for Østensjø friarealer ble utarbeidet etter følgende program:

Fredete områder for flora og fauna i forbindelse med plasser for hvile og rekreasjon, badeplass med sandstrand og solareal, plasser for sportsfiske og småbåtliv, skibakker, øvings- og tumlefelter for idrettsungdommen, idrettsbaner med garderobe- og klubbhus for sommer- og vinterbruk, promenade- og gjennomgangsveier med hvileplasser, stier og joggeterrang i det frie lende, samlingsplasser samt leke- og tumleplasser for barn til sommer- og vinterbruk. Det var dessuten regnet med et betydelig parkeringsbehov for biler og sykler.

Et delt Østensjøvann?

Saksdokumentene fra behandlingen i Oslo bystyre var omfattende, dette gjaldt ikke minst alt stoffet som ble fremskaffet av «Arbeidsutvalget for Østensjøplanen». Det som nok opptok debattantene var å få i «pose og sekk». Er det mulig å dele

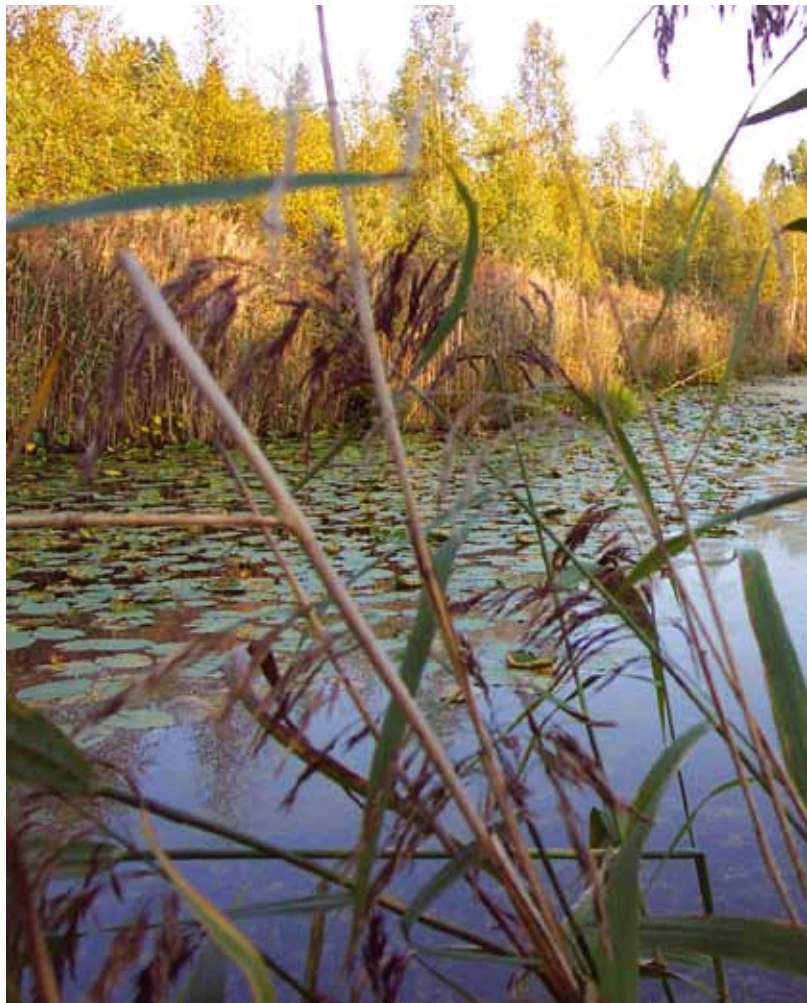
vannet i to, ett «Fri-Østensjøvann» for bading og båtsport og ett «Fredet Østensjøvann» for flora og fauna? Eller «Sør-Østensjøvann» og «Nord-Østensjøvann», nesten som for Elvåga da man i 1964 bygget dammen i nord og fikk et «Fri-Elvåga» til bading, mens alt i sør ble drikkevannskilde.

Badeplass med sandstrand

For å sitere Plan- og anleggssjefen: «For en bydel som ligger så isolert fra sjøen og med idyllisk vann i sin midte, vil dette vann være den selvfølgelig badeplass. Østensjøvannets nordende, som ligger lunt og sydvendt og i direkte kontakt med åpent solterreng og skogterreng, er foreslått som badeplass med sandstrand. Ved opprensning av stranden og sandlegging kan det med relativt enkle midler etableres en fin badestrand. Etter vannverkets planer er alle kloakkavløp tatt inn i avskjærende ledninger. Når vannets søndre del med dets sumpkarakter og yppige plantevekster blir atskilt fra vannet med en sandsjeté, når breddene blir rengjort og det blir etablert oppsyn, ligger forholdene til rette for at vannet blir helt tilfredsstillende rent badevann».

Med dagens øyne kan man jo egentlig lure på hva byens ledelse egentlig mente. Priser og kart fortalte imidlertid at dette lot seg både beregne, gjennomføre og kostnadskalkulere. Demningen på ca. 200 meter var åpenbart en overkommelig investering på kommunens budsjett og da hadde man også inkludert bygging av en hekkeøy på den fredete siden av demningen. Når man i dag kjenner til alle praktiske utfordringer med å bygge øyer i vannet, får man litt urolig følelse med at planene umulig kunne være godt fundert. Bekkelukking og rørlegging av alle tilløpsbekker var en forutsetning, i dag en ide på kollisjonskurs med alle vedtatte byøkologiske prinsipper.

Kloppstjern inne på Bogerudmyra.

Betenkeligheter fra mange hold

Som et relevant sidesprang opplyste Vannverket at de på vinteren 1937–38 gjorde en del grunnundersøkelser. Man overveide den gang å føre kloakkledninger i dykket ledning over Østensjøvannet. Dette ble oppgitt da det viste seg at bunnen i Østensjøvannet var bløt gjørme. Ved de undersøkelser som ble foretatt ble det ikke funnet fast bunn, til tross for at undersøkelsene gikk ned til 10–15 meter under vannspeilet. Ett eneste sted traff man fast underlag, men «det er mulig at dette var en stor stein», heter det i beskrivelsen fra denne undersøkelse.

Driftsbestyreren for badene og friluftsområdene hadde også betenkeligheter. Både resultatet av kjemiske vannprøver og det tykke gjørmelaget, gjorde mulighetene for å opparbeide badeplasser meget små. Det ville bli et håpløst arbeide og få et enkelt areal behandlet med varig virkning. Også vannstandsvariasjoner koblet til avrenning fra dyrket mark fikk driftsbestyreren til å tvile.

Norsk Institutt for vannforskning etterlyste hvordan problemet med vannkvaliteten var tenkt løst og professor Strøm ga oppdrag om undersøkelser om vannets limnologi. Her fikk man svar som neppe kan levne tvil om at oppgaven med å forbedre vannkvaliteten lå langt utenfor rimelige proporsjoner. I tillegg løp man umiddelbar fare for å sette seg fast i gjørmene. Teknisk rådmann bemerket at man kunne klore vannet, men da ville man til gjengjeld drepe dyre- og plantelivet uten å oppnå tilfredsstillende badeforhold.

Representantskapet for Østensjøplanen var temmelig klare på at bading ikke kunne tilrås, men at man i stedet burde

anlegge et friluftsbad på området, om mulig mellom vannet og Østensjøveien.

Områder for flora og fauna

Den mest verdifulle delen av området fra et biologisk synspunkt er Østensjøvannets søndre del og Bogerudmyra, uttalte Plan- og anleggssjefen. Han sier videre: «Forbindelsen mellom disse ble foreslått reetablert ved at Østensjøveien føres i bro over myrområdet. Også demningen eller sandsjeteen som forelås bygget der vannet er på det smaleste skal bygges slik at en samtidig etablerer en gangforbindelse mellom vannets vestre og østre bredd. Breddene langs den fredede del bygges ut slik at det i overgangen mellom sikker grunn og vannet renskes opp en såkalt «åpent-vann-sone» i varierende bredde (minimum 3 meter) som markeres «så langt og ikke lenger», slik at barn og voksne ser skillet mellom trygg-utrygg grunn og fuglene får fredede hekkeplasser og tilfluktsteder i sivområdet innenfor åpent-vann-sonen. Her opprettholdes de grupper av buskvekster og sivområdene som er der i dag, og suppleres der det er

Gjerde mot Bogerudmyra?

Hengemyr og sumpområder utgjorde lenge et faremoment langs breddene av Østensjøvannet. For Lille Langerud Sambyggelag V A/S ble dette en sak i 1955, i rundskriv til leieboerne (utdrag): Styret fikk oppfordring om å sette opp gjerde langs byggelagets grense mot Østensjøvannet og henvendte seg til Oslo kommunes plansjef Eyvind Strøm som ikke var noen tilhenger av gjerder til beskyttelse av barn mot farer ved vann og moser. –Det bør treffes foranstaltninger på annen måte enn ved oppsetting av gjerde, i hvertfall som første trinn i løsningen av saken. All erfaring viser at gjerder ikke er noe effektivt hinder for barn som vil frem til forbudte områder. Spesielt også fordi man langs Østensjøveien fortsatt ikke kan regne med at gjerde vil bli oppsatt av kommunen, synes det illusorisk å oppsette et gjerde bare langs byggelagets grense.

En vanskelighet med terrenget langs vannet er at det ikke har vært mulig å forklare for barna hvor langt de kan gå og hvor det forbudte området begynner. Styret har sett det som sin første oppgave å gjøre det mulig for de voksne å si til barna: «Så langt, og ikke lenger» – Dette har man villet søke oppnådd ved å lage en markert linje i terrenget slik at man får en grense for ferdselsområdet, som dermed er ensbetydende med sikker grunn. I forståelse med plansjef Strøms forslag til planløsning av områdene rundt Østensjøvannet, og med henblikk på en realisabel plan økonomisk og praktisk, er man blitt enig om at det opparbeides en ca. 3 meter bred gangvei langs Østensjøvannet som en forlengelse av garasjeveien fra Østensjøveien. Denne gangvei vil samtidig tjene som adkomstvei til idrettsarealene i nord og som løype for skiløpere. Denne vei vil representere trygg grunn...

Rundskrivet er signert Styret og parafert forretningsfører J. Sinding-Larsen.

Nordstrand Jeger- og fiskeforenings brygge på vestsiden av vannet ble i 1962 anbefalt som fiskeplass av representantskapet for Østensjøplanen. Bildet er tatt i 1961 og viser at fiskebryggen lå rett nedenfor slåtteeenga Sjøli. I 1973 ble det bygget fiskebrygger på nordsiden av Smedbergbekken. I 2008 står kun noen peler igjen av disse bryggeutstikkere. Utsnitt av bilde tatt av Truls Teigen. Østensjø lokalhistoriske bilder/Oslo Bymuseum.

ønskelig med nye innplantinger i harmoni med den vegetasjon som er der i dag. Som tillegg til dette ble det foreslått fylt opp en hekkeøy i den sentrale del av den fredede del av vannet. Vannet er meget grunt så etablering av sjeteen og øya vil være

Vakthold, politiets hjemmel til å håndheve kommunale vedtak og lån av drosjetelefon

Kommunalt vakthold ble etablert tidlig på 1960-tallet. Ungdomspatroljen, og andre, gjorde også i flere år et utmerket arbeid, men det var vanskeligheter med at enkelte personer nektet å etterkomme patruljens henstillinger. I slike situasjoner var patruljen instruert i å tilkalle politiet, men Bryn politistasjon opplyste at politiet ikke har hjemmel for å gripe inn ved overtredelser av de særlige forbud som ble påtalt ved Østensjøvannet. Det gjaldt spesielt bilvask og bilreparasjoner, men også ulovlig ferdsel i rugetiden. Derfor måtte rettskraftige regler utarbeides av Oslo kommune. Etter avtale med Oslo Drosjeeieres Bilcentral fikk vaktene låne telefonen på drosjeholdeplassen på Abildsø

Følgende oppslag ble i 1965 slått opp:

Til publikum!

I tiden 1. april til 31. august er det av hensyn til det fredede plante- og fuglelivet ikke tillatt å foreta bilvask, reparasjoner, oljeskift eller annet som kan forurense vannet eller omgivelsene ved den søndre halvdel av Østensjøvannet, samt Bogerudmyra. Husk at ethvert søl av olje eller kjemiske stoffer kan føre til tragedier for fuglene!

Parkvesenet

en overkommelig sak. Prinsippet som her er nevnt for bredden langs den fredede del av vannet, forutsettes gjennomført også for Bogerudmyra. Når det så etableres gressarealer ned til vannkanten, får de fuglene som beiter gress, gode beitemarker. Veien langs vannet legges i god avstand fra vannkanten. Langs veiene plantes grupper av trær og busker i harmoni med den bestående vegetasjon. Dette vil gi hyggelige hvileplasser for publikum og beskyttelse og oppholdssteder for fuglene. Resten av vannet foreslås nytt for friluftslivet».

Teknisk rådmann bemerket at det kanskje kunne reises tvil om plante- og dyrelivet kan trives under så sterk utnyttelse for friluftslivet, men erfaringene fra Utterslev Mose har vist at det er mulig. Zoologiseksjonen ved Universitetet (preparant Odd Latun) kunne ikke være enig i en slik fremstilling fordi Utterslev Mose er langt større og hekkeplassene helt utilgjengelig. I Østensjøvannet er det utlagte bord og planker som gjør store deler av sivbeltene og hengemyrene tilgjengelige for fiskere og smågutter. Fuglene får for få plasser til å etablere seg med reder og egg.

Dr. philos H.L.Løvenskiold, tok også til orde for en eller to øyer. Han mente også at en mindre del av det fredede område burde inngjerdes, riktig nok med et lavt gjerde, langs Østensjøveien syd for vannet. Det område som er foreslått inngjerdet er meget myrlent og egner seg ikke til ferdsel. Det er innenfor dette at mesteparten av de planter man ønsker å frede befinner seg og på grunn av den hyppige vegetasjon er det formodentlig her de fleste svømme- og vadefugler finnes. Løvenskiold bemerket at det er meget viktig at det kommer tilsig til vannet, derfor bør de bekkene som renner ut i Østensjøvannet bevares i størst mulig utstrekning. Man risikerer ellers at gjennomstrømningen i vannet stanser og med den derav følgende stagnasjon kan innsjøens karakter lett komme til å forandres.

Professor Ove Arbo Høeg trekker frem en bestand av selsnepe som finnes i nordenden av vannet. Den er giftig og har forårsaket flere dødsfall. Det passer ikke ved en badeplass. Han foreslår å flytte den til sørenden av vannet, om den da ikke allerede finnes der.

Representantskapet ønsket fredning av hele Østensjøområdet

Deling av Østensjøvannet i to synes ikke å være en god og fremtidig løsning. Representantskapet for Østensjøplanen ønsket å frede hele Østensjøområdet ved lov. Hensikten var å sikre kontinuiteten også for de tiltak som planlegges på lang sikt. Forslaget fra representantskapet var følgende:

«Hele området, med grenser – som på medfølgende kart – fredes etter Naturvernloven av 1. desember 1954 på en slik måte at den nåværende bruk av området bibeholdes og nødvendig arbeid for parker, idrettsplasser, friluftsbad, gårdsdrift, anlegg av kanaler, kunstige øyer osv. også i fremtiden kan utføres for eksempel etter tillatelse fra bygartnerens kontor som bør ha en rådgiver i botaniske og zoologiske spørsmål om mulig oppnevnt av zoologiseksjonen ved Oslo universitet. Alt arbeid i forbindelse med gjennomføringen av planen må utføres med fugleparken som det viktigste hensyn.»

Teknisk rådmann bemerket at Østensjøområdet er sikret som friområde ved byplanmessige bestemmelser. Det er neppe grunn til å frata kommunestyret den bestemmelsesrett det har som grunneier ved å gå til fredning etter lov. En eventuell fredning etter lov må i hvert fall ikke gå videre enn til selve vannet med tilgrensende myrområder.

Plasser for sportsfiske

Plan- og bygningssjefen opplyste at det er allerede i dag etablert organisert sportsfiske av Nordstrand Jeger- og fiskeforening. Sportsfiske har dessuten vært en yndet beskjeftigelse for befolkningen i strøket fra gammel tid. På bestemte strekninger ble det foreslått steder for sportsfiske som et godt og morsomt friluftsliv. Det forutsettes drevet etter bestemte opptrukne regler og holdt under kontroll og oppsyn.

Areal for småbåtliv

I Plan- og anleggssjefens forslag sies det at, «småbåtliv er en yndet beskjeftigelse og er til glede så vel for utøvere som for det publikum som ser småbåtlivet fra land. På bestemte steder langs Østensjøvannets nordre åpne del ryddes stranden, og det bygges små enkle brygger hvor det kan holdes og/eller leies ut småbåter. Småbåter vil gi underholdning og liv i området. Det bør også være adgang til leilighetsvis å arrangere småbåtregettaer. Forutsetningen er at båtlivet må holdes under streng kontroll og eventuelt forbys i hekketiden hvis det viser seg å sjenere fuglene.»

Forslaget ble mottatt med laber interesse og teknisk rådmann trodde ungdommen ikke ville være særlig interessert i småbåtrafikk på det relativt lille område. Representantskapet for Østensjøplanen var helt klar på at all ferdsel, spesielt i rugetiden, må være forbudt. Kun begrenset ferdsel etter særskilt tillatelse.

Promenadeveier

Det ble tatt sikte på å opparbeide gode asfalterte gangveier, slik at trafikken til og fra området kunne gå rasjonelt og ledig og

Østensjøfisken antagelig utdødd

I Aftenposten Aften 16. april 1970 leser vi: Østensjøfisken antagelig utdødd, fuglelivet trues. Katastrofal surstoffmangel i vannet. Kloakktilsigene fortsetter. Det er ting som kan tyde på at alt fiskeliv i Østensjøvannet allerede er utdødd og at også andre mindre organismer er bukket under for oksygenmangelen i vannet i løpet av vinteren. Universitetslektor Jan Økland ved Limnologisk Institutt opplyser til Aftenposten at vannprøver som er tatt i de forskjellige dybdenivåer, ned til største dyp på 2,75 meter, viser en metningsprosent av oksygen på fra 0–1,9 prosent. Hvis dette er representativt for hele Østensjøvannet er det ikke tale om at det kan være fisk igjen i området, mener Økland.

slik at de enkelte elementer i området minst mulig ble sjenert av gjennomgangstrafikk. Langs veien, på dertil egnede punkter, etableres hvileplasser med benker. I alt tok man sikt på 12 000 meter asfalterte gangveier. Ellers forutsettes det å være fritt tilgjengelig slik at det kan dannes sti- og joggeforbindelser utenom gangveiene.

Østensjøbroen

«Østensjøveien fører ved sydenden av vannet over myrlandet terreng som ikke tåler mer belastning. Veien oversvømmes etter heftige regnskyll. Veien kan muligens heves ved anvendelse av spesielle lette materialer, men resultatet er tvilsomt. Oppfylling til fast bunn vil kreve betydelige steinmasser – kanskje 100 000 m³ – da dybdene antas å være opptil 20–30 meter. Stabile forhold vil trolig kunne oppnås ved å bygge bro, men et broprosjekt blir kostbart. En heving av broen slik at man får gangvei under broen synes mest aktuelt, ikke minst ut fra et samlet syn på turveien», heter det i forslaget.

Garasjeprotester

Arbeidsutvalget for Østensjøplanen var stadig aktive med å forsvare Østensjø friarealer. I 1965 protesterte utvalget mot garasjeplan på gnr. 161, bnr. 12 med følgende brev til Oslo Byplankontor med hovedbegrunnelse (utdrag):

Vårt utvalg er prinsipielt uenig i at det oppføres ny bebyggelse nærmere Østensjø friareal enn den nåværende.

Utvalget så helt klart hvordan den stykkevise fremrykking av bebyggelsen ville true området egenart og arealbehov.

Kolonihager

Ifølge reguleringsvedtak er Østensjø kolonihager plassert i området på østsiden av vannet. Det så ikke ut til at dette støtte på motforestillinger. Dette området ble noen år senere flyttet fra Østensjø gårds grunn til Bogerud nedenfor Eterfabrikken.

Prinsippforslaget

Prinsippforslaget ble forutsatt lagt til grunn etter hvert som de forskjellige delene av planen blir tatt opp til detaljbehandling

Ridehall

I 1962 ønsket Aker Rideklubb (stiftet 1959) å bygge ridehall og ridebane i sydenden av Østensjøvannet, på det som den gang var regulert til kolonihager. Forslaget ble avvist ut fra at det verken bygningsmessig eller estetisk var egnet til å bli tilpasset et så lite område, samtidig som mye arbeid var nedlagt med å gjøre områdene tilgjengelig for det alminnelige publikum. Et annet alternativ var på Østensjø gård, men heller ikke det førte frem.

og gjennomføring. Det var ikke dissenser som nødvendiggjorde endringer i prinsippforslaget, «så meget mer som forslaget forutsetter videre bearbeidelse av en rekke spørsmål og vurderinger av de spesielle forhold i området», slik finansrådmannen avslutter sin innstilling. Delingen av vannet var avverget og dermed bading og båtsport.

Representantskapet for Østensjøplanen sto etter dette fortsatt foran store utfordringer, men en rekke premisser var avklart. Fredningen, etter kommunale regler, var kommet et stykke nærmere målet, men at bevaringstanken ved statlig lov kun var kommet en fjerdedel på vei i 1962, det var det ingen som visste.

Etter at prinsippvedtakene var fattet i bystyret gikk nok selve fredningssaken litt inn i en ventefase. Oslo kommune ønsket å utforme egne regler i fredningssaken uten statlig innblanding. Det skulle ta mer enn ti år før denne prosessen kom inn i et nytt spor og enda ti år før konkrete statlige vernebestemmelser ble foreslått. Men langsomt ble planene konkretisert og holdningene endret. De fleste av tiltakene ble finansieringsmessig løst over etatenes årlige driftsbudsjetter.

Ordensregler for Østensjø friarealer i 1965

Østensjø friarealer har følgende begrensning:

Mot nord: Gangveien mellom Østensjø skole og Manglerud skole

Mot øst: Østensjøveien, unntatt Østensjø gårds grunn, videre mot Eterveien til bebyggelsen Eterfabrikken og Bogerud.

Mot sør: Langerudveien

Mot vest: Bogerudmyra mot Langerudbebyggelsen, gangveien på vannets vestsida, idrettsarealet mot Abildsøbebyggelsen og Rognerudskogen mot skolene og bebyggelsen.

Oslo kommunes ordensregler for offentlige parker gjelder også for Østensjø friarealer, dessuten gjelder en rekke særregler: i rugetiden forbudt å ferdes i fredede områder, båt kan benyttes etter tillatelse av Bygartnerens kontor, all bilvask og bilreparasjon er forbudt, i nordre halvdel er fiske tillatt etter Oslomarkas Fiskeadministrasjons regler, all jakt med skytevåpen er forbudt, bading er forbudt og all bruk av fyrverkeri er forbudt i området.

Av store prosjekter som ble gjennomført etter 1962 var oppstart med kanalgraving, anlegg av turveier, brobygging og tunnelsprenging for nytt utløp i nord. Alle disse prosjekter ble nøye fulgt opp av Arbeidsutvalget for Østensjøplanen og godt naturfaglig dokumentert så langt det lot seg gjennomføre. I og med at Oslo kommune med skjøtselsplanen av 1979 påtok seg å ta det fulle ansvar for Østensjøområdet og anså Arbeidsutvalget for Østensjøplanen at tiden var inne til å nedtrappe sin virksomhet.

Noen pionerer må fremheves

Vi har i denne artikkelen nevnt flere personer ved navn fra den første tiden som gjorde en stor innsats for fredningen av Østensjøområdet. Det kan i denne sammenheng ikke bli noen komplett og rettferdig liste. Vi har tidligere nevnt Arne Løken fra Oppsal Vel. Han var med fra starten, men overtok i 1964 formannvervet i Arbeidsutvalget. Hans utrettelige arbeid satte spor etter seg til han av sviktende helse måtte stoppe i begynnelsen av 1970-årene. For sin innsats ble han i 1973 utnevnt til representantskapets første æresmedlem. Erling Austad som representerte Brynvellenes Fellestråd, var også med fra representantskapets start som sekretær, han må også fremheves blant pionerene. Noen kommunalt ansatte folk bør også nevnes. Teknisk rådmann Paul Grøstad, Jan H. Tveten i Park- og idrettsutvalget og senere kommunalråd Ole Bjune. Høyres Albert Nordengen stod i spissen for Arbeidsutvalgets plan i bystyret, men også forliket med Arbeiderpartiets leder Thorleif Mathisen i 1962 står det respekt av. Av fagfolk fra universitetet er det nevnt flere, men også underdirektør Hjalmar Munthe Kaas Lund ytet verdifull innsats. Osloavdelingen av Norsk Ornitologisk Forening nedla et stort arbeide – særlig med de årlige tellingene av fuglebestanden, og med faglige råd for tiltak med å beskytte fuglelivet. Cand. real. Gunnar Lid ledet dette arbeidet i mange år. Landskapsarkitekt Tom Düring ved Park- og idrettsvesenet var den drivende kraft med utarbeidelse av skjøtselsplanen for 1979. Av pressens informanter som så mulighetene må nevnes journalist Anders Skjeggstad fra Aftenposten, Eivind Møllerstad fra Arbeiderbladet og initiativtageren til turen til Utterslev Mose i København, journalist Jon Dørsjø fra Dagbladet.

I en oppsummering fra Erling Austad fremhevet han eierne av Østensjø gård som spilte en avgjørende rolle. Uten medvirkning fra Haakon Tvetter, senere hans døtre, Valborg og Aagot Tvetter, og svingersønnen Håkon Smith, ville det ikke vært mulig å gjennomføre Østensjøplanen, var Erling Austads mening. Denne innsats fra gårdens eiere ble også pionerene i Østensjøvannets Venner til del flere år senere.

Kilder/litteratur:

Arkivet (delvis) til Representantskapet for Østensjøplanen. Referater og dokumenter fra Oslo bystyre og formannskap.

Magne Skrindo, som har slått store arealer gjennom mange år, demonstrerer bruk av ljå.

«Slåttedag for alle!», kan bli ny tradisjon

Tekst: Audun Brekke Skrindo, foto: Leif-Dan Birkemoe

Friluftsetaten slår flere arealer ved Østensjøvannet, men det er ønskelig å slå enda flere områder i miljøparken. 3. august tilbød vi alle å svinge innom for en demonstrasjon av bruk av ljå, og overvære motorisert slått ved vadedammen. Vi håper dette kan bli en årlig tradisjon.

Alle som passerte vår stand fikk tilbud om bakverk og informasjon om hva slått er.

Både store og små hjelper til med å samle graset i hauger. Det skal ikke store haugen til før man kan «hoppe i høyet».

Hver sensommer kommer takrør og dunkjevle til å holdes i sjakk i Vadedammen med motorisert hjelp.

Østensjøens istid - avgjørende for landskaps- utformingen

Leif-Dan Birkemoe

Flere ganger de siste to millioner år har Norge vært dekket med is, avløst av varmeperioder med avsmelting. For 18 000 – 20 000 år siden var Oslo og Akershus helt dekket av is. På denne tiden var siste istid på det kaldeste og innlandsisen på det tykkeste. Isen var kanskje på det meste 2000–2500 meter tykk i indre Oslofjord. Det må antas at forholdet var om lag det samme i Østensjøområdet. Det som skjedde under siste istid – Østensjøens istid – ble avgjørende for hovedtrekkene i landskapsutformingen slik vi kjenner dem i dag.

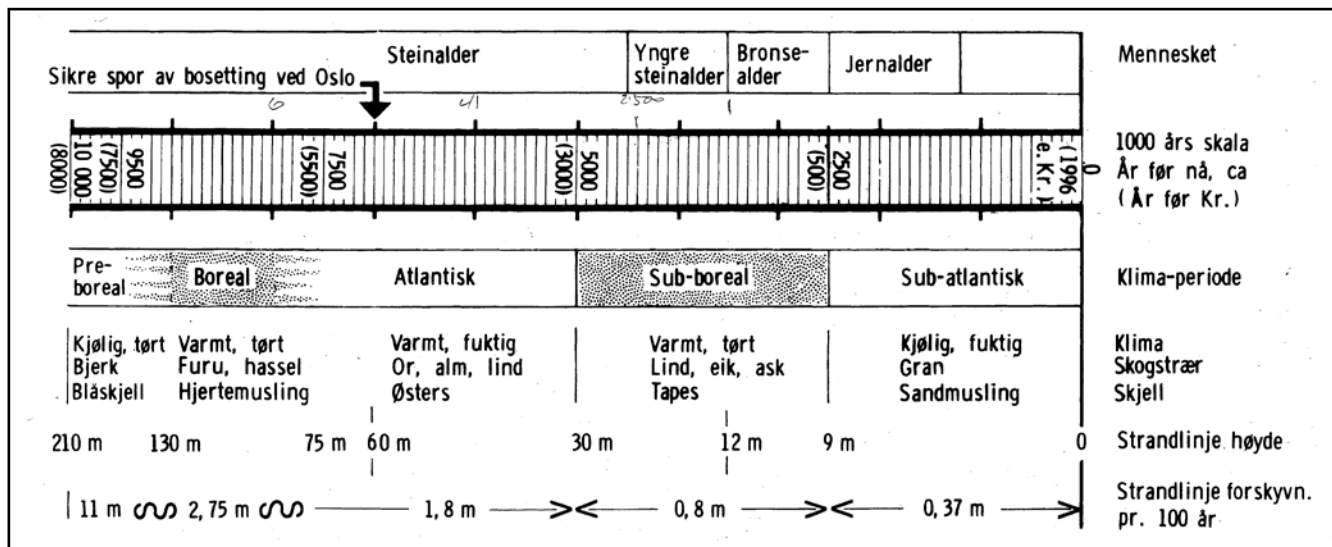
skled sørover. Nøkle vann, Lutvann, Elvåga og Østensjøvannet og de tilhørende elvesystemer ligger i slike «bløte» soner. Resultatet er kjent for alle som skal ta seg frem i øst-vest retning i Østmarka eller for den sakens skyld i Østensjøområdet miljøpark. Utbyggingen av veier har kanskje vanskeliggjort tolkningen av landskapet i byggesonen, men den samme strøkretning er dominerende. Østensjøvannet og Bogerudmyra ligger mellom høydedragene Oppsal-Bøler og Ekeberg-Lambertseter.

Isen presset ned landet

Isen i kvartærtiden, det vil si de siste 2 millioner år, var kanskje på det meste 2000-2500 meter tykk i indre Oslofjord. De enorme ismengdene kan ha presset landet ned så mye som 700-800 meter. Ismengdene som dekket landområdene inneholdt så mye vann at nivået i verdenshavene sank 130 meter. Grunne havområder som Nordsjøen og deler av den norske kontinentalsokkelen var derfor tørt land da isen var på det største – dersom de ikke var dekket av is (NGU 2005).

Isen smeltet – landet steg

For ca. 15000 år siden bedret klimaet seg, og innlandsisen begynte å smelte. Iskanten som lå i Danmark, beveget seg mot

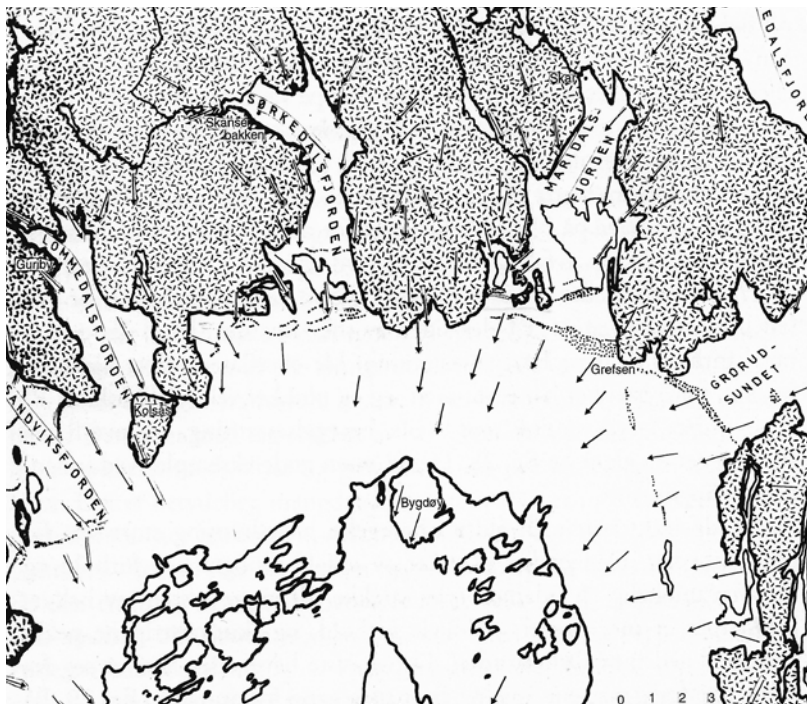

Skjema som viser forholdene fra siste istidavslutning frem til nåtiden. En kan for eksempel se at i tiden mellom ca. 10 000 og 9 500 år før nåtid, (8000–7500 f.Kr.) i den preboreale klimaperioden, var bjørk det mest utbredte skogstreet. Klimaet var tørt og kjølig, i sjøen levde bl.a. blåskjell. Strandlinjen sank raskt fra ca. 210 m.o.h. Tilsvarende opplysninger kan leses ut av resten av skjemaet. Etter professor Johannes A. Dons, Oslotraktenes geologi, Vett og Viten AS, Oslo 1996.

Grunnfjellsområdene øst for Oslofjorden ble dannet i jordens geologiske urtid (prekambrium) for 900 millioner år siden. Landskapet er småkupert og typisk retningspreget. «Bløte lag» i gneisen ble gravd ut særlig effektivt fordi istidens bremasser

Indre Oslofjord da havet sto opp til den øvre marine grense, ca. 210 m. Grus og sand i morenene (Akertrinnet) er vist ved prikking. Pilene viser målte isskuringsstriper fra siste istid, som angir isens bevegelse. Vi ser omrisset av Østensjøvannet og Nøkle vann i sørøst. Etter professor Johannes A. Dons, Oslotraktenes geologi, Vett og Viten AS, Oslo 1996.

nord over Skagerak mot Oslofjorden. Samtidig ble isen tynnere, og de høyeste fjelltoppene stakk snart over isoverflaten som nunatakker. Istyngden på jordoverflaten ble redusert, og

Dette er en del av skelettet til bardehval funnet i Bærum i 1978 i en høyde av 106 meter over havet, samme høyde som Østensjøvannet. For ca. 9000 år siden rakk fjorden langt inn over det som nå er land. På den tiden kan vi også regne med at Østensjøvannet var en del av fjorden. Skelettdelen er utstilt på Naturhistorisk museum på Tøyen, der bildet også er tatt.

jordsskorpa begynte å heve seg igjen, mest i indre strøk, noe mindre ved kysten. Det finnes lite informasjon om den første del av landhevingsperioden. Vi vet imidlertid noenlunde sikkert at i løpet av 12000 år har Østlandsområdet hevet seg omkring 300 meter. Landhevingen var svært rask, opptil 17 meter pr.100 år da isen trakk seg tilbake i Oslofjordområdet. Hastigheten avtok gradvis, og ennå i dag er landhevingen 2-3 mm pr. år.

Gråblå, marin leire

Den marine grense, dvs. det høyeste nivå som havet har nådd etter istiden, settes til ca. 210 - 220 m.o.h. i Østmarka. Østensjøvannet som ligger 105 m.o.h. har derfor størsteparten av nedbørsfeltet på ca. 11 km² under denne grensen. Løsavsetningen i området er gråblå, marin leire, avsatt under vann fra den øvre marine grense, for ca. 10 000–12000 år siden. Ettersom strandlinjen sank (egentlig steg landet), ble det stadig avsatt nye leirmasser oppå de gamle i de områder som ennå ikke var tørrlagt.

Bardehval har trolig svømt i «Østensjøhavet».

Under isens tilbaketrekning dro isen med seg stein, grus og sand. Dette ble fordelt over det faste berget. Når isens tilbaketrekning stoppet opp for en periode ble det lagt igjen materiale og morenerygger ble dannet, slik endemorenene demmer opp Bogstadvannet, Sognsvann og Maridalsvannet.

Et utvalg av skjell funnet i gråblå leire ved Sølvdøbla i Østmarka, 191 m.o.h. Bildet viser bl.a. muslinger (trolig hjertemusling) og blåskjell fra boreal tid, ca. 10 000 -7 500 år siden. Første del av perioden var klimamessig kjølig og tørr, den siste varm og tørr. Funnene ble gjort av Leif-Dan Birkmoe rundt 1950.

Stein som var frosset fast i isen skar striper, såkalte skuringsstriper, i grunnfjellet som ble dannet i den geologiske urtid (prekambrium). Slike striper kan vi se tydelige merker etter i gneisen på Tallberget.

Flyttblokker som isen har lagt fra seg finner vi flere av på Tallberget. Denne steinen er trolig fraktet fra området rundt Gjelleråsen.

Søkket ved Østensjøvannet ble fylt med jord og leire som isen og smeltevannselvene førte frem til havet og ble avsatt som leire utover havbunnen foran isfronten. Og det er nettopp avsetninger av leire under vann som ligger i et tykt lag rundt Østensjøvannet som har gitt opphavet til det gode jordbrukslandet.

Skuringsstriper, flyttblokker og rundsva

Stein som var frosset fast i isen skar striper, såkalte skuringsstriper, i grunnfjellet. Slike striper kan vi se tydelige merker etter i gneisen på Tallberget og på rundsvaene på Bogerudmyra. Også flyttblokker som isen har lagt fra seg finner vi flere av på Tallberget. Disse steinene er trolig fraktet fra området rundt Gjelleråsen (Dons).

Rundsva eller «hvalskrott fjell» er også typiske trekk i områder hvor isen har utformet terrenget. På «le»-siden av slike knauser (hvor «le» er regnet i forhold til isens bevegelsesretning) ble overflaten oftest ujevn og hakket, fordi isen her har revet med seg og plukket vekk fjellblokker. På «støt»-siden som vender mot isens bevegelsesretning, er overflaten rundrygget og glatt. Rundsvaene på Bogerudmyra er gode eksempler på isens arbeid.

Østensjøområdet miljøpark stiger opp av havet

Etter hvert som isfronten trakk seg nordover, trengte havet seg inn i dalførene og dannet fjordarmer. De lavere deler av Oslo inklusive Nordstrandplataet med Østensjøvannet og store deler av Østmarka opp til ca. 220 m.o.h. ble havbunn og nærmest en del av Grorudsundet som førte inn til Nittedalsfjorden som trolig gikk helt opp til Mjøsa. Maridalsfjorden og Sørkedalsfjorden er to andre fjorder som senere ble Maridalen og Sørkedalen, og de ble som områdene ved Østensjøvannet og alt land under den marine grense, til rikt jordbruksland.

Livet i Østensjøhavet

Men var det liv i dette mer eller mindre arktiske havet? Skjellbanker fra denne tiden er funnet i Østmarka og i Østensjøvannets nedbørfelt. Dette er arktiske skjell som levde i vann med en sjøtemperatur lavere enn den vi nå har i Oslofjorden. På Naturhistorisk museum i Oslo kan vi betrakte en diger ryggvirvel av en bardehval med følgende plakatforklaring:

Isskurte fjelloverflater ved Bogerudmyra som lave rundsva har tydelige merker etter isbevegelsen. Støtsiden er glattskurt, mens lesiden er ujevn og hakket.

De første nordmenn kom sannsynligvis nordover langs svenskekysten og kom inn i det som nå er Norge gjennom Østfold. Kanskje møtte de et syn som dette med isfjell i fjordene og innlandsisen i det fjerne da de nærmet seg indre Oslofjord. Dette bilde er fra Monacobreen på Svalbard i 1992.

Under anleggsarbeide på Ringeriksveien i 1978, ca. en km nord for Smestad i Bærum, ble det funnet et nesten komplett skjelett i kompakt blåleire. Funnet ble gjort 106 meter over havet. Historien er denne: For omkring 9000 år siden rakk fjorden langt inn over det som nå er land. En 10–12 meter lang bardehval forvillet seg inn på grunt vann og kjørte seg fast i en renne. Her døde den, og skjelettet ble begravd av leirslam fra breelvene. I tiden etter avslutningen av siste istid har landet hevet seg, og leira med hvalskjelettet har blitt en del av det faste landet.

Vi merker oss at funnet ble gjort 106 meter over havet, i samme høyde som Østensjøvannet. For ca. 9000 år siden kan vi også regne med at Østensjøvannet var en del av fjorden. Det er dermed stor sannsynlighet for at det også har svømt bardehvaler rundt i vårt område på jakt etter byttedyr.

Menneskene kommer

Men hva med jegerfolket som trolig fulgte isens tilbaketrekning? Kom de i sine små båter vannveien sørfra på jakt etter sel og fisk? Det må ha vært farbart mellom holmer og skjær frem til Grorudsundet og videre rundt Østmarka så lenge strandlinjen holdt seg på rundt 150 meter, altså omtrent på høyde med Oppsal senter. Ble tørt land et hinder kunne nok jegerfolket trekke sine lette båter over land i en overgangstid. Jakt på reinsdyr kan også ha vært viktig som næringsgrunnlag. Senere, da landhevingen var kommet enda lenger, var Østensjøvannet en del av en lang smal fjord mellom Bryn og Ljan. Dette avsnørte Nordstrandplatået og gjorde høydedraget til en øy.

Kilder/Litteratur:

Oslotraktens geologi med 25 turbeskrivelser, Vett og Viten AS, Oslo 1996.

Plansje fra monter på Naturhistorisk museum, Tøyen som viser isens utstrekning for 10 000 til 11 000 år siden.

Spor etter istiden i Oslo og Akershus, Gråsteinen nr. 10 – et geofaglig tidsskrift for alle – 2005.

Norge blir til, Norges geologiske historie, Steinar Skjeseth, Schibsted, Oslo 1974.

Oslo før Oslo, Nils Petter Thuesen, Pax Forlag A/S, Oslo 1995.

Østensjøvannet, Østlandske Naturvernforening, småskrift nr. 7, Oslo 1965.

Samtale med kvartærgeolog på Naturhistorisk museum, september 2008.

Steinøksene fra Østensjø

Leif-Dan Birkemoe

Da isen og havet trakk seg tilbake og det ble tørt land kom vegetasjonen. De første plantene som etablerte seg var gras og urter, samt vier og dvergbjørk. Treslagene bjørk og osp dannet de første skogene, med innslag av selje, eier og tindved. Kort tid etter at bjørkeskogene ble dannet, etablerte også furu seg som et vanlig treslag. De første menneskene dukket opp.

De første spor av mennesker i området rundt Østensjøvannet må knyttes til såkalte «løsfunn», ting som er blitt funnet mer eller mindre tilfeldig av folk som har hatt øynene med seg når de har arbeidet i jorden. Det er økser av stein det dreier seg om, i alt elleve økser fra steinalderen. Av disse er fem funnet i området ved Østensjøvannet, de øvrige på Lambertseter, ved Manglerud og Ryen.

Alle funn i gjenstandsbasen til Oldsakssamlingen er gitt et nummer, der C. står for Christiania. Det er disse nummer som er benyttet i det følgende. Tekst og bilder kan derfor lett sammenholdes og vi får en mer konkret opplevelse av hvilke økser som er funnet ved Østensjøvannet. Gjenstandsbasen ved Kulturhistorisk museum danner grunnlaget for beskrivelse av lokalitetene og funnomstendighetene.

Det er professor i arkeologi Einar Østmo ved Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, som har gruppert steinøksene etter alder, slik det ble gjort i Sothøna nr. 6 i 1993.

Den rene fangststeinalder - eldre steinalder, ca. 8000 - 4000 f.Kr.

De to eldste funnene er såkalte trinnøkser og har vært i bruk i eldre steinalder, en gang mellom 6000 – 4000 f.Kr., altså den rene fangststeinalderen, se bilde 1. Den ene er steinøks uten hull (C.1529) og den andre en buttnakket steinøks (C.23022). Hvor boplassene fra den tiden ved Østensjøvannet lå, vet vi ikke, men så langt fra der øksene er funnet, er det neppe. Derfor skulle vi gjerne ha visst mer nøyaktig hvor funnstedene er, for det er opplysninger som ikke er bevart. Erfaring fra andre steder tilsier at boplassene har ligget nær vannet, og da passer det godt at det om en av øksene (C.23022) heter at den ble funnet «omkring 1860 ved pløying nede ved Østensjøvannet»,

Bilde 1: Disse steinøksene er alle fra eldre steinalder, 6 000 – 4 000 f.Kr. Fra venstre ser vi: C.2221 trinnøks fra Lambertseter gård, C.14522 av typen buttnakket steinøks fra Manglerud, C.1529 trinnøks funnet på Søndre Østensjø gård og C.23022 trinnøks funnet ved Østensjøvannet. Sistnevnte har en lengde på 12,5 cm og største bredde over eggen 4 cm. Foto: Ove Holst, Kulturhistorisk Museum, UiO.

slik det står i gjenstandsbasen til Oldsaksamlingen og som også amanuensis (nå professor) i arkeologi, Einar Østmo, skrev om funn av steinøkser i Sothøna nr. 6 i 1993. Den andre steinøkseren (C.1529) ble «funnet i jorden på gården Søndre Østensjø».

De to andre trinnøkserne fra samme periode er funnet henholdsvis «i jorden på gården Lambertseter» (C.2221) og «på Manglerud» (C.14522), se bilde 1.

Yngre steinalder – eldre fase ca. 4000 – 2500 f.Kr.

De neste steinøkserne, se bilde 2, er alle fra yngre steinalder, eldre fase ca. 4 000 – 2 500 f. Kr. Den første steinen er en tykknakkert flintøks (C.1552), stammer fra den siste delen av yngre steinalder, trolig fra ca. 2500 f.Kr. Det var en tid med innføring av jordbruket som ga en bestemt årsrytme i tillegg til matproduksjon og bofasthet. Vi kan derfor godt tenke oss at enkelte solrike jorder i liene omkring Østensjøvannet ble tatt i bruk tidlig til korndyrking. Øksen er av flint, noe som viser kontakt med Danmark eller Syd-Sverige hvor flint naturlig forekommer rikelig i krittavsetninger. Men om kontakten var direkte eller gikk gjennom flere mellomledd, vet vi ikke. Om denne øksen heter det at den ble «funnet i jorden på gården Søndre Østensjø».

Neste øks (C.12030) er funnet i myrjord på Lambertseter og har en lengde på 18,8 cm. Den siste øksen (C.23895) er «funnet på eiendommen Aasli (gnr.149, bnr. 3) ved Sandstuveien. Funnstedet ligger bak Brannfjellet nokså høyt oppe. Øksen satt fast i harven og lå i leire (stubbloftsleire) ca. 1 m under overflaten. Den ble funnet sommeren 1925. Finner og grunneier er hr. vognmann V. Larsen, Aasli, Bekkelagshøgda», slik det heter i gjenstandsbasen.

Yngre steinalder – yngre fase, ca. 2500–1800 f.Kr.

Fra perioden yngre steinalder, yngre fase, ca. 2 500 – 1 800 f.Kr. har vi funn av to steinøkser fra Østensjøområdet, se bilde 3. Om den ene (C.23023) heter det i gjenstandsbasen at det er et eggfragment av en mindre skafthulløks av stein med rektangulært tverrsnitt og helt slepen. Avbrutt i skafthullet og med en større avspalting på den ene side fremover mot eggen. Nåværende lengde 8 cm bredde over skafthullet. Øksen ble funnet i 1878 ved graving av en grøft på Østensjø (gnr. 147, bnr. 1).

Den andre øksen beskrives som en enkel skafthulløks av lys grå bergart (C.32848) som ble «funnet ved Skadسدammen, Østensjøvannet, like ved en kolle som er planert med bulldoser. På samme sted er det funnet en kljåstein av kleber (C.32837). Innlevert av Norvall Norwalls, Oslo». Kljåstein

Bilde 2: Dette er steinøkser fra yngre steinalder, eldre fase 4 000 – 2 500 f.Kr. Fra venstre tykknakkert flintøks (C.1552), trolig fra ca. 2 500 f.Kr., funnet i jorden på Søndre Østensjø. Neste er tykknakkert steinøks (C.12030) er funnet i myrjord på Lambertseter og helt til høyre tykknakkert flintøks (C.23893) fra Åsli under Ryen gård. Foto: Ove Holst, Kulturhistorisk Museum, UiO.

er imidlertid brukt som vevtyngde fra en oppstadsvev for å stramme renningen på veven og hører hjemme i yngre jernalder. Stedsangivelsen «Skadسدammen» er ukjent. Er det noen som kjenner til lokaliteten? Øksene kan dateres til siste delen av yngre steinalder (ca. 2500–1800 f.Kr.) eller fra begynnelsen av bronsealderen inntil et par hundre år senere. Disse øksene kan tolkes som tunge arbeidsøkser, øksen med skafthull er ikke til å hugge med, men sannsynligvis en jordhakke. Øksene stammer fra en tid da jordbruket for alvor ble spredt ut på flatbygdene. Klimamessig kan perioden karakteriseres som varm og tørr (sub-boreal) med skogstrær som lind, eik og ask. Det er fra denne tiden vi kan fundere på om gårdene ved Østensjøvannet kan ha røtter tilbake til denne perioden.

Bronsen var på vei inn i folks tilværelse og statusverdien som steinøkserne hadde hatt ble trolig redusert. Kanskje ble de godt brukte og til dels skadde og ødelagte arbeidsøkserne kastet fordi de ikke kunne brukes lenger.

De andre øksene fra denne periode er funnet på henholdsvis Manglerud og Ryen. Om øksen fra Manglerud (C.27962) beskrives den som et eggfragment av enkel skafthulløks og i funnbeskrivelsen at den ble «funnet i 1943 på Søndre Manglerud (gnr. 148, bnr. 3). Den lå like i overflaten i en slakk skråning ca. 200 m sør for gården». Øksen fra Ryen (C.20473) ble funnet «sterkt forvitret på overflaten ved vannets påvirkning». Lengden oppgis til 16,2 cm. Funnsted- og omstendigheter oppgis til «Ryenberget, halvveis skjult i jorden».

Bilde 3: Disse steinøkse er fra yngre steinalder, yngre fase, ca. 2 500 – 1 800 f.Kr. Fra venstre enkel skafthulløks, steinøks med hull, (C.20473) funnet i Ryenberget. Neste øks (C.32848) også den med hull ble funnet ved «Skadsdammen, Østensjøvannet», men det er ikke kjent hvor denne dammen lå. Neste stein (C.27962), eggfragment av enkel skafthulløks (C.23023) er funnet på Søndre Manglerud. Nederst til høyre skafthulløks funnet ved graving av grøft på Østensjø. Foto: Ove Holst, Kulturhistorisk Museum, UiO.

Bronsealderen – ca. 1800 – 500 f.Kr.

Det er ikke gjort løsfunn i Østensjøområdet som kan dateres til bronsealderen som varte i ca. 1300 år når vi unntar muligheten for de nevnte steinøkser. For Oslo som helhet er det meget få løsfunn med denne datering, kun en håndfull. Hva det skyldes er vanskelig å si. En mulighet var at bronsesaker var rene statusprodukter og derfor bare tilhørte overklassen. Det betyr at det vanlige redskap fortsatt var av stein, men også av nedbrytbart materiale som over tid er gått tapt.

Hvor lå de gamle steinalderboplassene?

Av de fem steinøkse i Østensjøområdet har vi stedsangivelse av to funn på «Søndre Østensjø», to ved «Østensjøvannet» og en ved «Østensjø». Ett av funnene som har stedsangivelse nede ved Østensjøvannet oppgir Skadsdammen, men vi vet ikke hvor den lå.

Er det helleristninger i Østensjøområdet?

Østensjøområdet mangler påviste helleristninger og skålgroper. Når vi vet at det på Ekeberg er gjort mange funn av skålgroper (bronsealder/jernalder) og at man ved Sjømannsskolen har byens største helleristningsfelt (fra slutten av eldre steinalder eller tidlig yngre steinalder) er det noe underlig at vi ikke har funnet tilsvarende bergkunst i Østensjøområdet. Det behøver ikke bety at det ikke finnes, men de er uoppdaget til denne dag. Derfor bør vi ha øynene med oss!

Sier disse stedsangivelsene noe om hvor steinalderboplassene kan ha ligget? De gjør egentlig ikke det, men funnene kan tyde på at de var lokalisert til den søndre delen av området. Kan boplassene eller tilholdsstedene derfor ha ligget et sted mellom dagens Søndre Østensjø gård og vannet?

Arbeidsøkse kan være kastet eller mistet et stykke fra boplassene, men det er tydelig at det er på flaten og skråningen ned mot vannets søndre del at aktiviteten har vært størst, om vi kan tolke funnlokalitetene i den retning. Landskapsmessig er også dette sannsynlig, god utsikt og relativt slake jorder i sørøst ned mot vannet. Området mellom dagens turvei og skråningen opp mot jordene kan derfor godt tenkes som en mulig lokalitet. Kommunikasjonsmessig er det også argumenter for en slik mulighet. Nå er det slik at tilholdsstedene, men også hvilke jordstykker som ble utnyttet, trolig kan ha endret seg over den perioden vi her har diskutert. Kan vi på dette grunnlag likevel rette vårt blikk mot den søndre og østlige del ved Østensjøvannet som et mulig tilholdssted for de første mennesker ved vannet?

Kilder/litteratur:

Førstekonsulent Elisabeth Jansen Vogt, Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum, UiO, har vært meget behjelpelig med å fremskaffe bilder.

Gjenstandsbasen ved Kulturhistorisk museum, UiO: www.khm.uio.no/samlingene/gjenstandsbase/

Sothøna nr. 6 1993, Einar Østmo, Universitetets Oldsaksamling, Ti steinøkser fra steinalderen ved Østensjøvannet.

Norsk Arkeologisk leksikon, Einar Østmo og Lotte Hedeager, Pax Forlag, Oslo 2005

Informasjonsplakat om oldfunn ved Østensjøvannet, utarbeidet av Byantikvaren i Oslo.

Oslo dalen fra fangstsamfunn til industrisamfunn, Egil Mikelsen, Oslo 1973.

Oslo før Oslo, Nils Petter Thuesen, Pax Forlag, Oslo 1995.

Kan vi rette vårt blikk mot den søndre og østlige del av Østensjøvannet som et mulig tilholdssted for de første mennesker ved vannet?

Rehabilitering av ledningsnett

Leif-Dan Birkemoe

Tilførselsbekkene tilfører Østensjøvannet mye vann av dårlig kvalitet, men Vann- og avløpsetaten har i lang tid prioritert utbedring av ledningsnett for å rette på dette forholdet. Gradvis blir derfor vannkvaliteten bedre.

I sommer la vel alle som kjørte i Haakon Tveters vei merke til arbeidene som ble utført, i perioder var det lysregulering ved innkjøringen til Damfaret med derav følgende lange bilkøer. Fra Oppsalplatået går det bekk i rør under Haakon Tveters vei, men dette vannet er forurenset av kloakk og føres til renseanlegget på Bekkelaget. Planen er å få bedre skille mellom regnvannet som kan ledes til Østensjøvannet, mens kloakken føres til renseanlegget.

Kloakkrør over og regnvann under

En prat med folkene fra NCC som rehabiliterte ledningsnett fortalte at de trakk en såkalt strømpe i kloakkrørene for å hindre lekkasje til regnvannet. En titt ned i en kum avdekket to rørsystemer. Nederst strømmet overvann eller regnvann og i et rør over rant kloakken også kalt spillvannet. Kloakkrøret var egentlig lukket, men et avlangt lokk var tatt av slik at man kunne se spillvannet. Kloakkrørene var gamle og sprukne slik at spillvannet lett fant veien ned til regnvannet under. Arbeidsfolkene la ikke skjul på at det var mye feilkoblinger, lekkasjer og sprekker i kloakkledningen som de nå rehabiliterte.

Regnvann til Østensjøvannet

Bekken fra Haakon Tveters vei møter bekken som renner under Låveveien, gjerne kalt Godliabekken, i krysset ved Statoilstasjonen. Derfra renner bekken mot rundkjøringen i Østensjøveien og møter hovedledningen til renseanlegget på Bekkelaget. Tidligere rant denne bekken ut i Østensjøvannet. Planen er at når vannkvaliteten i bekken er tilfredsstillende, dvs. at regnvann og kloakkvann er to helt separate system uten lekkasjer, kan regnvannet eller overvannet føres ut i Østensjøvannet. Dermed blir kun det vannet som skal renses tatt til renseanlegget, mens det gode vannet blir tilført Østensjøvannet. Kapasiteten ved renseanlegget utnyttes bedre samtidig som Østensjøvannet blir tilført oksygenrikt vann.

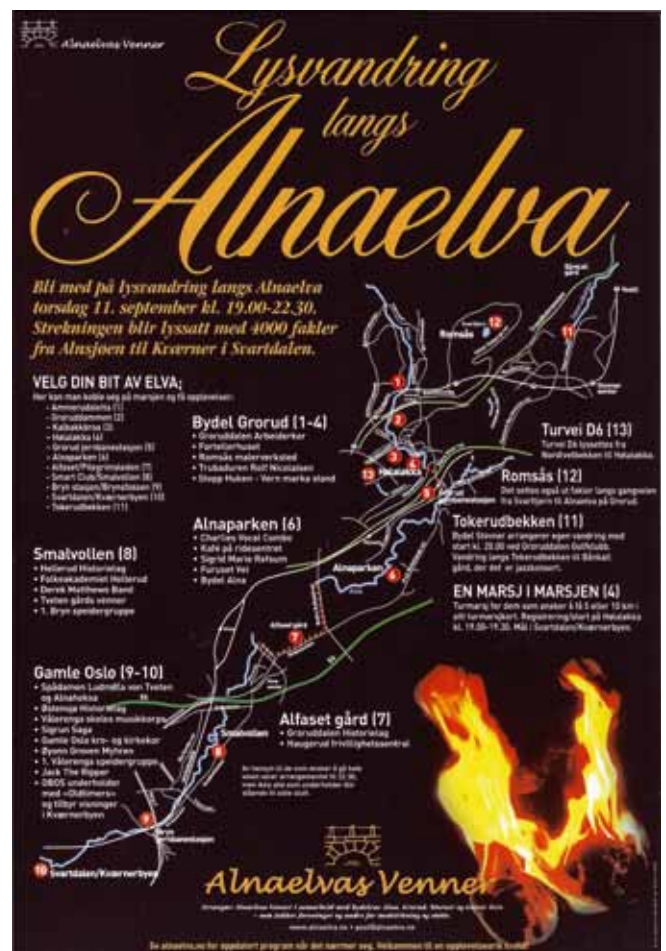
Rehabiliteringsarbeid i Haakon Tveters vei.

Lysvandring langs Alnaelva

Leif-Dan Birkemoe

Alnaelvas Venner arrangerte torsdag 11. september en gedigen lysvandring langs Alna. Det ble oppgitt at 4000 fakler var utplassert fra Alnsjøen til Kværner i Svartdalen. Dette er så langt at det knapt er noen som går hele strekningen på de tre og en halv time som arrangørene opplyste at de var i sving. Selv i dagslys er dette en solid tur. I mørke er det i tillegg viktig å ikke snuble i en fakkell. Derfor var hele elvestrekningen delt opp i en rekke felt med sine egne aktiviteter. «Velg din bit av elva», var oppfordringen. Hvert sted sin underholdning. Fra Bryn og ned mot Svartdalen kunne du møte spådamen Ludmilla von Tveten og Alnaheksa, mens Østensjø historielag og Norsk Jernbaneklubb hadde stand nærmere Bryn. En optelling viste at det var ni ulike aktiviteter på denne strekningen. Og hele veien blafret det i fakler.

Plakaten med innbydelse til lysvandringen.

Om Abildsø gård – de siste 60-70 år

Leif-Dan Birkemoe

Vi skal her belyse litt av Abildsø gårds historie i de siste 60–70 år. Det er vel den perioden som de fleste i området har et forhold til der gården ligger storlått på en høyde i kulturlandskapet. Historien om nazistenes okkupasjon, kommunens ekspropriasjon av jordene i nord rundt 1950, den lange tautrekking om anvendelse av resterende areal frem til fredningen i 1997 og om Abildsø gård frem til i dag.

Krigstid – gården besatt av tyskere

Det var familien Gustafson som holdt til på gården da krigen brøt ut. Karl Gustafson og kona Margrethe Abelsen kjøpte gården i 1891. Eldste sønn Gustaf Adolf Gustafson, overtok gården etter Karl som sammen med kona Sigrid Holtan Gustafson som bodde på Abildsø med sine barn da de fikk tyskere i huset. Barna tok familienavnet Abildsø.

Tyskerne hadde forlegninger og anlegg av forskjellig slag på de fleste steder i Aker. Abildsø folkeskole ble okkupert i årsskiftet 1940/41. Det var styrker fra hæren som slo seg ned på skolen med underbefal og menige. Sjefen for avdelingen lå på Nordre Abildsø gård med sine offiserer og avdelingens lege som også var offiser. På Søndre Abildsø gård (revet rundt 1960) bodde det tre offiserer. Bjørn Abildsø tok illegalt noen

Morgenoppstilling utenfor hovedhuset under krigen. Det var styrker fra hæren som slo seg ned på Abildsø skole med underbefal og menige. Sjefen for avdelingen lå på Nordre Abildsø gård med sine offiserer og avdelingens lege som også var offiser. Foto: Bjørn Abildsø, bildet er tatt i hemmelighet.

Litt av meldingen på veggen i grisehuset som ble skrevet 12. desember 1944. Vi ser teksten «Fins ikke mat i Norges land. Ikke flesk eller fisk, 6 støkker brød foruten smør pr. dag». Trolig skrevet av de som bygget grisehuset.

bilder fra tyskernes opphold på Nordre Abildsø, bl.a. fra en morgenoppstilling foran hovedbygningen. Ved renovering av grisehuset, den vestlige delen av stallen, avdekket man i 1999 følgende innskrifter på veggen under panelet:

20.12.1944:

Fins ikke mat i Norges land. Ikke flesk eller fisk, 6 støkker brød foruten smør pr. dag.

Tyskerne driver øvelser rundt her. Disse forbannede djevler.

Johan Hauger

Reidar Eriksen

Det kan ha vært nordmenn i skjul i stallen, mens tyskerne holdt til i hovedbygningen. Ingen av personene som har signert innskriften på veggen er imidlertid blant de som er listeført

som deltakere i Milorgs område 13130 i minst fire måneder under krigen.

Forklaring må trolig være at det var folkene som bygget griehuset i 1944 som ga uttrykk for sin aggresjon.

Stein Abildsø var flyger under siste krig. Fra base på Island var han med i eskortetjeneste for konvoiene til de allierte.

Ekspropriasjon og nye tider

Etter krigen ble de kommunale myndigheter svært interessert i å kjøpe gården. Oslo og Aker kommune ble slått sammen i 1948, og jordveiene til gårdene i Aker var aktuelle tomter for å løse den store bolignøden i Oslo. Familien Gustafson var i mot å selge, men måtte godta ekspropriasjon av 240 mål av et område nord for hovedbølet. Dette gikk svært hardt innpå Gustaf og Sigrid. De hadde lagt ned mye slit og arbeid for å nedbetale gjeld. Ekspropriasjonen var et slag i ansiktet på familien. Men slik gikk det for mange Akerbønder.

Det har ikke vært full gårdsdrift på Abildsø gård siden 1953–54, men den dyrkede jorda har vært forpaktet bort i hele den etterfølgende periode. På det viset har jorda blitt holdt i hevd for den delen av eiendommen som ikke ble omfattet av omregulering til boligformål i 1952. Det vil si, slik jordveien fremstår i dag. I 1954 ble det inngått kontrakt mellom grunneier og kommunen om utnyttelse av arealet.

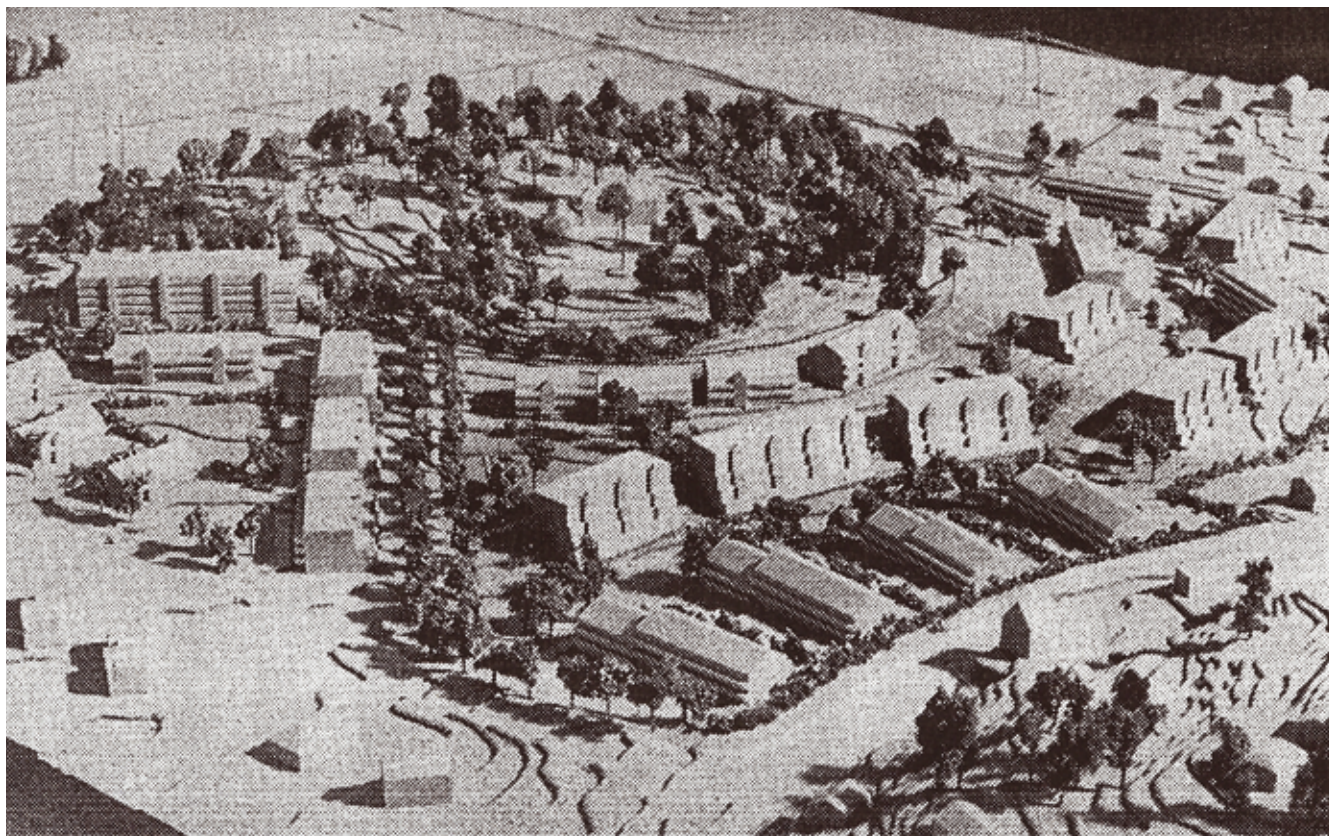
I 1974 ble det fra arkitekt F.S. Platou AS på vegne av eierne av Abildsø gård sendt inn utkast til endret reguleringsplan for eiendommen, som vesentlig utvidet arealet for bygging av

boliger på eiendommen. I april 1976 vedtok bygningsrådet midlertidig bygge- og deleforbud for eiendommen samtidig som de forkastet det innsendte utkastet. Vedtaket ble påklaget med bakgrunn i kontrakten fra 1954. I juni 1976 vedtok bygningsrådet forslag til ny reguleringsplan for Abildsø gård – til landbruksområde. Saken gikk frem og tilbake i administrasjonen i flere år før den kom opp til ny behandling i bygningsrådet i 1983. Arkitektkontoret hadde utarbeidet nytt forslag og etter offentlig ettersyn skiftet byplankontoret i juni 1983 standpunkt og anbefalte grunneierens nye boligforslag. Saken ble i september oversendt kommunikasjonsrådmannen for behandling i bystyret og stadfesting. I desember 1983 vedtok formannskapet med 11 mot 10 stemmer fortsatt jordbruk på Abildsø. Senere i måneden vedtok bystyret det samme mot 38 stemmer. I februar 1984 stadfestet Miljøverndepartementet jordbruksreguleringen. Det er naturlig å nevne at det var i denne debatten Østensjøvannets Venner bidro til å bevare gårdsanlegget med jordveier. Dette engasjement førte dermed til foreningens etablering. Oppgavene for en ny runde lot ikke vente lenge.

Selvaagbygg AS kjøper Abildsø gård

Selvaagbygg AS kjøpte eiendommen på ca. 150 dekar inklusive gårdsanlegget av Gustafsenfamilien sommeren 1987, som på det tidspunkt var regulert til landbruksområde og spesialområde – bevaring (gårdsanlegget). Konsesjonsspørsmålet ble stilt i bero i påvente av en reguleringsmessig avklaring. Selvaagbygg AS sendte i mars 1989 inn forslag til omregulering (alternativ 1) der de vestre delene av gården ble foreslått regulert til boligformål, blokker og flerfamiliehus i 2–4 etasjer, ca. 400 nye boliger med et bruttoareal på 47 000 kvm. Oslo kommune v/kirkevergen sendte i oktober 1989 inn forslag til omregulering (alternativ 2) der landbruksarealet ble foreslått

Slik var det tenkt at Selvaagbygg AS skulle bygge ut jordene i vest. Blokker og flerfamiliehus i 2–4 etasjer, ca. 400 nye boliger med et bruttoareal på 47 000 kvm.

Abildsø gård sto tom i mange år. I 1986/87 var det auksjon på innbo og løsøre som eierne ikke hadde tatt med seg. I 1987 kjøpte Selvaagbygg AS gården av Gustafsen/Abildsø-familien. Bildet er tatt i 1992.

regulert til spesialområde – gravlund. Gårdsanlegget og alleen ble foreslått regulert til spesialområde – bevaring/allmenntilgjengelig formål. Begge alternativene ville medføre konflikter i forhold til natur- og landskapsvern. Sommeren 1989 ble det også igangsatt reguleringsarbeid i regi av Norges Golf forbund med henblikk på å regulere Abildsø gård til golfbane, men dette arbeidet ble innstilt.

Andre arealbruksplaner eller forslag til slike planer var også med i diskusjonen for en fremtidig avklaring. Dermed ble også Østensjøvannet trukket mer direkte inn.

I Skjøtselsplanen for Østensjøvannet, utarbeidet av Park- og idrettsvesenet i januar 1979, var det forutsatt at hele Abildsø gård ble avsatt til jordbruksområde, men planen hadde ingen juridisk bindende virkning. Likeledes hadde Oslo helseråd i oktober 1986 fremmet et utkast til en grønn liste over vernever-

»En utbygging av disse arealer til boligformål vil føre til at en i fremtiden vil miste muligheten for å kunne oppleve den kulturhistoriske og funksjonelle sammenhengen og helheten anlegget har inngått i. Virkningen av anlegget i miljøet er derfor avhengig av at jordveien omkring anlegget opprettholdes», uttalte Riksantikvaren.

dige områder i Oslo kommune som gikk inn for fredning etter naturvernloven, men heller ikke den hadde juridisk bindende virkning. Fylkesmannen i Oslo og Akershus fremmet i 1988 et forslag som gikk ut på å frede Østensjøvannet med dets nære omgivelser til naturreservat etter naturvernloven, men dette forslaget tok ikke stilling til de omkringliggende arealer. Helserådet utarbeidet et eget forslag til verneplan. I tillegg til et indre reservat, som var identisk med fylkesmannens forslag, tok man her også med et omkringliggende landskapsvernområde. Gårdsanlegget på Abildsø og de østlige jordene ned mot Østensjøvannet gikk inn i dette området, men den delen det ble søkt utbygging for, lå i sin helhet utenfor.

Bebyggelsen

Hovedbygningen er et godt bevart eksempel på hvordan de store representative hovedbygningene på byborgernes gårdsbruk ble utformet på slutten av 1700-tallet og første halvdel av 1800-tallet, skriver Riksantikvaren i 1997.

Riksantikvaren er helt klar på at her er det ikke bare bygningene det skal tas hensyn til:

«Jordveien som ligger vest for gårdsanlegget samt området ned mot Østensjøvannet har en avgjørende betydning for opplevelsen av anlegget som et gårdsanlegg. En utbygging av disse arealer til boligformål vil føre til at en i fremtiden vil miste muligheten for å kunne oppleve den kulturhistoriske og funksjonelle sammenhengen og helheten anlegget har inngått i. Virkningen av anlegget i miljøet er derfor avhengig av at jordveien omkring anlegget opprettholdes.»

Hovedbygningen ble omtalt allerede i innberetningen til Den Antikvariske Bygningsnemd i 1924 og i 1953 foreslo Riksantikvaren at bygningen burde fredes. Oslo kommune gikk i 1962 inn for å frede hovedbygningen på Abildsø. Saken

Miljøstiftelsen – CESAR – «Center for Environmental Studies and Resource Management», en uavhengig stiftelse, flyttet til Abildsø i 1998.

11. april 2000 foretok Kong Abdullah av Jordan og Kong Harald V den høytidelige åpningen av virksomheten til CESAR på Abildsø gård.

ble imidlertid ikke fremmet, og det ble derfor ikke fattet noe vedtak den gang.

Fredning etter kulturminneloven

Den 11. juni 1992 varslet Riksantikvaren berørte parter om oppstart av fredningssak for Abildsø gård. Naturlig nok motsatte Selvaagbygg AS seg fredningen av eiendommen. Riksantikvaren noterte seg Selvaags synspunkter, men mente like fullt at det var berettiget å fremme fredning med hjemmel i kulturminneloven §§15 og 19 for gårdsanlegget. Fredningsforslaget ble sendt på høring 14. februar 1995 og 18 instanser sendte inn sine uttalelser. Selvaagbygg AS opprettholdt sin protest, men ellers var det temmelig samstemte meninger om fredning. Den 24. juni 1996 ble fredningsforslaget med høringsuttalelser oversendt Oslo kommune for fremleggelse i bystyret som enstemmig sluttet seg til Riksantikvarens forslag i møte 4. desember 1996.

Riksantikvaren sier i en kommentar til Oslo kommune at når det gjelder utvelgelsen av Abildsø som fredningsobjekt i forhold til for eksempel Østensjøgårdene, vil Riksantikvaren understreke at det er ønske om å sikre hele Østensjøområdet ved hjelp av ulike virkemidler. Østensjøgårdene inngår selvsagt også i dette vernearbeidet, og i brev av 5. februar 1997 har Byantikvaren i Oslo varslet oppstart av fredningssak for gårdene.

Videre mener Riksantikvaren at verneverdige bygninger og anlegg som blir funnet særlig viktige i nasjonal sammenheng, bør gis et varig vern gjennom fredningsvedtak med hjemmel i

kulturminneloven. Plan- og bygningsloven gir muligheter for å ivareta bygninger gjennom reguleringsplan, men gir ingen garanti for varig vern. Fredningsvedtaket må derfor ikke bare ses på som et virkemiddel for å hindre inngrep og ødeleggelse, men det er like mye en markering av nasjonal vernestatus. Abildsø er derfor et viktig kulturminne også i nasjonal sammenheng. Fredningsvedtaket etter § 15 omfatter alle gårdens bygninger, etter §19 et område som gjelder hele eiendommen.

Fredningsvedtaket av Riksantikvaren fra oktober 1997 ble tinglyst i januar 1998.

Selvaagbygg AS selger Abildsø gård

Kort tid etter fredningen, i april 1998, solgte Selvaagbygg AS Abildsø gård til miljøstiftelsen – CESAR – «Center for Environmental Studies and Resource Management», en uavhengig stiftelse som startet sin virksomhet i 1993. Sammen med Vannakademiet var arbeidet rettet mot å forebygge internasjonale miljøkonflikter, først og fremst knyttet til konflikter om vann. Restaureringsarbeidet av hovedbygningen ble satt i gang og 11. april 2000 foretok Kong Abdullah av Jordan og Kong Harald V den høytidelige åpningen av virksomheten på Abildsø gård. I løpet av årene som fulgte er bygningen helt renoveret og satt i god stand. Det var i 12. time.

CESAR flyttet

Etter fire år, i februar/mars 2002, flyttet CESAR og Vannakademiet til to forskjellige lokaliteter i Oslo. Abildsø gård var eid av Stiftelsen Abildsø gård som hadde følgende formål: «Legge til rette for at Abildsø gård, med bygninger og eiendom benyttes til virksomhet/prosjekter som har som mål å inspirere mennesker lokalt, nasjonalt og internasjonalt til å arbeide for fred og forsoning». Dette var egentlig en forlengelse av oppdraget fra 1998, men noe utvidet, spesielt på det lokale plan.

Av de to familiene som deltok aktivt i arbeidet, flyttet Tone og Asgeir Føyen med sine fire barn, inn på gården i oktober 2002. Asgeir Føyen var tidligere direktør for CESAR og godt motivert til å fortsette arbeidet, ikke minst med utvikling av relasjoner i Midt-Østen, selv om dette området ikke lenger er hovedoppgaven. I dag har man kommet godt i gang på det lokale plan med prosjektet Skolegård, et tilbud til grunnskolen i distriktet. Hovedbygningen leies også ut som kurs- og konferansesenter.

Abildsøs navn har opphav i dyrking av epler – «enga der eplene gror».

Kulturlandskapet i de siste 100 år

Leif-Dan Birkemoe

Kulturlandskapet blir vanligvis forstått som et landskap med spor etter menneskelig virksomhet for å skille det fra naturlandskapet som er uten kulturspor. Overgangen er ofte glidende og uklar, noe fagfolk i landskapsforståelse gjerne trekker frem. Begrepet kulturlandskap var neppe i bruk for hundre år siden, men det hindrer oss ikke fra å se oss tilbake. Hva har vi mistet på veien, og hva kan vi fortsatt glede oss over?

Finn Arnt Gulbrandsen, leder av Østensjøvannets Venner i mange år og deltager i vernearbeidet fra tidlig på 1980-tallet, har trukket fram en del aspekter ved kulturlandskapet i Østensjøområdet som forteller mye om de siste 100 års utvikling.

Oppstyking og avgrensning

Oppstykingen av gårdene til villatomter skjøt fart rundt forrige århundreskifte. På Oppsal var man først ute i større omfang med utparsellering av Oppsalskogen fra Søndre Oppsal gård. Enkelte kalte Akers eldste nybyggerkoloni for hovedstadens første drabantby med enkle hytter til å begynne med til større villaer etter noen år. Deretter skjedde det samme på Abildsø og Nordre Skøyen. Kulturlandskapet i Oslogrenda hadde fått sine første alvorlige avkortninger.

Jordbrukslandskapet

For Østensjøområdet nye innbyggere var kulturlandskapet av stor verdi. Badekulper fantes i de fleste bekkene. Under Tallberget beitet hester fra Abildsø og Manglerud og på Ryen stod åkrene gyllne. Åkerholmene fikk navn. Kruttøya het en åkerholme på Ryen, Eikelunden ved Abildsø og Ormelunden på Østensjø. Storfte beitet på de fleste gårdene.

Dyrkingen på jordene ved Østensjøvannet og Bogerudmyra gikk noen steder helt ned til vannkanten. Takrørsbeltene var langt mer beskjedne enn i dag. Med økende næringstilsig fra bebyggelsen skjøt veksten av våtmarks- og vannplanter fart. Haakon Tvetter plantet inn nye arter i våtmarksbeltene.

Østensjøbyen en realitet – viktige landskapselementer beholdt

Fra 1950–70 fulgte angrepene på jordbruksarealet tett. Østensjøbyen ble en realitet: Lambertseter, Oppsal, Ryen, Manglerud, Langerud, Bøler, Rustad, Bogerud og til slutt Søndre Skøyen. Den gamle ærverdige Oslogrenda rundt Østensjøvannet var nesten radert ut. Men restene av «Oslohverfi» inneholder heldigvis fortsatt de viktigste landskapselementene.

Østensjøvannet har et nedslagsfelt på ca. 11 km² og innsjøen mottar derfor store vannmengder. Dette gir gode vekstforhold for våtmarksplanter og for en rekke løvtrær og busker. Her drives ikke moderne skogsdrift og en rekke løvtrær har blitt svært gamle. Jordbruket er fortsatt i hevd på Abildsø og

Østensjø gård. Bekkene går åpne de siste hundre meterne mot Østensjøvannet omkranset av svartor og noe gråor og minner oss om at her har folk med stor sans for vår kultur- og naturarv hatt ansvaret.

Landskapets utforming, skuringsstriper, rundsva og flyttblokker forteller om isens smelting i istidas siste fase, rene skolestua for de som vil lære litt om kvartærgeologi.

Almedalen - edelløvsog

Abildsø gård troner midt i jordbrukslandskapet på en veldig åkerholme. Eik og hassel minner om tider med varmere klima. Almedalen, en praktfull edelløvsog i en gammel ravinedal, viser oss spennende vekster og rester etter en gammel dam som ble rehabilitert for noen år siden. Gjennom rike ødeenger og ulike typer hagemarksskog blir vi minnet om de gamle havnehagene.

Spor etter menneskene før oss

Oldtidsveiene, gravhaugene, ruiner etter husmannsplassene Slora og Bakken, Abildsø og Østensjø viktige antikvariske gårdsanlegg gir området en historisk dybde. Gamle trær, en gammel allé, overgangene mellom åker, eng, løvsog, barskog, våtmark og vann gjør at vi fortsatt har en rik og godt bevart naturstruktur ved Østensjøvannet. Den store naturvariasjon gir et svært godt tilbud til insekter og fugler.

Flora og fauna

Østensjøvannet er en viktig raste- og hvileplass for fugl. Hele 219 fuglearter er observert her. Et høyt tall for et så lite område. Rådyr, rev, grevling, ekorn og pinnsvin er pattedyr du kan treffe i områdene rundt vannet. Hovedstaden har et kulturlandskap midt i byen som inneholder sjeldne kvaliteter. Svært få, om noen hovedsteder, har noe lignende i byggesonen.

Så langt tanker fra Finn Arnt Gulbrandsen. La oss kort se på litt mer om hvorfor kulturlandskapsbegrepet har gått inn i vår dagligtale.

Hvor kommer begrepet «kulturlandskap» fra?

«I landskapet er sporene fra fortiden til stede i nåtiden. Fortiden er nedfelt i våre daglige omgivelser. Derfor danner landskapet er bindeledd mellom fortid og nåtid».

Slik uttrykker etnolog og førstestamanuensis ved Institutt for kulturstudier Arne Lie Christensen det i boka *Det norske landskapet*. Han har også noen vektige tanker om nettopp kulturlandskapet og hvordan begrepet egentlig har oppstått.

Fra slutten av 1960-årene fikk begrepet «kulturlandskap» ny aktualitet, og det tok ikke lang tid før ordet kom inn i dagligtalen. Den nye interessen for kulturlandskapet henger sammen med store politiske og kulturelle holdningsendringer, og en økende sivilisasjonskritikk. Samfunnet var inne i det andre store hamskifte, og framskrittsoptimismen rådte. Men utviklingen avfødte også motstand mot denne nesten uhemmede utviklingsoptimismen. Folk begynte å rette et kritisk blikk mot det som foregikk i landskapet. Mange tok avstand fra de store tekniske inngrepene og argumenterte mot tanken om at naturen var en ubegrenset ressurs som sto til menneskenes disposisjon. Dermed økte interessen for økologi, miljøvern og vern av kulturminner. Den nye interessen for kulturlandskapet sprang ut av disse holdningene. Eldre livsformer og landskaps-

Jordene på Østensjø har vært dyrket sammenhengende i minst 1500 år. Høsting har årlig gitt menneskene det de trengte til husholdningen. I dag har stordriften funnet sin vei til Østensjø, men fortsatt kan vi se at fortiden er til stede i nåtiden.

typer ble trukket inn i debatten, som eksempler på at det finnes alternativer til de moderne og drastiske inngrepene.

Hvor går vi?

Det er slike føringer som har styrt de senere års utvikling av Østensjøområdet miljøpark. Det lå snublende nær at de områdene vi i dag kan glede oss over var blitt avgitt til bolig- og næringsformål. Til det har bynære tomter høy kommersiell verdi som kunne gitt stor økonomisk avkastning, særlig for de få. Men det ble tatt avstand fra disse tekniske inngrepene – naturen i Østensjøområdet var ingen ubegrenset ressurs. Vi tror derfor at det er mange som i neste generasjon også kan se sporene i landskapet slik de fra fortiden er til stede i nåtiden.

Kilder/litteratur:

Det norske landskapet – om kulturlandskap og landskapsforståelse i kulturhistorisk perspektiv, Arne Lie Christensen, Pax Forlag AS, Oslo 2002.

Isskjæring – før kjølemaskinenes tid

Leif-Dan Birkemoe

Fra omkring 1860 til ca.1925 var det kommersiell utnyttelse med skjæring av is på Østensjøvannet i tillegg til eiernes eget forbruk. Dersom isen ble holdt ren for snø fikk den vanligvis en tykkelse på over 24" (ca.62 cm) samtidig som den var klar og gjennomsiktig. Adkomsten til vannet var lett og veien til byen forholdsvis kort, noe som førte til at bryggeriene tidlig tok is fra Østensjøvannet og betalte grunneierne en liten godtgjørelse for det.

Isfondet

Det var eierne i den nordlige enden av vannet som fikk denne fordel på grunn av den lette adkomst, men samtlige grunneiere ble enige om at inntektene ved salg av is skulle deles etter et vedtatt forholdstall, mens halvparten av salgsinntekten skulle avsettes i et felles fond – isfondet – også kaldt Østensjøfondet - som skulle brukes til rensing av utløpet, forbedre fiskebestanden og andre nyttige tiltak til vannets beste. I 1877 beløp isfondet seg til kr. 959 og i 1878 ble det brukt kr. 73 til «utløpets oprenskning» og kr. 35 til «fiskeformerelse».

Demonstrasjon av isskjæring i sørenden av Østensjøvannet på Verdens Vanndag i mars 2003. Det er Ragnar Høvik som drev Oslo Ismagasin helt fram til 1968 som viser sin iserfaring fra isdammen på Årvoll.

Isfondet ble aldri et stort fond, men bidro til flere nyttige tiltak. I regnskapsoversikten nevnes bidrag til omlegging av Østensjøveien ved Bryn og til politioppsyn. Det viktigste var nok å holde utløpet så rent som mulig for på den måten å hindre at vannet flommet inn over jordene. Isfondet fikk sin endelige oppløsning i 1995 ved å inngå som del av investeringene med anlegg av Vadedammen, et tiltak som skulle motvirke opphør av den årvisse oversvømmelsen som også hadde en dårlig effekt på bestanden av vadefugler.

Isretten

Isretten representerte en verdi og den ble da også leilighetsvis omsatt eierne imellom. Avtale ble for eksempel inngått med Christiania Aktiebryggeri på Bryn om salg av is for kr. 100 årlig, en verdi som derfor representerte en fast verdi for et visst kvantum is. Dermed fikk isretten en omsetningsverdi. Søndre Oppsal solgte for eksempel i 1907 sin isrett til Søndre Skøyen for kr. 6000.

Istrafikk

Istrafikken var i sin tid ganske livlig, ikke bare til bryggeriene, men også til meierier og til privatbruk. Trafikken med is kunne på vintertiden ofte bli til stor sjenanse for den alminnelige ferdsel. Lensmannen fikk en gang klage på at over 100 hestesleder passerte i løpet av en dag. På den annen side var skjæring og transport av is en kjærkommen ekstraintekt for både husmenn og dagarbeidere på denne tid av året.

Isskjæring på Østensjøvannet i 1901. Foto O. Væring

Tvister

Tidvis oppsto det tvister, ikke minst når kommunen i 1910 ønsket å senke vannstanden for å redusere oversvømmelsene av Østensjøveien. Da måtte eiendomsretten fastsettes og måles opp. Utløpet ble også regulert da det i 1911 ble gravd en fordypningsgrøft og Rognerudbroen (i dag Harry Fetts vei) senket med ½ meter. Hensynet til eiendommene nedenfor, spesielt Fett & Co og Bryn Væveri, ønsket også vann når det passet, dvs. gjerne stengning i vinterhalvåret, åpent i sommerhalvåret.

Frysemaskinene tar over

Det var ikke lite sammenslutningen av grunneiere med isrett måtte ta stilling til. Men tidene endret seg. Etterspørselen etter is opphørte etter hvert. Bryggeriene som var de største, og praktisk talt de eneste kunder, anskaffet sig frysemaskiner, og gikk over til kunstig is. Privatforbruket betydde lite. I tillegg advarte helserådet mot bruken av is fra Østensjøvannet på grunn at den økende boligbygging rundt vannet og det som medførte av kloakkutslipp.

I 1901 blev en prøve av is innsendt til en kjemisk undersøkelse med meget tilfredsstillende resultat. Men det var rett før den første større utbygging fant sted i området rundt Østensjøvannet. Det sier litt om hva boligbyggen har forårsaket av forurensning.

Ishus

Det ble også forsøkt lagret is ved vannet og noen ishus ble satt opp, men de ble tidlig revet ned. På sommertiden var de enkelt tilgjengelige for fantefolk som lett kunne komme til å sette fyr på sagflisen.

Gårdsdriften opphørte på de fleste gårder noen år etter krigen. Dermed også all melkeproduksjon. Siste gang det ble skåret is til kjøling av melk var i 1953, året da Søndre Skøyens gårdsdrift opphørte. Etter det har det bare vært skåret is et par ganger i undervisnings- og demonstrasjonssammenheng – teknikken med isskjæring har fått et lokalhistorisk tilsnitt.

Kilder/Litteratur:

Sothøna nr. 7 1993 og 8 1994, En monografi av Haakon Tveter 1925

Sothøna nr. 26 2003, Mitt Østensjøvann: 50 år siden isskjæringen på Østensjøvannet tok slutt.

Fjernvarme – til glede og besvær

Amund Kveim

Hafslund graver for tiden en kjempemessig grøft gjennom hele vår bydel, fra Skulleruddumpa i sør til Bryn i nord. Her skal det legges fjernvarmerør som skal forsyne store deler av Oslo med vannbåren energi fra Klemetsrudanlegget.

Etableringen av et stort fjernvarmenett i Oslo er absolutt et miljőtiltak vi ønsker velkommen, selv vi som er berørt av anleggsarbeidene langs Østensjøveien. Anlegget vil føre til at en rekke oljefyrkjeler vil bli erstattet og gamle potensielt lekkasjefarlige oljetanker tømt og fjernet. For Østensjøområdet betyr dette forhåpentligvis mindre luftforurensning og mindre fare for oljeutslipp i vassdraget.

Ingen deponiplasser mellom Abildsøkrysset og Bryn

Vi har i tidligere nummer av Sothøna redegjort for våre betenkeligheter med hensyn til valg av trasé og for vår bekymring for hva anleggsarbeidene kan medføre for sårbar natur. Nå er alle beslutninger tatt og arbeidet for lengst igangsatt, basert på en overenskomst mellom Hafslund og Østensjøvannets Venner. Anleggsarbeidet skal gjennomføres i eksisterende veigrunn (kjørebane, fortau, sykkelfelt og veiskråning) uten at man beveger seg ut i grøntområdene i Miljøparken. Det skal

Fjernvarmerør langs Østensjøveien fra Valborgs vei til Eterveien. Det er to rør på 710 m, det ene for fremføring av vann, det andre for retur.

Hafslund informerer om arbeidene i form av et kjempeskilt. Plasseringen av skiltet gir dog inntrykk av at rørene skal tvers gjennom vadedammen, noe de slett ikke skal.

heller ikke opprettes deponiplasser mellom Abildsøkrysset og Bryn. Vi følger derfor nå arbeidene med argusøyne fra dag til dag, slik at vi raskt kan reagere dersom det skulle oppstå avvik fra de godkjente planene eller uhell skulle inntreffe. Hafslund Fjernvarmes ledelse har vist stor vilje til å ta nødvendige hensyn, men det betyr ikke nødvendigvis at den enkelte maskinfører, fra en underentreprenør, er tilstrekkelig instruert i hvilke særegne hensyn som må tas. Her som overalt ellers vil man søke å finne kostnadseffektive løsninger og dette kan tidvis skape uheldige situasjoner.

Boring under vannspeilet

En stor utfordring har vært å finne en tilfredsstillende måte å krysse vassdraget i sør ved Østensjøbroen. Her har flere alter-

Her legges fjernvarmerør litt sør for parkeringsplassen.

nativ vært utredet; alt fra å henge rørene på broen til graving på sørsiden av broen fra brofeste til brofeste, og en variant med å henge rørene oppunder broen ved kryssing av selve vannspeilet. Felles for disse løsningene er at de representerer en viss miljøbelastning og/eller er estetisk lite tiltalende. Det gleder oss derfor at Hafslund nå har meddelt at de har et nytt alternativ som innebærer boring under vannspeilet fra brofeste til brofeste. Dette er både teknisk komplisert og kostnadskrevenende, og det innebærer at en rekke risikoforhold må avklares. Her må Fylkesmannen, som har forvaltningsansvaret for naturreservatet, foreta en bedømming og gi sin tillatelse. I skrivende stund ser det ut til at tillatelse vil bli gitt.

Leire ned til over 20 meters dyp

Grunnmassene ved broen består av torvlag og leire ned til over 20 meters dyp. Boringen tenkes derfor gjennomført ved

Arbeidene med fjernvarmerørene har dominert infrastrukturen i store deler av 2008 og vil fortsette i 2009.

bruk av et borehode og boreslam som graver seg gjennom massene og deretter trekkes de store rørene gjennom. Rørene blir da liggende godt under bunnen av vannet (minimum 3 meter). Teknikken har vært benyttet andre steder, bl.a. under rullebanen på Gardermoen. Med Puttjern og Gardermobanen friskt i minne vil man kanskje umiddelbart frykte lekkasjer og uttapping, men i dette tilfellet vil vannet heldigvis ikke ha noen tunnel å renne ut gjennom. Likevel er det grunn til å holde et øye med vannstanden i Bogerudmyra, som jo ligger noen desimeter høyere enn Østensjøvannet.

Turveien på pæler

Vi har også akseptert at rørløsningen legges i turveien mellom P-plassen og østre brofeste. Dette området inneholder få verneverdige biologiske verdier, det er allerede delvis parkmessig opparbeidet, og det er uansett behov for en opprustning av området. Alle som benytter denne korte turveien vet at området stedvis er lite tiltalende og ofte står under vann. Det drøftes nå en plan om å erstatte turveien med en såkalt pælet vei; d.v.s. at turveien bygges av tre på pæler litt opp fra bakkenivå. På den måten vil en liten våtmark med tilhørende vegetasjon kunne etableres under og på siden av veien i dette området. På østsiden av dagens turvei er det registrert en fin starrforekomst (relativt sjelden plante) som trolig vil kunne bre seg, og det er å håpe at området i fremtiden kan få en langt mer interessant og tiltalende utforming. Utformingen av dette tiltaket er fremdeles på planleggingsstadiet.

Anleggsperioden for et slikt gigantprosjekt preges av støy, trafikale begrensninger og begrensninger i publikums bruk av området til opplevelser og rekreasjon. Vi håper likevel at løsningene som er valgt i det lange løp vil være et gode både for Østensjøområdet Miljøpark, oss brukere og for Oslo by.

Luftens pionérer

Leif-Dan Birkemo

I flygningens barndom ble mangt et jorde eller vann brukt som landingsplass. Det har lenge gått historier om fly som har landet og tatt av fra Østensjøvannet. Minner om en slike hendelser er fortalt av eldre personer og vi har forsøkt å få dette bekreftet ved å tittle litt i flygningens historie.

En beretning om rundflyging fra Østensjøvannet

«Ellers må jeg få lov til å fortelle at jeg tok av fra isen på Østensjøvannet første gangen jeg var oppe i et fly. Det var mellom 1917 og 1920 en gang. Flyet hadde vinduer og et enkelt kalosjetak, og det var plass til flygeren og to personer i «cockpiten». Flygeren tok kr. 5 pr. tur, og mange av innbyggerne rundt vannet benyttet seg av dette tilbudet. Det var merkelig å se Østensjøområdet fra oven – ikke mange drabantbyer å se rundt vannet den gangen! I dag er det heldigvis andre flygedyktige som bruker dette luftrommet mest», forteller Finn Reinert Gulbrandsen (1901–1997) i artikkelen «Mitt Østensjøvann» i Sothøna nr. 4 1992. Dette er så langt vi har funnet ut den eneste beskrivelse av en flytur med start og landing fra Østensjøvannet.

Fra tidlig på 1920-tallet drev Leif Lier flyging som en av pionerene i Norge. Eldre mennesker kan fortelle at det nettopp var Leif Lier som drev «rundflygninger», det vi dag ville benevne som «taxi- eller charterflygninger», fra Østensjøvannet tidlig på 1920-tallet. Om det var sommer eller vinter er noen av informantene usikre på.

En av de to karene på bildet er Leif Lier, som antagelig var den første som drev rundflygning fra Østensjøvannet. Bilde er tatt på Mjøsa, trolig i 1929, da han hadde flyoppvisning på Domkirkeodden på Hamar. N-29 ble midlertidig registrert i april 1928, men registret på Leif Lier & Steen i mars 1929. Flyet er et Klemm L.20B-1. (Kilde: Domkirkeodden.org/fotosamling/thumbnails.php?album=2&page=734 - 23k -). Dateringen på web-siden er 1921, men det kan ikke være mulig når flyet første gang er registrert i 1928.

Hansa-Brandenburg – østerriksk militærfly

Ser vi på hvilke fly som er sivilt registrert i denne perioden og som har Leif Liers navn knyttet til seg kan vi temmelig sikkert si at flyet som ble brukt var en Hansa-Brandenburg B.I. To fly av denne typen ble innkjøpt fra Østerrike i 1920 av Michael Wettergren og en flyskole, bl.a. med Leif Lier. Hansa-Brandenburg B.I. var et tre-seters biplan og tidligere østerriksk militærfly, opprinnelig med 200Hk Hiero motorer. De norske flyene fikk innmontert 110Hk Mercedes motorer isteden. Flyene hadde registreringsnummer N-17 og N-18. Leif Lier importerte også en Phoenix Hansa-Brandenburg C. I, registret i 1920 med registreringsnummer N-19, men dette flyet fikk bare noen dagers flygning før et landingsuhell på Jonsvatnet (is) i desember og totalhavari på Lade i januar 1921. N-17 totalhavarete 24. juli 1921 under start fra Leirelva ved Lillestrøm. N-18 ble skrotet i mars 1924. Hvilket av de to flyene Finn Reinert Gulbrandsen fikk seg en tur med har vi ikke funnet ut av. Men N-18 er kanskje mest sannsynlig i det dette flyet var operativt lengre enn N-17.

Som det fremgår var havarier nærmest vanlig for de første flyene. Den første ulykken med et norsk sivilfly hvor noen omkom var i juli 1922 med en Hansa-Brandenburg W.33. Ofte endte havariet med mindre skader selv om maskinen hadde flydd for siste gang. Heldigvis inntraff det ingen slik situasjon under rundflygningene fra Østensjøvannet.

Strehla, Klemm eller Savoia

Beretninger om flygninger fra Østensjøvannet kan også tyde på at det har vært drevet rundflygning av Leif Lier også litt senere på 1920-tallet. Da var Hansa-Brandenburg ikke lenger aktuell flytype. Leif Liers navn knyttes til en tysk flytype som benevnes Strehla, registrert som sjøfly i 1925 til AS Norsk Lufttrafikk Leif Lier, med reg.nr. N-26. Flyet totalhavarete i april 1926, så Lier fikk ikke mye glede av dette flyet. Kort tid etter kjøpte Lier en ny Strehla, N-28. Også dette flyet fikk kort levetid, fra april 1927 til totalhavari i sjøen ved Bygdø i september samme år. Etter den tid er Lier innehaver av N-29, registrert i 1929 og N-30 registrert i 1928, begge av typen Klemm L.20. Leif Lier kjøpte også en Savoia S-16, trolig som sjøfly, med reg.nr. N-26 i 1925. Det er derfor mulig at Leif Lier også var på rundflygning fra Østensjøvannet med et av disse flyene. Totalt sett er det ca. 10 fly i perioden 1920–1929 som har en eller annen eierforbindelse til Leif Lier.

En tidlig pioner

Leif Lier opererte med både sjø- og skifly fra sin base i Holtekilen ved Strand, det flyentusiastene kalte «Kilen», eller «Lilløykilen». Østensjøvannet var kanskje ikke et så eksotisk sted å tilby rundflygninger fra når vi tenker på den relativt korte avstanden ned til Holtekilen. Heller ikke til Kjeller var turen lang.

Som andre flypionerer med eget fly på den tiden forsøkte han å skaffe seg et utkomme ved å tilby rundflygninger. Noe særlig annen inntekstbringende flygning var det ikke mulig å finne for den gryende luftfartsvirksomhet, tidlig på 1920-tallet. En annen virksomhet som gav kontanter i kassen var reklameflygning. Han ble kjent etter å ha skrevet «Freia» blant stjernene på oktoberhimmelen i 1923 som den første flygende reklamen over Oslo. Flyet han førte var opplyst av 2000 glødelamper i rødt og hvitt. En sjelden gang banket en avis på døren. Da

Høyst sannsynlig var det en Hansa-Brandenburg B.I., et tre-seters biplan og tidligere østerriksk militærfly, som var først ute med å ta av og lande på Østensjøvannet. Den versjonen som er avbildet er den militære versjonen, den sivile var uten våpen og ga litt mer beskyttelse for pilot og passasjerer. Militærversjonen hadde en maksimal hastighet på 158 km/t. Foto: The complete encyclopedia of world aircraft, Barnes & Noble Books, New York 1997

luftskipet «Norge» kom til Oslo i mai 1926 hyret Aftenposten Leif Lier for å ta et bilde ved ankomsten til Ekeberg. Også fra området ved Østensjøvannet blir det fortalt at man kunne se luftskipet.

Leif Lier ble hyret av Hvalfangstselskapet Kosmos for fangstsesongen 1928–1929. Fra fly skulle han lete etter hval i Antarktis fra hvalkokeriet «Kosmos» og gi melding til fangstbåtene. Flyet han brukte, De Havilland DH60M Moth med registreringsnr. N-42, ble skipet fra Norge med «Kosmos» 10. august 1929. Den 26. desember returnerte han ikke til kokeriet og verken flyet, passasjeren eller han selv ble noen gang funnet.

Helge Skappel på vingene

Lotsberg & Skappel var et selskap som drev rundflygning med en De Havilland Moth fra høsten 1932 til de gikk sammen med Viggo Widerøe i 1934. Det var i perioden 1932 til 1934 det denne gang ble gjennomført rundflygninger fra Østensjøvannet. Trolig både sommer og vinter. Far til flypioneren Helge Skappel var bror til Paul Skappel på Søndre Skøyen som på den tiden eide nordre del av Østensjøvannet. Gårdbruker Paul Skappel kunne huske at nevøen Helge fra flyet slapp ned lapper med beskjeder til onkelen på Søndre Skøyen gård.

En sivilt registrert Moth står oppført som N-30, registrert på Lotsberg & Skappel i januar 1931. Både i februar og

Det var trolig et fly av denne typen som ble benyttet under rundflygning fra Østensjøvannet tidlig på 1930-tallet. Lotsberg & Skappel fløy en de Havilland DH60M Moth med reg.nr. N-30. Skoleflyet de Havilland Tiger Moth var 30-årenes mest pålitelige og mest brukte treningsfly i en rekke land. Kjeller flyfabrikk (militært bruk) bygde 47 Moth'er i årene 1931–35. Flytypen var meget godt likt av både instruktører og elver. Flyet kunne utstyres med både flottører og ski. Det var plass til en passasjer bak piloten. Maksimal hastighet var 164 km/t, marsjfart 137 km/t. De Havilland Moth ble laget i mange varianter for sivilt bruk. Foto: The complete encyclopedia of world aircraft, Barnes & Noble Books, New York 1997.

april kan vi lese om havari under start på Kjeller, men i juni samme år er den ferdig reparert. Et nytt havari under start inntreffer i august, men denne gang er ikke flyet ferdig reparert før i mars 1932. Mye tyder på at det var dette flyet som tok av og landet på Østensjøvannet. Tro om de som kjøpte en rundflygningsbillett var kjent med flyets havarihistorie. For å betale reparasjonene trengte nok eierne pengene fra slike turer.

Flyging av denne art fra Østensjøvannet var egentlig ikke helt uvanlig. På 1920- og 30-tallet ble det fløyet rundflygning fra nær sagt alle jorder og vann i Syd-Norge som det var mulig å lande eller ta av fra. Dette var flygningens pionertid før flyplasser var anlagt. Sjøflyhavn var det mest vanlige, men også islagte vann gjorde tjenesten. Kjeller var eneste og første flyplass i Norge, bygget i 1912.

Kilder/litteratur

Flyvningen – det moderne eventyr, Jon Tvedte, A/S Norsk Faglitteratur G. Reinert, Oslo 1958.

The complete encyclopedia of world aircraft, Barnes & Noble Books, New York 1997.

Diverse artikler fra Oslo Flyveklubb, Småflyhavna, 2007 Kjeller.

Pionertid – 10 års sivilflyging i Norge, Viggo Widerøe og Helge Skappel, Gyldendal norsk forlag, Oslo 1945.

Sothøna nr. 4, 1992, side 13.

Kay Hagby, Norsk Flyhistorisk Forening (nedl.2001). E-postutveksling i 2003.

Fra Nielsen & Winther til Boing 747, Kay Hagby. Norske sivilregistrerte fly 1919–1998. En komplett oversikt over alle N- og LN-registrerte fly som har operert i Norge. Drammen 1998.

Konservator Olav Gynnild ved Norsk Luftfartsmuseum, Bodø.

Samtaler med Paul Skappel, Helge Sollie m.fl.

Vannet som vintervei

Leif-Dan Birkemoe

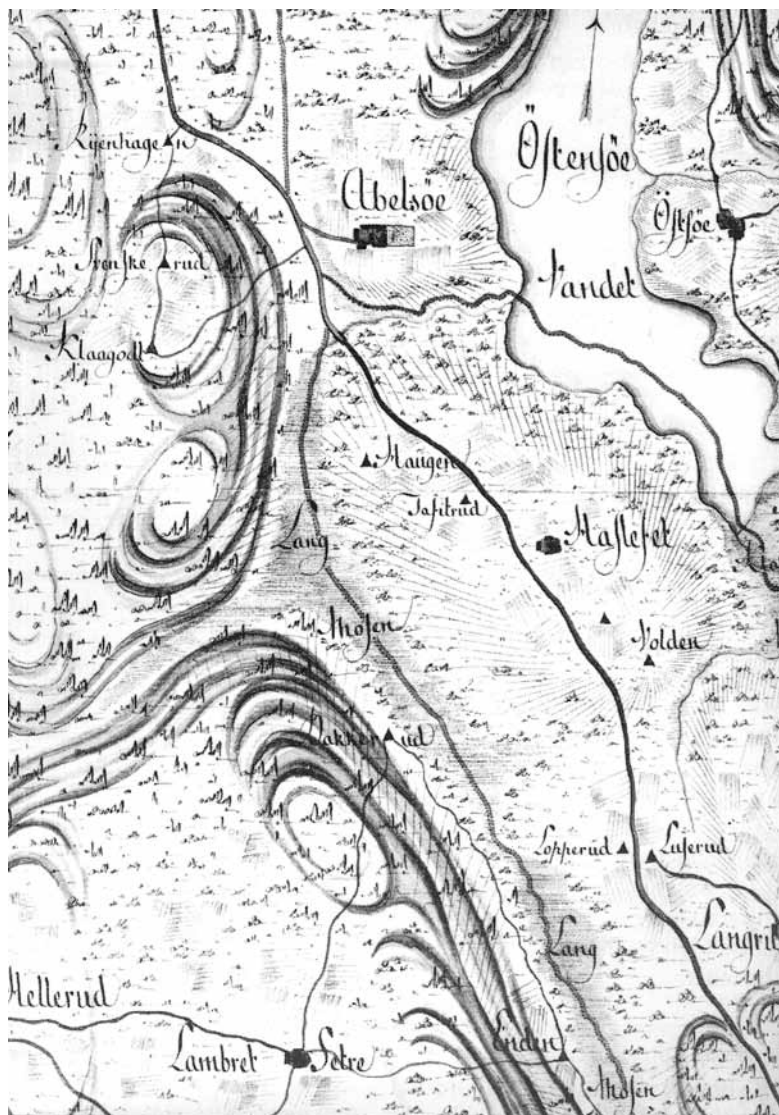
Vinterveier over Østensjøvannet har vært vanlig i svært lang tid, trolig helt fra den tiden da folk bosatte seg ved vannet. På noen gamle kart er vinterveiene tegnet inn, noe som må bety at de ble flittig benyttet.

Traseene de brukte kjenner vi lite til, men som Haakon Tveter sier i sin beretning fra 1925, var isen en utmerket vintervei som ble brukt flittig. Vinterveien har kommet opp fra Bryn, fulgt traseen langs Østensjøbekken, og fortsatt over vannet til Bogerudmyra og videre mot Bogerud med forbindelse til Enebakk og Follo. Etter at Rognerud ble utparsellert ble veien langs bekken stengt og man måtte opp på landeveien, dvs. Østensjøveien. Også ved Smedbergbekken gikk det iflg. gamle kart en vintervei ut på isen mot sørenden av vannet.

Vest for Østensjøvannet gikk det en vintervei over Langemosen og gjennom det myrlendte området ved Bjørnsenskogen, en trase som trolig var tilknyttet vinterveiene over Østensjøvannet som på den måten kunne få stor trafikk vinterstid. Særlig på glatt føre var det lettere å komme ned til byen over Bryn enn de bratte bakkene over Ryen.

Den gamle vinterveien - «Plankeveien» - gjennom Østmarka fra Enebakk gikk over vannet fra 1700-tallet til midt på 1800-tallet. Plankelassene kom over Nøkle vann, ned Stallerudlia og videre over isen på Østensjøvannet på sin ferd til bordtomtene i Christiania.

Her ser vi en vintervei komme ut omtrent ved Smedbergbekken over isen til sørenden av Østensjøvannet. Kartet er fra 1802.

Det var omtrent 45 personer som møtte opp, av disse rundt halvparten barn. Kari Rigstad viste lysbilder på et lerret spent opp mellom trær.

Flaggermusnatta 23. august

Tekst: Kari Rigstad, foto: Leif-Dan Birkemoe

Flaggermusnatta ble arrangert i samarbeid av Østensjøvannets Venner og Norsk Zoologisk Forening.

Omtrent 45 personer møtte opp, og av disse var rundt halvparten barn. Østensjøvannets Venner startet med å kort fortelle litt om foreningen og om Østensjøvannet som biotop og dyre- og plantelivet tilknyttet vannet. Deretter overtok Norsk Zoologisk Forenings Flaggermusgruppe, som fremførte et lysbildeforedrag på et stort lerret som var spent opp mellom to trær. Foredraget varte i ca. 30 min. Underveis i foredraget begynte flaggermusene å fly rundt oss, og engasjementet steg ytterligere fra en ivrig tilskuergjeng. Vi delte oss derfor raskt inn i mindre grupper, slik at alle fikk hørt flaggermus på detektor, testet litt selv og kunne få svar på alle spørsmål som dukket opp.

Vi hørte nordflaggermus, dvergflaggermus, vannflaggermus og storflaggermus. Storflaggermus er en sjeldent observert art i Norge, men Østensjøvannet er en av de lokalitetene der den i flere år har vært et fast innslag. I år var det derimot første

Dvergflaggermusen het Luckier, betydelig mer heldig enn sin bror Lucky, som ikke var like heldig. Den overlevde ikke.

Jeroen van der Kooij hadde med seg en levende dvergflaggermus som bodde i et lite telt.

gang for sesongen at vi fikk plottet inn denne – endelig. Vi var nesten litt bekymret for at den ikke holdt til her lenger. Det var bortimot skyfri himmel, så kvelden startet med gode temperaturer. Med slikt klarvær seint i august måned blir det dessverre også raskt kaldt utover kvelden. Vi avrundet rett før kl 23.00. Da var det fremdeles god aktivitet i flaggermusene, men et stakkars menneskeøye begynte å lengte etter puta der hjemme i senga.

Alt i alt – en fin flaggermuskveld som gjentas på samme tid neste år.

Kari Rigstad i sving med detektor og lommelykt.

Fiskebryggen fra 1973 ble revet i 1992, men rester er fortsatt synlige. Dette bildet ble tatt i 2002.

Sportsfiske og matauk

Leif-Dan Birkemoe

Fiske har vært drevet på Østensjøvannet fra gammelt av. Både som fritidsbeskjeftigelse og som matauk. Trolig har det største fisket vært utført på sommeren. I forbindelse med isskjæringen i siste halvdel av 1800-tallet og frem til om lag 1920 ble det avsatt midler til å fremme fiskebestanden noe som kan tyde på at det var mer enn sportsfisk grunneierne hadde i tankene.

Båt-, brygge- og fiskerett ved Østensjøvannet

Mange grunneiere hadde tinglyst rett til å ha både båt, brygge og fiskerett i Østensjøvannet. I et av skjøtene, det er utstedt

Disse skiltene, satt opp av hhv. Park- og idrettsetaten etter 1992 og Fylkesmannen i Oslo og Akershus (i 2008), gjelder altså kun sommerfiske. De nye skiltene er selvforklarende ved bruk av en figur.

av Anton Tschudi, gnr. 146, bnr. 2, til Oppsalkredsens Vel, tinglest den 20. sept. 1907 og innført i pantebok nr. 40, side 407 står det:

«Pkt. 6:----det solgte har rett til Stenbrud, Eneret til Fiskeri, Ret til Vei, oplag av Baade, Ret til at istandsette Brygge og Badehus m.v.-----»

Det var 30-40 grunneiere som hadde en slik rett knyttet til sin eiendom. På begynnelsen av 1960-tallet ble de anmodet om på frivillig basis å avstå fra denne rett. De fleste signerte da også en erklæring om å avstå fra sin opprinnelige rett. Det var Representantskapet for Østensjøplanen som gjennomførte aksjonen med avlysning av båt- og bryggeretten, etter å ha rådført seg med kommuneadvokaten. Oslo kommune stilte også dette som betingelse for å bekoste tiltak som skulle sikre fredningen på en effektiv måte.

At det for enkelte var litt problematisk med å avstå denne rett viser et brev i 1966 fra Representantskapet til en grunneier som var iaktatt i båt på vannet: *Vi vil ikke bestride Deres rett, men håper De er villig til, i likhet med hva de øvrige grunneiere allerede har gjort, å frafalle retten til fordel for det sjeldne fugle- og plantelivet ved Østensjøvannet.*

Regulering av sportsfiske

De første fiskebryggene ble bygget rett ut for slåtteeenga Sjøli av Nordstrand Jeger- og Fiskeforening. Her hadde de sin utstyrsbod og flaggstang som markerte fiskeområdet. Fra 1965 var det bare tillatt med fiske fra land etter nærmere bestemte regler. Nordstrand Jeger- og Fiskeforening og Østmarka Jeger- og Fiskeforening var begge medlemmer av Representantskapet for Østensjøplanen som i samråd med Oslomarkas Fiskeadministrasjon og Kontoret for idrett, friluftsliv og parker bestemte at følgende områder skulle vernes for fiske:

- På vestsiden av vannet, fra Smedbergbekken og sørover
- På østsiden av vannet, fra neset vis a vis Smedbergbekken og sørover.

Dermed fikk man en kommunal hjemmel for reguleringen. I 1973 ble fiskebryggene revet og flyttet litt lenger mot sør, men nord for Smedbergbekken. Sommerfiske ble helt forbudt i 1992 med vedtaket om naturreservat, og fiskebryggen ble fjernet. Det er rester av disse bryggene man fortsatt kan se. Stangfisket ble flyttet til Skraperudtjernet.

Fiskehistorier

Det er flere beretninger om godt fiske, særlig i nordenden ved utløpet av vannet.

Rundt 1905 (spesielt vintrene 1903 og 1909) skal det ha vært rent eventyrlige mengder som ble fanget i bøtter, noe som skyldes at fisken søkte mot områder med mer oksygen. Også nedover i Østensjøbekken vandret fisken. Vannet er grunt og i år med tilnærmet bunnfrysning, i alle fall på de grunneste partier, søkte den mot oksygenrikere områder, dvs. dypere områder, som i nordenden. Masseutvandringen ble derfor til stor glede for ivrige fiskerne som oppfattet vannet som meget rikt på fisk.

Fiskehistorier om fangst av en gjedde på 26 kg har versert, uten at det er mulig å bekrefte en slik fangst, men god er den. Det sier kanskje litt om hvor rikt vannet var på gjedde på 1920-tallet da historien oppsto. Skyting av gjedde i sivet var også spennende opplevelse. Og dette var middagsmat for mange. I dag er det bare fire fiskeslag, mort, karuss, abbor

og gjedde, alle med begrenset krav til oksygen. Ål forsvant rundt 1860, ørekyte i 1920-årene, mens man trodde at morten forvant på 1940-tallet.

Kåring av «Østensjøgubben»

Isfiske har lenge vært populært og i mars 1961 ble «Østensjøgubben» kåret, iflg. Aftenposten, med denne beskrivelse av begivenheten:

Pilkekonkurranser er mer populært enn noen gang, og hølregn og isende vind hindrer ikke over fem hundre entusiastiske pilkere i å innta Østensjøvannets våte is i begynnelsen av mars, der «Østensjøgubben», «Østensjøhuldra» og «Østensjøgutten» skal kåres. Noen velger riktignok å prøve fiskelykken med pilken gjennom bilvinduet, men ingen bebreider dem det: -Her får'n ikke fisk, bare influensa, mumles det bakover. Men noe fisk blir det da, selv om juryen vel burde ha benyttet brevvekt, for en del fisk er i ansjosformat. Den største abboren veier 60 gram, den minste 14,5, den berømte Østensjøgedda så ingen noe til. «Østensjøgubben 1961» blir Olaf Bernhus med syv abborer på sluken.

Fiskekonkurranse

Siste fiskekonkurranse ble arrangert i mars 2006 med 96 påmeldte fiskere. Østensjøvannets Venner og Østensjø Lions var arrangører. De to premiefiskene var små, veid til hhv. 53 og 139 gram. For denne sparsomme fangsten ble det en hel sykkel i premie for den største abbor. Men så var påmeldingsavgiften kr. 100 for voksne og kr. 50 for barn.

Kilder/litteratur:

Sothøna nr. 31 2006, Audun Brekke Skrindo. Isfiskekonkurranse – med flotte premier, side 25.

Sothøna nr. 25 2003, Amund Kveim, Den store fiskeutvandringen i 1909, side 32.

Sothøna nr. 25 2003, Hartvig Huitfeldt-Kaas, Hvorfor utvandrer fisken fra Østensjøvannet?, side 32.

De utfordrene 60-årene, Sigurd B. Hennem, Schibsted forlag, 2. opplag Oslo 2001, side 23.

Fiskekonkurransen i 2006 samlet mange ivrige fiskere, men denne vinnerabboren veide kun 139 gram.

Travløp på Østensjøvannet trolig i 1925 arrangert av Aker Travklubb. Østensjø lokalhistoriske bilder, foto: Halvor Mathias Skappel.

Travløp og israce

Leif-Dan Birkemoe

Mange vinteraktiviteter har vært utøvd på Østensjøvannet i eldre tider, både til nytte og glede. Vannets nærhet til byen har i stor grad vært bestemmende for disse aktivitetene. Det var den gang ingen regler eller lover, kun sedvane og eiendomsrett, som regulerte ferdsel og aktivitet på vannet. Gårdene som grenset opp til vannet hadde eiendomsretten til en viss sektor, men i forbindelse med kommunens overtakelse av Akergårdene på 1940 og 1950-tallet kom eiendomsretten etter hvert til å gå over til kommunen. I 2008 overtok kommunen siste private område fra Østensjø gård.

Travløp – en stor begivenhet

Travløp var nok den første sportslige begivenhet som fant sted på isen. Haakon Tvester forteller at 5. februar 1863 ble det arrangert markedstravløp da isen ikke var sikker i Frognerkilen.

Da Aker Travklub ble dannet i 1923 besluttet den å holde sine travløp på Østensjøvannet. Det første ble berammet til søndag 13. januar 1924, men mildvær hindret dette og etter flere utsettelser ble det avholdt den 2. mars i sterkt snødrev. I 1925 ble det holdt travløp den 1. februar, da isen endelig var sterk nok (10"). Løpet var vellykket og samlet en mengde tilskuere, det oppgis 6 - 7000. Ikke lite trafikk må det ha vært i området når folk i hest og slede tok seg frem til vannet. Bjerke travbane tok over travløpene da den åpnet i juni 1928.

Før Bjerke travbane ble anlagt var det travløp om sommeren på Etterstad, rett overfor Fagerlia.

Israce – fart og spenning

Israce var den første form for baneløp som ble arrangert i Norge. Berømt er Norges første billøp, et israce som ble arrangert av KNA den 25. februar 1912 på Bunnefjorden. Løpet ble en fiasko fordi det kom for mange tilskuere – trolig 10 000 som lagde fullstendig kaos for uforberedte arrangører. Siden ble israce en publikumsvennlig gjenganger i norsk bilspport. Gjersjøen, Jarevannet, Randsfjorden, Mjøsa og Østensjøvannet er eksempler på steder som samlet tusener av tilskuere.

Første gang Østensjøvannet var arena for israce for motorsykler og biler var søndag 15. februar 1953. Løpet foregikk i strålende

vær og behagelig temperatur og samlet mange tilskuere. Dette var opptakten til de berømte Østensjørace, som senere ble kalt «Motorsportens Holmenkollidag». Norsk Motor Klubb, Oslo avdeling var arrangør. I 1954 var det også et meget vellykket sportslig israce, men publikumsbesøket var ikke som ventet på grunn av sterk kulde. Det tredje Østensjørace i 1955 ble meget vellykket med ca. 6 000 tilskuere. I 1956 ble Østensjøracet sett av 4 000 – 5 000 tilskuere. Det var altfor kaldt og dertil sno, men sportslig sett meget vellykket, slik Norsk Motor Klubb kan berette. I 1957 ble det intet Østensjørace på grunn av bensinrasjonering og Norsk Motor Klubb har heller ingen omtale av løp i 1958 og 1959. Svak økonomi og synkende medlemstall med derav færre stevner var nok en årsak kombinert med dårligere treningsforhold. Men for årene 1960, 1961, 1963 og 1965 ble Østensjøracet arrangert.

Regulering

Da Østensjøplanen ble diskutert på begynnelsen av 1960-tallet kom også motorsporten i søkelyset. Mange lot seg nok irritere over støy, trafikk og søppel som en konsekvens av oppmøte fra både deltakere og et interessert motorpublikum. På et møte i Arbeidsutvalget for Østensjøplanen 21. januar 1960 med kommunale etater, velforeninger, Norsk Motor Klubb og presse til stede ble det utarbeidet et forslag til avtale med Norsk Motor Klubb (NMK) som tok sikte på å regulere virksomheten:

- NMK disponerer nordre del av vannet, med grense mot sør ved sognegrensen Østre Aker – Nordstrand, til bilrace 1 gang årlig.
- NMK besørger for egen regning brøyting etter hvert snøfall. Foruten selve racebanen brøyter de en ca. 400 x 60 meter skøytebane på den del av vannet som ligger nærmest Østensjøveien. På stevnedager benyttes skøytebanen som parkeringsplass. Racebanens startfelt skal utenom stevnedagene holdes brukbar for ishockeybane. NMK sørger for å holde racebanen forsvarlig avstengt utenom stevnedagene, så utidig kjøring med motorkjøretøyer forhindres.
- NMK besørger opprydding umiddelbart etter stevnet.
- Oslo Idrettsvesen besørger i skøytesesongen finskraping, vanning og lign. så at skøytebanen (parkeringsplassen)

Her ser vi Kolbjørn Thorvaldsen på Triumph TR 3 kjøre til seier i sportsklassen 2000 cm³. Den andre bilen er en sportsutgave av Renault 4 CV som antagelig kjøres av Greni fra Autoimport. Foto: Norsk Motor Klubb.

På 1950-tallet var Erik Hellum en av de aller mest fremgangsrrike kjørerne i hastighetsløp, oftest i sin Morgan. Den starter her i racerklassen og fikk dagens beste tid. Bak ham ser vi nok Paulus Berger i Triumph og skimter Petter v. Tangen, BMW og Kåre Madsen, Porsche. Foto: Norsk Motor Klubb.

Østensjøracet 1955

Søndag 27. februar 1955 arrangerte Norsk Motor Klubb et bil- og motorsykkelløp på Østensjøvannet. Dette var en grå vinterdag, men med stor interesse fra publikum. For bilene ble det startet i hele 11 klasser. Den morsomste kjøringen fikk man se i standardklassene, der det ofte ble spennende kniving om førsteplassen. I den lille «Renaultklassen (Std. 500–750 cm³), der 4 CV var bilen, fortelles det at Bjørn Froding ledet helt til han i 4. runde ble passert av Bjarne Olaas som ble løpets vinner. Helge Mikkelsen hadde tidlig i løpet fått trykket inn en bakskjerm og ble noe hemmet ved at kjettingen hele tiden slo oppi. I klasse Std. 750–1000 cm³ startet bare DKW og IFA. Det ble et spennende oppgjør mellom Sverre Tidemand Ruud og Leif Samsing, begge på DKW. Samsing vant med tiden 8.51.0. I neste klasse, Std. 1000–1300 cm³ deltok nokså mange forskjellige biltyper. Klassene for standardbiler 1300–1600 cm³ og 2000–2600 cm³ startet samtidig. Klassen 1600–2000 cm³ ble dominert av Citroën 11'er. I den store standardklassen over 2600 cm³ ledet en Ford V-8 eller 1948-modell fra start til mål. Dette til tross for at bilen den siste delen av løpet kjørte uten bremses for fordi en forhjulskjetting hadde falt av og revet over en bremseslange. Klassene for sports- og racerbiler kjørt 8 runder. Her ble det delt i over og under 2000 cm³.

Fra boka Bilspport i Norge – fra hastighetsløpene 1912–1957.

og ishockeybanen så vidt mulig stadig kan benyttes av publikum.

- I skøytesesongen besørger Idrettsvesenet oppsetting og drift av lyskastere, med tilstrekkelig lys for alminnelig ferdsel på skøytebanene.

Forslaget til avtale fikk enstemmig tilslutning fra forsamlingen.

Alt som ble avtalt ble nok ikke gjennomført og utviklingen gikk ikke i retning av mer motorsport på Østensjøvannet. Til det ble verneinteressene for sterke. Siste bilrace på Østensjøvannet ble arrangert søndag 28. februar 1965 etter protester, også rettet til byens ordfører. I mangel av et kommunalt regelverk for vannet kunne imidlertid verken politiet eller noen andre instanser gripe inn. Men Oslo formannskap la deretter ned forbud mot motorstevner på Østensjøvannet.

I årsberetningen fra NMK kan vi lese følgende: – *Synd var det i hvert fall at NMK, Oslo, mistet denne utmerkede og sentrale bane, hvor så mange motorinteresserte i Oslo har opplevd «Motorsportens Holmenkollidag».*

Søndag 25. februar 1955 arrangerte Norsk Motor Klubb et bil- og motorsykkelløp på Østensjøvannet. Foto: Norsk Motor Klubb.

Kilder/litteratur:

Haakon Tvetter, monografi, 1925.

Sothøna nr. 11 1995, Automobilløp på is, Johan Mollatt, s. 5. Bilspport i Norge – fra hastighetsløpene 1912–1957. Øistein Bertheau, Geir Hvoslef og Øivind Grimsmo jr. Norsk Teknisk Museum, 1993.

Arkivet til Representantskapet for Østensjøplanen.

Norsk Motor Klubb, Oslo avdeling. 50 år: 1920–1970. Arne Svendsen og Sverre Egil Søhol. Oslo 1970.

Geir Svardal, 60 år med norsk bilspport, Norges Bilspport Forbund, Oslo 1992.

Sannsynligvis er dette Roger H. Florin som her vinner sin klasse. En av de to andre Citroën II'ene må være Per Knutsens, som ble nr. 2. EMW'en kjøres av Amund Böhler. Foto: Norsk Motor Klubb.

Vannstandsregulering

Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannet var tidligere kjent for store oversvømmelser vår og høst, og innsjøen kunne doble sitt areal i disse periodene. Dette skyldtes at utløpet var smalt og hadde lite kapasitet til å ta unna vår- og høstflommene.

Utløpstunnel og Østensjøbekken

De hyppige oversvømmelsene representerte en belastning for lavtliggende boliger langs utløpsbekken, særlig i Granhekkveien, og i sør for trafikken på Østensjøveien. Et midlertidig tiltak var et avløp til Bekkelagstunnelen først på 1960-tallet, men i 1966 ble det sprengt et nytt utløp i fjellet i vannets nordvestre hjørne for å hindre oversvømmelser. Samtidig ble vannstanden senket, også for å hindre oversvømmelser. I 1977 ble vannstanden permanent økt igjen med 0,2 m for å øke oksygenmengden i innsjøen.

Gjennom tunnelen ledes det meste av vannet til samløp med den gamle bekken under Brynsenteret. Derfra renner bekken i sin gamle kulvert til utløpet i Alna ved Bryn jernbanestasjon. Samtidig med tunnelen ble det i utløpet bygget en hevert som tar unna ca 2–4 m³/s for å hindre oversvømmelser. Den senker vannstanden med ca 0,2 m før den stopper. Den opprinnelige utløpsbekken, Østensjøbekken, har meget begrenset vannføring, men renner åpen ned til Mølledammen ved Christinedal på Bryn, unntatt et mindre stykke forbi blokkene. Fra Mølledammen ledes vannet i rør til Alna.

Terskel ved Bogerudmyra

Ved vannstandsreguleringen på 1960-tallet ble det bygget en terskel ved Bogerudmyras nordende for at ikke myra skulle bli drenert ved senkning av Østensjøvannet. Denne ble fornyet i 2000 i et samarbeid mellom NVE, Fylkesmannen, Oslo kom-

Vannet står tilnærmet stille i Østensjøbekken.

mune og Østensjøvannets Venner.

De flomdempende tiltakene har ført til at våtmarkene er blitt tørrere, noe som sammen med opphørt hevd av kulturlandskapet har ført til en akselererende gjen-groing med krattskog.

Østensjøbroen frem-skyndet avløpsløsning
Arbeidsutvalget for Østensjøplanen arbeidet helt fra 1960-tallet med vannstand og oversvømmelser. Østensjøbroen,

bygget i 1964, fremskyndet saken med avløpet. Selv om Østensjøveien etter dette var tørrlagt truet Østensjøbekken fortsatt hager og kjellere i Granhekkveien. Kloakkluft var trolig det mest sjenerende noe som Rognerud og Oppsal Vel i samarbeid med Arbeidsutvalget for Østensjøplanen kjørte sterkt mot Oslo kommune på 1960-tallet.

Stillestående vann i Østensjøbekken

Etter at tunnelen ble bygget i 1966 har det vært lite, men ofte stillestående vann i Østensjøbekken. Lukt fra vannet og periodisk mange vannrotter (vånd) er nå det største problem. Flere beboere aksjonerte på vårparten i 2008 med å bekoste noe opprensning i påvente av kommunal innsats.

Østensjøvannets Venner har i flere år overtatt litt av pådriverkraften overfor Vann- og avløpsetaten og Friluftsetaten for å få bedre forholdene. Et av tiltakene ble så sent som våren 2008 avtalt med etatene om å øke vanngjennomstrømmingen i bekken for å unngå stillestående vann. Intet har foreløpig skjedd (høsten 2008) i påvente av spyling av røret fra Østensjøvannet til den åpne delen av Østensjøbekken.

Flomsituasjonen og tiltak på kort og lang sikt

Flomsituasjonen i Østensjøvannet har i 2008 vært vanskelig og urovekkende. I hekketiden oversvømmes fuglereirene samtidig

Johan Mollatt på inspeksjon ved kulvertutløpet.

Fra flommen høsten 2002. Vannstanden står over turveien som er helt ufremkommelig.

Målepinnen ved utløpet.

daglige besøk til utløpet. Det er «damvokter» Johan Mollatt som har tatt på seg denne oppgave som selvfølgelig avleder en rekke ideer knyttet til avløpet.

som erosjonen på bredene tilar. De sterke regnskyll høsten 2008 har forsterket problemstillingen. Situasjonen er erkjent på kommunalt hold, men tiltakene lar vente på seg til tross for flere, både enkle og mer kompliserte hydrologiske, undersøkelser.

For de mer omfattende tiltak er det bevilgningene som mangler, men trolig kan noe løses med enkle midler. For å få innsyn i vannstandsvariasjoner som avleses på en målepinne, når heverten, populært kalt «Slurpen», er i drift og om lensene som er lagt ut virker etter hensikten, har Østensjøvannets Venner i noen måneder ført «loggbok» ved

Kilder:

Statusrapport for Natur- og kulturkvaliteter i Østensjøområdet miljøpark, Friluftsetaten 2005.
Arkivet til Representantskapet for Østensjøplanen.

Kulvertutløpet kan best sees om vinteren fra isen på betryggende avstand.

Østensjøbroen – en god løsning 100 år etter

Leif-Dan Birkemoe

Flom over Østensjøveien i sør var i 100 år et årvisst problem. Etter at Oslo og Aker ble slått sammen i 1948 og boligområdene i Østensjøbyen ble utbygget på 1950-tallet ble trafikken på Østensjøveien betydelig større. Presset mot kommunen for en løsning tiltok på begynnelsen av 1960-tallet.

Østensjøveien slik situasjonen ofte var i flomtiden før 1964. Legg merke til vannet som står over kjørebanelen der broen går nå. I bakgrunnen Eterfabrikken og Bøler gård. Bildet er tatt rundt 1960. Bildet sto i Sothøna nr. 20 i 2000, side 24 «Fra det gamle album».

Fra sommervei til helårsvei

Østensjøveien gikk før 1855 på østsiden av Bogerudmyra på høydedraget opp til Bogerud gård og derfra videre sør- og østover. Det var slik sommerveien ble anlagt – vinterveien gikk over Østensjøvannet og Bogerudmyra. De gamle ferdsselsveiene unngikk derfor de årlige flomperioder, det var gammel lærdom. Ved omleggingen ble Østensjøveien ført frem til krysset Lambertseterveien/Enebakkveien, men da måtte Bogerudmyra krysses. Det ble opprettet helårs forbindelse mellom Strømsveien ved Helsefyr, forbi Bryn og frem til Enebakkveien med god forbindelse sørover. Dette var en stor forbedring, ikke minst med tanke på trafikkbehovet etter Hovedbanens åpning i 1854.

Østensjøveien fikk sitt navn offisielt vedtatt rundt 1900. I eldre tider ble navn på veiene bestemt av navnet på den gård eller det distrikt den førte til eller gjennom, men faste veinavn i Aker herred ble ikke innført før formannskapet i herredsstyret i 1901 henstilte til veikomiteen «å ta under overveielse navn på kommunens offentlige veier».

Problemfylt kryssing

Vi må anta at kryssingen av Bogerudmyra har vært et problem i alle år fra veiens anleggstid og helt frem til planene om bro ble konkretisert i forbindelse med Østensjøplanen rundt 1960. Beretninger om at barn på vei til skolen tidvis måtte settes over med båt av gårdsgutten på Østensjø for i det hele tatt å komme tidsnok til timen, hører med til distriktets historie. Abildsø skole startet sin virksomhet i 1859, omtrent samtidig med omleggingen av Østensjøveien. Lenge før bilenes tid var det altså høst og vår et problem å komme tørrskodd over Bogerudmyra.

Broen realiseres

Det var derfor en gammel sak som kom på bordet i Rådhuset, en sak av stor betydning ikke bare for Østensjøvannet, men også for den trafikale situasjonen i området. Vegvesenet utarbeidet flere forslag med steinfylling og plater for å omgå det dyre alternativ å bore betongstolper til fast fjell 20–30 meter ned i leiren. Den eneste farbare løsning viste seg å være en bro, men her var det flere muligheter. Kostnadene var nok det mest avgjørende, samtidig som man måtte tenke langsiktig. Det var i denne sammenheng at representantene i Arbeidsutvalget for Østensjøplanen tenkte konstruktivt på hvordan man skulle forene vern, trafikkforhold og friluftsinnteresser. Etter hvert som planer og konstruksjon tok til fikk man gjennomslag for å heve broen så vidt høyt at man med letthet kunne passere under, selv om dette fordyret prosjektet.

Broåpning og takk til Formannskapet

Ved åpningen av broen fredag 27. november 1964 sendte Arbeidsutvalget for Østensjøplanen et takkebrev til Oslo Formannskap og ga uttrykk for at begivenheten ville vekke stor glede og tilfredshet i distriktet og sa at «nettopp på denne tiden av året har det vært vanlig å finne Østensjøveien stengt på grunn av oversvømmelser. I de siste 15 år har oversvømmelsene blitt stadig hyppigere og mer langvarige, rekorden ble satt i 1962 med sammenhengende to måneders avsperring av veien. Med den nye broen er ulempene for trafikken på Østensjøveien eliminert».

Videre roses kommunen for en heldig og langsiktig løsning: «Vi benytter denne anledning til å imøtegå alminnelig forekommende kritikk av kommunale organer, ved å fremheve at de folkevalgte og administrasjonen under bygging av Østensjøbroen har samarbeidet med distriktet på en fortjenestefull måte. Ved Formannskapets imøtekommenhet kunne vårt forslag om en uortodoks brokonstruksjon også tilgodese turvei- og naturverninteressene. Teknisk Rådmann fortjener også oppmerksomhet for sin medvirkning til en rask løsning av saken. Vi tillater oss å uttrykke Østensjøbefolkningens takknemlighet for den nye broen, en forbedring som sikkert mange av byens øvrige trafikanter også vil sette pris på». Brevet er signert av Arne Løken, formann og Erling Austad, sekretær. To av ildsjelene i arbeidet for Østensjøområdet på 1950 og 1960-tallet.

Østensjøbroen under oppussing i september 2003, 39 år etter at den ble anlagt.

Når broen kalles en uortodoks konstruksjon, må det trolig bl.a. siktes til at man kan gå oppreist under broen på turvei E 4, selv for folk på over 2 meter.

Kilder:

Arkivet til Representantskapet for Østensjøplanen.
Aker historie, 1837-1937.

Lokale krefter var bekymret for at turvei E 4 ikke var detaljregulert på parsellen mellom vannet og Bogerudmyra. Fremkommeligheten under broen var begrenset. Turgjengere måtte ikke være over 2 m høye, fordi det var den frie høyden. Det ble fremmet krav om at man på E 4 måtte kunne gå oppreist fra Østensjøvannets søndre ende til Bogerudmyra! Her er en idéskisse fra et arbeidsmøte.

Østensjøvannets Venner takker annonsørene for støtte til utgivelse av Sothøna!

✕ OPPSAL STORKIOSK ✕
MOX TIPPESENTER MOX
 Åpent: Ma.– Fre. 08 – 22 • Lø./Sø. 09 – 22
 Vi har bankterminal
 Tlf.: 22 27 34 82

JØLSTAD
 begravelsesbyrå

Abildsø - Grorud senter
 Grefsen - Holtet - Kalbakken
 Smestad - St.Hanshaugen

22 79 77 00 (24 timer)
 www.jolstad.no

**Langtidsvirkende og effektiv
 ANTI – PERSPIRANT**

**STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene
 og reduserer svetteutsondringen**

Fås på apotek som roll-on, spray og krem

**A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler
 Tlf.: 22 78 26 00**

Østensjøområdet miljøpark de neste 25 år...

Leif-Dan Birkemoe

Vi har i dette nr. av Sothøna sett mye bakover i historien i forbindelse med at Østensjøvannets Venner markerer 25 år som forening. Men hva med de neste 25 år? Scenarier om fremtiden vil aldri kunne være annet enn tanker og ideer om hvordan utviklingen vil arte seg. Men la oss forsøke å se litt fremover basert på tesen om at man må kjenne fortiden for å kunne si noe om fremtiden.

Vernets fremtid

Et stridsspørsmål som strakk seg over rundt 40 år (fra 1952–1992) var om Østensjøområdet skulle vernes etter kommunale regler eller vernes etter lovverket. Oslo kommune ønsket i lang tid å ha kontroll med utviklingen, men som mange mente, da kan bystyret til en hver tid omregulere områder, nærmest etter hvilket politisk parti som har makten. Når Østensjøvannet ble vernet etter naturvernloven i 1992 var det pga at vannet med flora og fauna representerte en nasjonal verdi langt ut over hva kommunen etter forgodtbefinnende burde bestemme over. Etter samme tankegang ble Abildsø gård fredet etter kulturminneloven i 1997, ikke minst som en konsekvens av at denne gården med jordveier i skjøtselsplanen av 1979 ble inkludert i vernet av Østensjøvannet. Man må ha tilstrekkelige buffersoner rundt vannet for at det man verner skal få den nødvendige beskyttelse. Dermed var også premissene lagt for Østensjøgårdene som ble midlertidig fredet i 2001.

Naturmangfoldloven

Vern av Østensjøområdet miljøpark i 2002 ble hjemlet etter Plan- og bygningsloven, et vern som lett kan omreguleres dersom kreftene for omregulering viser seg sterke nok. Stadige krav fra eiendomsutbyggere legger et stort press på deler av området samtidig som arealbehovet for stedvis utbygging trolig vil spisse seg. Boligutbyggingen i Oslo vil øke kraftig de neste 20 år som følge av befolkningsveksten og leting av egnede tomter vil på ingen måte avta.

Det nye lovforslaget om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven) vil bli sendt Stortinget før jul 2008. Den vil gi mulighet til et større enhetlig områdevern ved kombinasjon og tilpasning av de allerede eksisterende lover. I forbindelse med opprettelse av reservatet i 1992 ble vern som landskapsvernområde for et større område diskutert, men frafalt.

Vern som landskapsvernområde omfatter egenartede natur- eller kulturlandskap og brukes blant annet for å ta vare på kulturlandskap i aktiv bruk. Det er mye som taler for at fornyet arbeid med vern som landskapsvernområde for et større område rundt reservatet og gårdene vil komme opp på ny. Begrunnelsen denne gang vil være at jordbruksområdene under Østensjø og Abildsø gård nå blir bedre hevdet og at dyreholdet er delvis

gjeninnført. Beitedyrene på Bakkehavn kan føre til fornyet hevd i den sørlige delen som bygger opp under at hele Miljøparken kan få status som landskapsvernområde.

Vern etter naturvernloven og vern etter kulturminneloven var før naturmangfoldloven ikke godt nok samordnet. Ved den nye naturmangfoldloven vil kulturminner lettere bli inkludert ved områdevern samtidig som biologisk mangfold inngår som vern etter kulturminneloven. Naturmangfoldloven vil derfor gi en helt annen mulighet for helhetlig vern og denne loven vil trolig få stor betydning for Miljøparken.

I EU har man tilpasset sitt lovverk til fugle- og habitatdirektiver, som er et mye strengere lovverk. EØS-avtalen omfatter ikke disse direktivene. Norges lover er heller ikke gode nok for å sikre oppfølging av internasjonale avtaler om naturvern. Disse forpliktelser vil høyst sannsynlig bli innpasset i norsk lovgivning.

Husdyrhold og vegetasjon

Etter at husdyrholdet på gårdene rundt Østensjøvannet opphørte rundt 1950 skjøt vegetasjonen fart. Det var ingen beitedyr lenger som tok seg av kulturlandskapspleien. Vegetasjonen fikk derfor bred oppmerksomhet i skjøtselsplanen i 1979, men ble konkret beskrevet i forvaltningsplanen med oppfølgende skjøtselsplan etter planarbeidet presentert i 2007. Her ble behov for skjøtsel skissert på kort og lang sikt, for flere tiltak for de neste 10–20 år. Tiltakene vil få stor betydning for kulturlandskapet slik vi opplever det. Innføring av beitedyr, vil få økt oppmerksomhet og skjøtsel generelt bli satt i system. Storfepå Bekkasmyra vil derfor trolig bli satt i verk om få år. Det gode resultatet av saueholdet på Bakkehavn som startet i 2008 vil bli utvidet til et større område. På Abildsø og Østensjø vil hesteholdet fortsette. På Abildsø gård har hest, geiter og høns vært en suksess, noe som bidrar både til en mer fullverdig gårdsdrift og et mer tilpasset gårdsmiljø.

Vannkvaliteten

Vannkvaliteten var relativt god i Østensjøvannet frem til rundt 1900. Kjemiske prøver fra den gang viser dette, selv om vannet neppe var særlig appetittvennlig. Etter at boligutbygging i områdene rundt vannet tiltok fra omkring samme tidsperiode ble kloakken sluppet urensset ut i vannet og tilførselsbekkene var rene kloakkrør. Dette varte til midt på 1950-tallet.

I de påfølgende år er mye gjort med å rehabilitere kloakkrør, føre forurenset vann til renseanlegg, men også med å overføre oksygenrikt vann til Østensjøvannet. Oslo kommune har konsesjon og frist til 2013 med å tilføre vann fra nabovassdraget, Ljanselvvassdraget, gjennom den gamle drikkevannsledningen fra Nøklevann. Vannforskriften, med opprinnelse i et EU-direktiv, vil sette standard for vannkvaliteten i Østensjøvannet

Det har blåst friskt rundt Østensjøvannet. Vernevidden blåser i riktig retning.

som innen en periode på 7-8 år skal ha nådd et nivå som er offentlig akseptert. Dette nivå vil trolig ikke være bedre enn «dårlig», dvs. noe badevannskvalitet vil det ikke bli. Derimot vil Oslo kommune måtte anstrenge seg kontinuerlig i arbeidet med å bedre vannkvaliteten. Det gjøres med stadig utbedring av ledningsnettet for spillvann (kloakk), slik at kun regnvann (overvann) når Østensjøvannet uten å være forurenset.

Ekstremnedbør og vannstand

Ekstremnedbør har tiltatt de senere år. Dette er en situasjon som forventes å bli forsterket i ti-årene som kommer. Det betyr at tilførselsbekkene lett blir flomstore, vannstanden stiger og erosjonen mot breddene tiltar. Som tiltak på noen års sikt vil det trolig, i tråd med forvaltningsplanen, bli bygget fordryningsdammer kombinert med renseparker ved Smedbergbekken og Bølerbekken. Langerudbekken rensepark med fem dammer, åpnet i 2005, har til nå svart til hensikten og vil danne et godt grunnlag for anlegg av flere. En rensepark ved utløpet av Smedbergbekken ligger først i prosessen.

et ved flere anledninger. Vi tror

Det vil videre bli tatt mer hensyn til overvannsdiskonering ved bygging av nye bolig- og næringseiendommer med avrenning til tilførselsbekkene. Lovverket vil bli utvidet til å pålegge utbygger til å ta spesielle forholdsregler, for eksempel ved etablering av fordryningsbassenger for vann fra faste overflater som tak, veier og parkeringsplasser.

Vannstanden i Østensjøvannet vil derfor trolig komme under bedre kontroll enn i dag. Østensjøbekken vil bli rensket opp, særlig i forbindelse med boligutbyggingen på Bryn senter. Det er håp om at de berørte kommunale etater vil

finne en bedre og varig løsning på kulvertutløpet. I flomperioder er dette i dag en trussel mot fuglelivet idet vannstanden stiger over hekkeplassene.

Turveiene

Turveien på vestsiden av vannet vil bli omlagt ved Abildsø idrettsbane slik at bredden kan bli rehabilitert og ytterligere erosjon hindret. På litt lengre sikt kan det bli en diskusjon av omlegging av turveien på østsiden av vannet for å legge mindre press på hekkeområdene ved Bekkasinmyra. Da må turveien legges over Østensjø gård. I første omgang vil veien bli omlagt ved Bølbekken utløp.

Selve naturreservatet kan bli noe utvidet på østsiden av Bogerudmyra i forbindelse med omlegging av turveien. Turveien går her delvis på våtmark som er utsatt for slitasje.

Det vil innen nær fremtid bli bygget trebro over Bølerbekken og Ulsrubekken. Det er særlig Bølerbekken som har trang rørpasasje under turveien. I flomperioder river vannet med seg deler av turveien. Innen forholdsvis kort tid vil en kavlet turvei bli anlagt fra parkeringsplassen i retning Bogerudmyra.

Kraftledninger og fjernvarmerør

I løpet av 2009 vil fjernvarmerørene til Viken Fjernvarme være lagt ned. Det kunne gått galt for både vannet og miljøparken, men det vil trolig vise seg at de tiltak som ble satt i verk gjennom nær kontakt med både Hafslund og Viken har gitt resultater. Luftspennene med høyspentkabler gjenstår å løse, noe det trolig vil åpnes for om noen år. Det vil både fremtidig lovverk og holdninger sørge for.

Vinterforholdene

Med økt gjennomsnittstemperatur og gjennomgående mildere vintre blir det ikke hver vinter at isen legger seg permanent fra november til april. Slike variasjoner har vi opplevd tidligere, men fremtiden vil nok vise at slike milde og regnfulle vintre vil inntreffe hyppigere. Det fører til mindre bruk av vannet vinterstid, enten det er fritidsaktiviteter i form av skøyter, ski eller isfiske.

Flora og fauna

Tiltakene med å fjerne fremmede plantearter har til nå vist gode resultater. Det betyr at disse plantene ikke vil skygge ut de stedegne. Dette krever selvsagt kontinuerlig oppfølging over flere år. For sårbare arter er det vanskelig å forutse utviklingen, men i tråd med bedre vannkvalitet og bedre vern er det godt håp om at de plantene vi dag kan glede oss over, fortsatt skal ha vekstvilkår også i årene som kommer.

For fuglene vil gode hekkeplasser være avgjørende sammen med tilgang på mat. Kanalene er erodert på begge sider, både mot land og mot vann. Det betyr mindre areal for hekkende fugl. Dette er en klar trussel og varsel om nedgang i bestandene. På den annen side har de kunstige øyene som er anlagt delvis kompensert for tap av areal, men her står vi også overfor store utfordringer med å finne gode og varige løsninger. Rehabilitering av Vadedammen har til nå vist seg vellykket, og neste damhalvdel vil bli rehabilitert om noen år. Håpet er at flere hekkende vadefugler finner seg til rette her.

Av mer generell tendens ser vi at hettemåkebestanden gradvis har minsket. Dette er ikke bare et fenomen for Østensjøvannet, men for de fleste vann i Norge og Norden. Hva det skyldes er ukjent, men flere teorier er lansert. Dette kan vi neppe gjøre noe med bortsett fra å etablere gode hekkeplasser.

Enstemmighet om bruk og vern

Det vi imidlertid vil se er at oppslutningen om friarealene får større betydning for befolkningen og at krav og ønsker om vern av Miljøparken på ingen måte vil svekkes. Myndigheter, foreninger og organisasjoner vil støtte opp om et bruk og vern av «den uerstattelige arven» til glede også for kommende generasjoner.

Slik sett arbeider Østensjøvannets Venner i medvind, men stadige nye utfordringer krever nytenkning og målrettet arbeid. I fremtiden må man fortsatt være oppmerksom på skadevirkninger av tiltak i og rundt vannet, passe på at utilsiktet forurensning ikke forekommer, gripe inn dersom vernet trues – kort sagt være vaktbikkje i mange år fremover.

Fra Østensjøbroen ser vi sørover mot Bogerudmyra, en vinterdag med både fugler og mennesker.

Praktbok om norske hager

Leif-Dan Birkemoe

I boka *Norske hager gjennom tusen år* av professor emeritus Magne Bruun som utkom i 2007 blir vi noe overrasket over å finne Østensjøvannet omtalt. Definisjonen av *hage* som en prydhage til glede for de med tilknytning til en herregård, eller en promenadepark for et fåtall utvalgte borgere, er åpenbart ikke lenger gyldig. Heller ikke det vi kanskje mest forbinder med hage, vår lille hagefleck foran huset. Vi har med andre ord fått en utvidet betydning av hagebegrepet til også å omfatte *Den nye tids parker og offentlige grøntområder* og da er ikke veien egentlig lang over til Østensjøvannet.

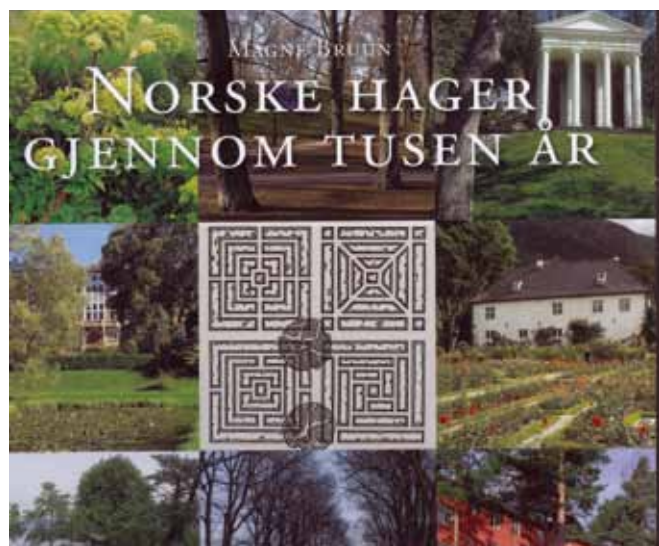
Boka fastslår at Ekebergsletta er det mest typiske eksempel på funksjonalismens idé om det gode utemiljø og er snart over i det nye estetiske syn som var preget av det nyttige og formålstjenelige. Her fikk naturmark og stedegen vegetasjon en annen vektlegging enn før.

Tanker og trekk fra utvikling av Østensjøområdet fra 1950-tallet og fremover finner vi igjen i boka: fremveksten av de nye bydeler og det biologisk viktige våtmarksområdet i og omkring Østensjøvannet med flora og fauna sentralt beliggende for en befolkning på 80 000. Bevaring og bruk av området var Oslo kommunes store utfordring. Resultatet heter det, er blitt et eksempel på integrering av levende natur i bybefolkningens nærmiljø. Som bevis på områdets betydning for nærmiljøet gis det en skildring av en mild januardag med et yrende folkeliv av familier med barn som bokstavelig talt har nærkontakt

med gress og andefugler, og at dette viser hvilke verdier som kan vernes for bybefolkningen gjennom forsvarlig og kreativ natur- og parkforvaltning.

Magne Bruun, *Norske hager gjennom tusen år*, Andresen & Butenschøn, Oslo 2007.

Bokas forside.

Skjøtselsplanen for Østensjøvannet 1979

- Planens avgrensning viktig for vernets fremtid

Leif-Dan Birkemoe

I 1979 la Park- og idrettsvesenet fram en skjøtselsplan, men uten hjemmel i lovverket. Planen fikk derfor ingen juridisk betydning, men ble likevel et sterkt incitament for videre arbeid for vern av området.

Park- og idrettsvesenet uttalte i sin begrunnelse for skjøtselsplanen at de i lengre tid hadde vært oppmerksom på en rekke interessekonflikter i forbindelse med skjøtsel og bruk av Østensjøvannet og dets umiddelbart omliggende områder. Diskusjonen hadde særlig dreid seg om at det ble laget park av naturarealer. Da denne graden av opparbeidelse var dårlig definert for de ulike arealkategoriene førte dette til at Oslo kommune gjennomførte inngrep og skjøtselmessige tiltak som av opponentene – hovedsakelig naturvernorganisasjoner og vitenskapelige interesser samt en rekke uorganiserte enkeltpersoner – ble oppfattet som uheldige fordi våtmark og natur ble erstattet med gressplener og park og at arbeidet synes tilfeldig.

Kommunal plan

På denne bakgrunn hadde enkelte interessegrupper, spesielt de naturhistoriske museer ved Universitetet i Oslo og Østlandske naturvernforening, arbeidet for et statlig vern gjennom naturvernloven. Miljøverndepartementet ga Fylkesmannen i oppdrag å ta kontakt med Oslo kommune for å finne løsninger. Kommunen var imidlertid av den mening at kommunal skjøtselsplan for området ville være en bedre løsning.

For å løse dette motsetningsforholdet, og for å treffe tiltak som ville bidra til å ivareta områdets rike plante- og dyreliv, ønsket Park- og idrettsvesenet, i større grad enn tidligere, å definere de ulike arealkategoriene, opparbeidelsesmessige og skjøtselmessige standard. På denne bakgrunn utarbeidet derfor Park- og idrettsvesenet et forslag til skjøtselsplan for Østensjøvannet.

Skjøtselskategorier

Det som kanskje var planens største styrke, var planområdets avgrensning

som også ble skissert på et kart i målestokken 1:5000. Fem skjøtselskategorier ble definert.

- Kategori 1 «Reservat» uten regulære skjøtselmessige inngrep var et indre område, dvs. selve Østensjøvannet med våtmarksområder og randsoner inklusive Bogerudmyra. Det kan her bemerkes at ytterligere gangveier under denne kategori ikke skulle anlegges, heller ikke belysning. Motorisert ferdsel på isen ble forbudt og fiske kun fra eksisterende kastebrygge i den isfrie perioden. Bading ble forbudt.
- Kategori 2 «Skogområde» med begrenset skjøtsel omfattet Rognerudskogen, Tallberg- og Manglerudskogen og deler av Bogerud- og Kirkeskogen. Almedalen, fredet i 1921, hadde fra 1977 egen skjøtselsplan.
- Kategori 3 var «Parkskog» som omfattet bl.a. områder omkring bekker, grøfter og gårdene Østensjø og Abildsø.
- Kategori 4 var «Idrettsareal og øvingsfelt» eller «åpne areal». Her ble det foreslått å ta enkelte felt ut av kultur for å øke buffervirkningen mot vannet.
- Kategori 5 «Jordbruksområder» var de store arealene omkring Østensjø og Abildsø gård som ble forutsatt beholdt.

Til planen hørte det en rekke bestemmelser både om ren skjøtsel for de enkelte kategorier, men også mer generelle bestemmelser som båndtvang, jakt, informasjon, vaktordning, veier, søppelrydding m.v.

Alle parter var fornøyde med planen til tross for at den ikke var juridisk hjemlet. Det gikk fire år før dette viste seg å være en stor mangel med planen. I 1983 dukket de første planene opp om bebyggelse av jordveiene på Abildsø gård hvilket førte til dannelsen av Østensjøvannets Venner. Likevel er det ingen tvil om at Skjøtselsplanen ga et godt utgangspunkt for senere vernearbeid for Østensjøvannet.

Betydningen for Abildsø gård

Det var denne arealinndeling som på mange måter var gyldig som definisjon på den del av Østensjøområdet man ønsket å bevare. For fredningen av Abildsø gård i 1997 (etter kulturminneloven) var nok skjøtselsplanen en medvirkende begrunnelse til å inkludere jordbruksområdene som buffersoner for Østensjøvannet.

Fredningen av vannet i 1992, Abildsø gård i 1997, Østensjø gård (midlertidig) i 2001 og opprettelsen av Østensjøområdet miljøpark i 2002 viser hvor fremsynt egentlig skjøtselsplanen fra 1979 var, spesielt for arealinndeling og planens avgrensning. Mye er selvsagt forskjellig fra dagens forhold, ikke minst med hvilke lovhjemler som verner og regulerer området.

Dette er kartet som Park- og idrettsvesenet la fram i februar 1979 som Skjøtselsplanen for Østensjøvannet.

Boka «Oslo turveiguide» - på E5 og E4 rundt vannet

Leif-Dan Birkemoe

Grunnlaget for kommunens turveiplan ble utarbeidet i 1949, vedtatt i 1953 og det arbeides fortsatt med planen. Allerede på 1930-tallet var Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) i gang med å trekke opp traseer på kartet – grønne forbindelseslinjer mellom og på tvers av boligområdene og inn mot Marka.

Turveiene i Oslo omfatter i dag rundt 200 km i byggesonen, altså i den bebygde delen av Oslo. Ordfører i Oslo, Fabian Stang, sier i forordet til boka *Oslo turveiguide*, som utkom i 2008, at ingen by i Norge kan måle seg med det.

Det er Frithjof Funder som har forfattet boka. Han har gått hele turveisystemet og kjenner det som ingen annen. Med sin mangeårige frivillige innsats i OOF tok han i 2004 initiativ til en systematisk gjennomgang av turveinettet for Friluftsetaten for å kommentere tilstanden. Det er rapporten fra dette prosjektet som er grunnlaget for boka. Boka er rikt illustrert med mange praktfulle bilder av Pål Hermansen.

Kryptiske nummer

De grønne skiltene vi møter på våre turer er kanskje det som først og fremst forteller om turveinettet, men numrene på skiltene virker litt underlig. Store deler av turveinettet rundt Østensjøvannet er merket E5 og E6 kommer ned langs turveien ved Smedbergbekken. Nummersystemet skyldes at Oslos regulerte overordnede turveinett er ordnet alfabetisk og numerisk. Betegnelsen A1 finner vi langs Lysakerelva i bydelene Ullern og Vestre Aker, mens man i sør er kommet til E med tilhørende nummer. Vanskeligere er det ikke, men det må altså ikke forveksles med Europaveien.

Bok og kart

Friluftsetaten har også gitt ut nye turkart og *Turkart Oslo sør* er

kartet som dekker området fra Bryn og sørover. Kartene er også bilag til boka.

Hvilke veier fører så til Østensjøvannet? Boka har gode beskrivelser av

- E2 fra Hellerud til Østmarka ved Rundtjern
- E3 fra Lille Ekeberg og Ekerbergsletta via Ryen Varde til Østensjøvannet og videre til Oppsal og Ulsrud.
- E4 fra Svartdalsparken til Rustadsaga via Manglerud og Østensjøvannet
- E5 fra Ryen sør via Østensjøvannet til Haraløkka
- E6 fra Lambertseter over Abildsø til Østensjøvannet
- E7 fra Østensjøvannet til Rustad skole

Disse turveiene oppfordres det spesielt å oppsøke og på den måten oppleve kultur- og naturlandskapet og alt det inneholder av kulturminner og andre opplevelser med flora og fauna i nærmiljøet. Østensjøområdet miljøpark knyttes via turveinettet til boligområdene rundt, men også via grønndragene mot Marka. Nettverket med turveier gir mange muligheter til å oppleve det grønne Oslo. Boka er derfor en nyttig veileder til nye områder.

I venstremargen er det benyttet symboler for kulturminne, park, fotopunkt etc. Det eneste stedet som er merket «fotopunkt» i området ved Østensjøvannet er fra Nordre Skøyen, men her synes vi at man har vært litt lite raus med forslag, så mange fine bilder fotografen selv har knipset rundt Østensjøvannet! En ren glipp må det være at Østensjøvannet ikke er tatt med i stikkordsregisteret bak i boka. Men dette er ingen unnskyldning for å finne frem til Østensjøvannet som er fyldig behandlet for turveiene gjennom området!

Det kan henvises til en liten ajourføring av boka ved å lese artikkelen om åpning av et nytt veistykke på turvei E6 som ble åpnet etter at boka gikk i trykken. Se artikkelen *Ny etappe av E6 – bedre forbindelse til Østensjøvannet*. Veistykket er nevnt i boka som neste utbygging, så dette er ingen forglemmelse.

Bokas hendige format er godt egnet til å følge med på turen!

Oslo Turveiguide, av Frithjof Funder, Gaidaros forlag, Oslo 2008.

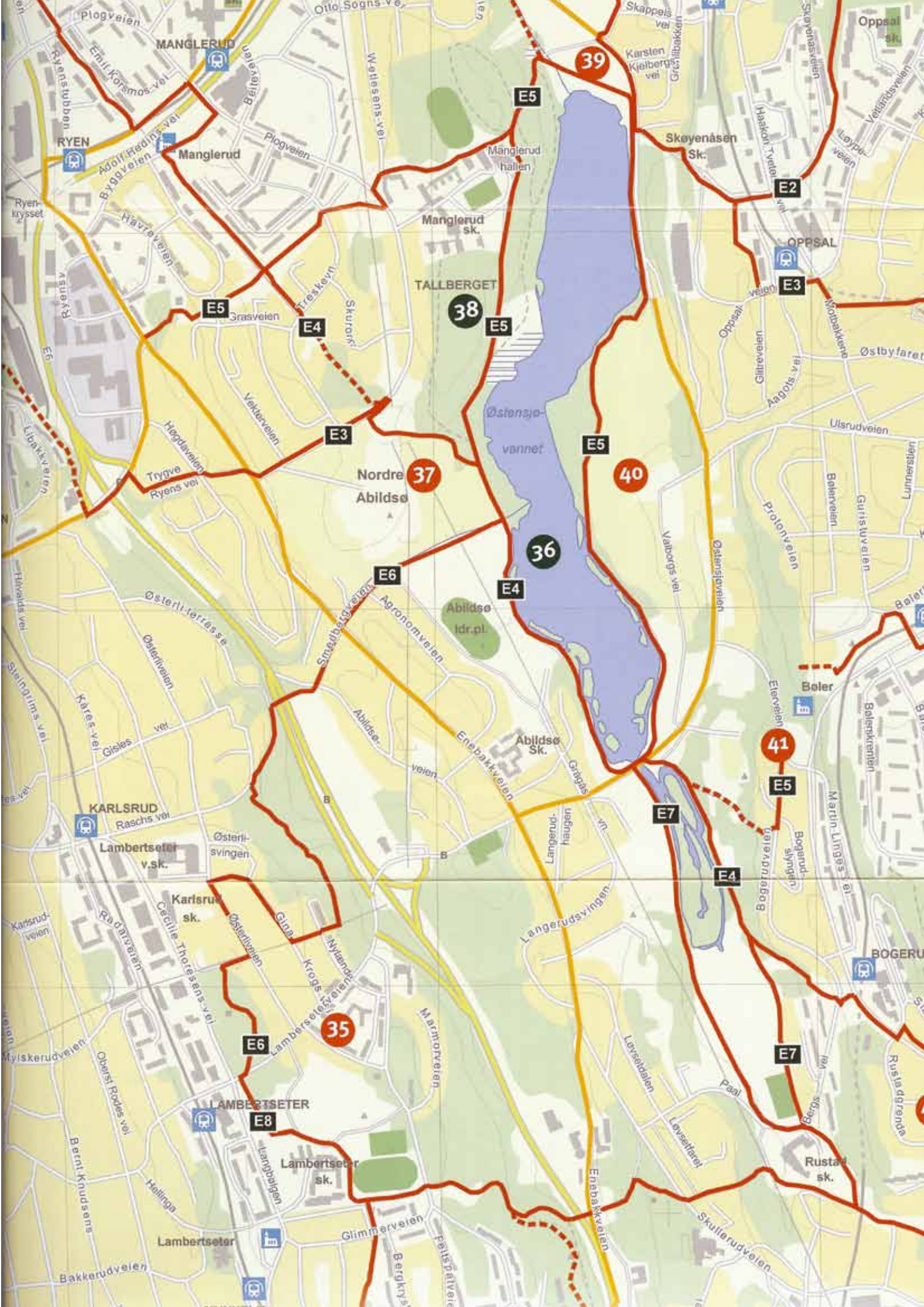

Over: Bokas forside

Venstre: Turveiskilt på E4 ved Bogerudmyra/Rustadfeltet

Høyre: Veikrysset ved utløpet av Smedbergbekken. Her møtes E6 og E4

Motsatt oppslag: Turveikartet Oslo Sør i området rundt Østensjøvannet.

Ny etappe av E6 – bedre forbindelse til Østensjøvannet

Leif-Dan Birkemoe

På E6 til Østensjøvannet – det høres litt spektakulært ut, men det må ikke forveksles med Europa-veien eller motorveien som riktignok har sin trase ikke langt unna. Det var Morten Haugen fra Friluftsetaten som minnet om dette ved åpningen av et turvestykke på 600 meter fra Nylænde på Lambertseter til Raschs vei ved åpningen 26. juni 2008. Vestykket er en del av turveisystemet til Oslo kommune, E6, som går fra Lambertseter sentrum via Abildsø til Østensjøvannet.

To dansere fra Baardar Danseinstitutt innledet programmet og blomster ble overrakt med takk til firmaene som hadde tegnet, planlagt og bygget veien.

Nok en bit er knyttet til Oslos turveinett. Byrådssekretær Lene Langemyr klippet snoren til E6 ved Nylænde på Lambertseter, godt assistert av Morten Haugen i Friluftsetaten.

Byrådssekretær Lene Langemyr klippet den røde snoren. Hun uttalte at turveiplanen for Oslo ble først fremmet som visjonær plan i 1949. Utbyggingen har pågått i mange skritt og i dag er ca. 78% av planen realisert, kunne hun fastslå. Denne turveietappen på ca. 600 m skal lede til Østensjøvannet og er konstruert for fottøy – nyt den!

«Rekker'n i Bekker'n»

Turveien gikk i skråningen på fint underlag med storslått utsikt mot Østensjøområdet og frem til krysset der en sidevei førte til toppen av de gamle Bekkelagsbakkene. Veia åpningen hadde samlet en prominent gruppe deltakere, spesielt fra Bækkelaget Sportsklubb med flere sentrale skikkelser. Vi så Frode Kyvåg, Bjørn Tore Lien, Erling Johannessen og Lars Maanum. At de gamle Bekkelagsbakkene skulle få turvei eller «mimrevei» helt frem var jo en begivenhet som måtte utnyttes. Det var tid for de gode historiene. Først ble sangen «Rekker'n i Bekker'n» spilt. Lars Maanum fra skigruppa i BSK fikk ordet og fortalte at han hadde hoppet her som syv-åring, men det er 50 år tilbake i tiden. Han mimret om bakken som var tomleplass for guttene i området.

Bekkelagsbakkenes historie – fortalt av en hoppveteran

Kolbjørn Jacobsen, BSKs eldste medlem, fortalte om bygging og drift av bakkene. Han nevnte bl.a. Kristian Braker som en av de som tok initiativet. Bakkene var for gutter på Bekkelaget og Abildsø. For å benytte sletta ble eier på Abildsø gård forespurrt. Bakken lå på grensen mellom Abildsø og Lambertseter gård, sletta på Abildsø, unnarenet på Lambertseter. Stein ble brukt til planering og for å få steinen opp i bakken ble den heist i bøtter som dugnadsgjengen trakk opp med tau. Jacobsen fortalte at han var 14 år da det første rennet gikk av stabelen i 1927, altså en skikkelig hoppveteran på 95 år som besøkte sine gamle bakker.

Jacobsen kunne fortelle at både det første og det andre stillaset som guttene bygget ble stjålet. Grunnen var, sa han, at man trengte materialer til kaninbur i Abildsøområdet. Deretter fikk de

Turveiskiltet der åpningen fant sted viser 1,6 km til Østensjøvannet.

Praktfull utsikt fra turveien mot Østensjøområdet

en tømmermann til å hjelpe seg å bygge det mer solid. Det var renn hvert år fra 1927. I den første tiden lånte man deltakernummer fra Nydalen der de hadde begynt med renn tidligere. På Nydalen veveri fikk man kjøpt stoff fra avskjær og laget egne nummer. Det ble kjøpt stoff til 500 nummer, noe som ble betalt med 250 kroner, dvs. 50 øre pr. stk.

det.

Jacobsen var knapt til å stoppe i sin iver med å berette om bakkene, men avsluttet med en rask oppsummering godt hjulpet også av andre veteraner fra BSK.

Aker Sparebank støttet arbeidet med kr. 100 pr. år. Under krigen var det stopp, men etter krigen var det stor mangel på tiltak, spesielt for guttene som bodde i brakkene på Lambertseter. Det

Turveien snor seg fint gjennom skogen. Det er trebroer over bekken som renner nedover skråningen mot Abildsø.

ble arrangert hovedlandsrenn med 1200 deltakere. Lisbeth Berg Korsmo fra Konglerudtoppen hoppet her som en av jentene. Det ble flomlys i bakken i 1958. Siste renn fant sted i 1973 – det står 1972 på skiltet som Friluftsetaten har satt opp. Det korrekte er nok at siste renn ble planlagt i 1973, men at snøforholdene ikke gjorde det mulig å arrangere rennet likevel.

Det var den største bakken som ble bygget først. Dernest den mellomste og til slutt den minste. Alle tre bakkene ble byg-

Kolbjørn Jacobsen, BSKs eldste medlem, fortalte om bygging og drift av Bekkelagsbakkene.

get før krigen. Denne rekkefølgen synes gamlekara å være enige om.

Smedbergbekkens sidebekker

På veien videre la man spesielt merke til de fine trebroene over bekkene fra Lambertseterplataet på sin ferd ned mot myrområdet på Abildsø. Dette er sidebekker til Smedbergbekken. Friluftsetaten har her valgt en god og riktig løsning som vil hindre av turveien vaskes vekk eller blir skadet ved sterk nedbør og flom i bekkene. Dermed hindres også mulig forurensing.

Der turveien møtte Raschs vei var det servering av kaffe, wienerbrød og diverse frukt fra Friluftsetaten. Fin avslutning på en turveiåpning.

Ved Raschs vei er det kun 1 km til Østensjøvannet. Ny vei er dermed 600 meter.

Da lemmene på tilhengeren ble felt ned breket sauene og de var med ett litt usikre på hva de nå gikk i møte.

Saueslipp på Bakkehavn

Leif-Dan Birkemoe

Fem søyer og ti lam ble lørdag 7. juni sluppet på enga ved Bakkehavn gård. Det tok ikke lange stunden før en viss skepsis til det nye området var overvunnet, og det saftige grønne gresset tatt i besittelse.

Agronom Lise Nicoline Hartviksen fra Søndre Nesgutu gård i Nittedal leverte sauene som ble grundig attestert friske av veterinær Kjetil Hamnes fra Mattilsynet som nøye sjekket besetningen. Sauer som flyttes til sommerbeite i et annet fylke trenger spesiell oppmerksomhet fra veterinær.

Det gikk ikke lenge før den første sauen passerte grinda som førte inn til beiteområdet.

Gjerdet er satt opp i en lengde av 700 meter og forsynt med 12V elektrisk gjerdetrå i nedkant rundt hele området for å hindre hunder i å trenge seg inn. Lise ga dugnadsgruppen i Østensjøvannets Venner skryt for godt utført arbeid. Rundt 250 dugnadstimer har det tatt å få gjerdet i stand til sauene kunne ta området i bruk.

De fem søyene er gitt navnene Fauna - 4025, Flora - 6014, Sigrid - 5005, Snuppa - 6002 og Sara - 6022. Nummerlapen er festet til øret så det skal være lett å identifisere den enkelte søye. Sammen med de ti lammene, som også hver har et nummer, men ikke navn, er det mer enn nok fôr for hele sommeren på de ca. 25 dekar i skråningen ned mot Abildsø bo- og rehabiliteringssenter som vil ha beiteområdet som en del av sin sansehage. For naturbarnehagen vil beiteområdet inngå som del av kulturlandskapet som på denne måten får naturlig skjøtsel. Vegetasjonen holdes nede, et overordnet mål med beiteprosjektet.

Straks satte flokken kurs gjennom enga på vei mot et skyggefullt sted.

Barna fulgte spent etter saueflokken som straks tok fatt på beitingen.

Sauene viste seg uredde og ville gjerne ha kontakt med barn.

Flokken vimset litt rundt mens barna så på.

Det er snart 50 år siden sist det var dyr på Bakkehavn.

Sauene mot Abildsø- bo og rehabiliteringscenter.

Veterinær Kjetil Hamnes fra Mattilsynet (til v.) sjekker at alle papirer til saueier Lise Nicoline Hartviksen er i orden.

Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner, holder godt om et av lammene. På hans venstre side, leder av bydelsutvalget i Østensjø, Arnfinn Aabø og helt til venstre, Hans, en av beboerne i området som hilste tiltaket med glede. Til høyre saueier Lise Nicoline Hartviksen.

Husdyr skaper trivsel

Leif-Dan Birkemoe

Landbruksdrift i byggesonen fordrer mange godkjennelser. Ved saueslippet i juni var Mattilsynet til stede med sin inspektør for å kontrollere at de veterinærmessige regler var overholdt. Statens dyrehelsetilsyn hadde gitt sauene helseattest. Alle sauene var erklært ved god helse, ingen sykdommer påvist. Alle søknader og alle forskrifter var oppfylt. Papirene kunne signeres.

Beitepatruljen

Bakgrunnen for vårt dyrehold på sommeren var blant annet at vi ønsket å hindre gjengroing av et gammelt kulturlandskap, noe Beitepatruljen BA har tatt konsekvensen av. På sin nettside forteller de at «aktive husdyrbønder i Akershus og Østfold har tatt konsekvensen av gjengroing og etablert Beitepatruljen BA (Begrenset Ansvar). Selskapet skaffer tilleggsnæring for bønder gjennom utleie av beitedyr. Ku, hest, sau og geit er klare til innsats. Vi bistår kommuner og større grunneiere som har et forvaltningsansvar for landskap og biologisk mangfold.

Finn Tschudi og Leif-Dan Birkemoe i ferd med å montere elektrisk gjerde.

Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Beitepatruljen BA inviterte 14. august en delegasjon på åtte deltakere fra Beitepatruljen, Landbrukskontoret og Fylkesmannen i Oslo og Akershus til befarings og diskusjon om bruk av beitedyr til å skjøtte kulturlandskapet på Bakkehavn. Amund Kveim orienterer her de fremmøtte om beiteprosjektet.

Vi hjelper også gjerne andre som ønsker å skape et rikere kulturlandskap».

En tragisk hendelse

Har man dyr i forvaring under trygge og beskyttende forhold kan likevel tragiske hendelser inntreffe. Om kvelden 28. juni fikk vi en bekymringstelefon fra Abildsø- bo og rehabiliteringssenter om at noen gutter hadde rapportert om en sau som enten sov eller lå død under treet opp mot Bakkehavntoppen. En omgående inspeksjon, også med saueiere til stede, måtte fastslå at søyen Flora nr. 6014 var død. De to morløse lammene ble fanget inn og brakt hjem på gården i Nittedal som kopplam.

Dødsårsaken ble klarlagt ved obduksjon og det viste at søya døde pga en innsnevring mellom tynntarm og tykktarm. Det var dermed fastslått at den ikke hadde fått i seg noe under beitingen på Bakkehavn. Dette kunne hendt hvor som helst.

Det var ikke mulig å erstatte den tapte sauene eller de to lammene ved overføring av nye dyr. Da ville det ha gått åtte uker med behandling av ny søknad til Mattilsynet.

Per Tokle snekret grinda inn til beiteområdet.

Noen av sauene foran Abildsø bolig og rehabiliteringssenter. Det var rikelig med føde, arealet var stort, matfat for langt flere sauer.

Viktig informasjon til allmenheten. Både informasjon om hvilke tiltak som er satt igang og advarsler til folk om at det er et strømførende gjerde som er satt opp.

tydelig instruert om på plakater. «Mat ikke sauene, det er gress nok og feilføring kan gjøre dyrene syke».

På Østensjødagen 2008 (7. september) var sauene et trivelig innslag samtidig som vi fikk meddelt et stort publikum om tiltaket. Hjemreisen for sauene begynte 25. september. Veterinærer sjekket at sauehelsen var i orden etter at fårehunden Dolly hadde hjulpet til med å samle sauene i en liten innhegning. Dagen etter kom lastebilen som tok hele flokken med til gården i Nittedal. Etter kontroll av Mattilsynet var det for «guttelammene» og noen av «jentelammene» slakteriet som var siste stopp.

Befaring og godkjenning av beitegjerde

Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Beitepatruljen BA inviterte 14. august en delegasjon på åtte deltakere fra Beitepatruljen, Landbrukskontoret og Fylkesmannen i Oslo og Akershus, til befaring og diskusjon om bruk av beitedyr til å skjøtte kulturlandskapet i Oslo og Akershus (i vår sammenheng på Bakkehavn). Leder for gruppen var Knut-Erik Gjestang, Det Kgl. Selskap for Norges Vel. Vi orienterte om hva vi hadde utført av arbeid med å sette opp gjerde og hvilket vedlikehold vi skjøttet. Til det fikk vi god attest for både gjerde og god oppfølging.

Under denne befaringen ble beitegjerdet og beiteområdet formelt godkjent slik at vår søknad om støtte fra Landbrukskontoret endelig kunne bekreftes. Prosjektregnskapet for beitegjerde må imidlertid settes opp, men da med en godkjent og bekreftet inntektsside. Hele prosjektet har kostet rundt 120.000 kroner inklusive eget arbeid etter godkjent timesats. Bydel Østensjø har bidratt med omkring samme beløp som Landbrukskontoret har gitt tilsagn om.

Trivsel for mange

Sauene på Bakkehavn fant seg vel til rette i sommer og i de tidlige høstmånedene. Mange barn fikk møte sauene. Når grinda ble åpnet og forsvarlig lukket, fikk de et hyggelig møte med sauene som gjerne kom de besøkene i møte. Og mat hadde sauene nok av, til det var beitefeltet større enn de strengt tatt hadde behov for rent ernæringsmessig. Om mating var det

Tore Nesbakken og Johan Mollatt monterer stolpene til sauegjerdet.

Ulsrud hageby – et «annerledes» borettslag

Tekst: Cathrine Senje

Året er 1946. 62 år siden. Kanskje ikke så mange som husker situasjonen på boligmarkedet like etter krigen? Det er over ett år siden frigjøringen. Men det er fremdeles rasjonering, bolignød og mangel på materialer. Særlig i Oslo er det ikke lett. Fem år har satt sine spor, kommunen mangler både tomter og penger. Det er stor mangel på byggematerialer, og mye går til Finnmark til nedbrente norske byer.

Innkvartering i brakker

Regjeringen ved Sosialdepartementet besluttet i august 1946 at 600 jødiske flyktninger fra Polen og Ungarn skulle få bosette seg i Norge. Men flyktningene var allerede kommet. I mai 1947 kom de første, og de ble innkvartert i i brakker på Mysen og i Halden, hvor de skulle akklimatisere seg og lære norsk for etterpå å bli utplassert i arbeidslivet. Etter noen måneder ble de flyttet, noen til gamle tyskerbrakker i dårlig forfatning ved Sognsvann. Blanche Major forteller: «Jeg husker at vi måtte hente vann fra en pumpe ute i gården, og når den frøs til, slo vi hull på isen på Sognsvann og hentet der. Klesvasken tok vi ved hjelp av vaskebrett nede ved elva. Det var lekkasjer i taket, av og til damper og is på gulvet. Men vi hadde et sted å bo, og var i ferd med å bygge opp en ny tilværelse.»

Gjerdestolper slås ned. I bakgrunnen ser vi husene slik de så ut på 1950-tallet.

Til Ulsrud

Sosialdepartementet forstod at det var nødvendig å skaffe bedre boliger, og oppføring av «20 to-familiehus av en enkel type» ble vedtatt i september 1947. Lånet var i orden. Omkostningene var beregnet til kr.920.000. Husbanken ga tilsagn om 820.000.

Resten skulle dekkes av leieboerinskudd på 2 500 kr. Så nå kunne byggingen komme i gang.

Ikke alle likte det. Fra Oppsal Vel kom det innvendinger i brev av 17.9.1947 der det het: «Det er ikke ønskelig at jødene blir samlet på ett sted». Videre ble det nevnt at bebyggelsen ville være sjenerende for turveien til marka, og området ble kalt en «emigrantkoloni». Vi skal ikke glemme at Oppsal i 1947 var et lite, tett samfunn, som i årevis hadde stått sammen og kjempet for å få vei, vann, kloakk, skole og forbindelse til sentrum. Velforeningen, stiftet i 1904, var ivrig og dyktig. Ikke så rart at Oppsalfolket var litt skeptiske til disse planene. De ante heller ikke at Oppsal noen år etter skulle ha en befolkning på flere tusen!

Ulsrud Hageby het opprinnelig Oppsal borettslag A/S og ble stiftet 18.10.1947.

Borettslaget på tur i lastebil, trolig en 50-modell.

Ulsrud Hageby – «jødebyen»

Ganske snart skiftet det navn til Ulsrud Hageby A/L. Borettslaget ble i lokalmiljøet ofte kalt både «jødebyen» og «sven-skehusene». Planene ble godkjent av Aker Reguleringsråd 21.10.1947. Tomtene var solgt og overlatt et datterselskap av Aker Boligbyggelag (ABBL) med navnet Oppsal Borettslag. Lånet var på plass, og byggearbeidet startet i desember ved entreprenør Thor Furuholmen. Men det ble fort problemer. Ved juletid 1947 var bare 10 tomter gravd ut. Så ble arbeidet stanset. Det viste seg at flere ting ikke var i orden – for eksempel vei, vann og kloakk.

Entreprenøren hadde heller ikke fått dekket sine utlegg. I mars 1948 fikk borettslaget et byggelån fra Realbanken på kr.820.000. Først 29.april 1948 ble det gitt endelig byggetillatelse. For grunn- og betongarbeider, og 29.juni 1948 for trearbeider. Omtrent samtidig ble byggelånet overtatt av Oslo kommune. Nå var nemlig Oslo og Aker slått sammen til en storkommune.

Det gikk hardt utover de gamle jordbruksbygdene – særlig Østre Aker, der en rekke gårder ble ekspropriert. Vestre Aker og Ullern sogn slapp lett. Kommunesammenslutningen førte til at områder nå kunne utnyttes til boligbygging, og alle i vår bydel vet hva det førte til. En etter en forsvant de gamle gårdene, og OBOS kom inn i bildet med utbyggingen av Østensjøbyen.

Statlig prosjekt

Tilbake til Ulsrud borettslag. I lagets jubileumsskrift fra 1997 står det: «Ulsrud Hageby Borettslag ble etablert under diffuse

Barneskirenn på jordet der De eldre boligspareklubbs hvite rekkehus står i dag.

økonomiske forhold.» Det er nok en korrekt beskrivelse, som vi siden skal se. Det var opprinnelig et statlig prosjekt med tre statlige representanter som andelshavere og styremedlemmer. Først på generalforsamlingen i 1951 ble det besluttet å oppta de norske leieboerne – 30 familier – som andelshavere i laget, med rett til innsyn i regnskapet.

I mapper på Byarkivet ligger hauger av brev og søknader om materialer, alt fra spiker til sement. Det gikk ganske sakte med byggingen. I august 1948 begynte arbeidet på nytt og fortsatte til desember. Da ble det problemer igjen på grunn av penge-mangel. Sosialdepartementet bevilget et lån på kr. 190.000, og panteobligasjon ble tinglyst i desember.

Ved årsskiftet 48/49 var de første husene innflyttingsklare. Boligrådmannens rapport fra ferdigbefaringen i mai 1949 påpeker bl.a. at rørleggerarbeidet var slett og på ingen måte holdt standardbeskrivelse. Entreprenøren protesterte.

Men økonomien var ennå ikke i orden. Først på lagets general-forsamling i 1951 ble det lagt frem informasjon om borettslagets finansielle stilling, bl.a. om lånet fra Sosialdepartementet i 1948. Regnskapene ble ikke godkjent av generalforsamlingen. Opprinnelige byggeomkostninger var beregnet til kr. 920.000, og ble ansett for å være svært høye. Men flere forhold gjorde dem enda høyere, og det kan se ut som det kan ha vært en del uryddighet og misforståelser.

Billighetserstatning

Da Sosialdepartementet i 1957 hevet renter og avdragsutgifter på lånet, søkte borettslaget Staten om billighetserstatning. Revisor Paul Nilsen og styreleder Arne Kristiansen. møtte i Stortingets justiskomiteé to ganger. Saken ble behandlet i Stortinget i juni 1962, og laget ble tilkjent en billighetserstatning på kr. 57.500.

Musikkorpset spiller 17. mai i Ulsrudfaret. I bakgrunnen skimtes Ulsrud gård.

Barnehagen fra 1964. Tante Else (Jahnsen) til høyre med to barn på armen og tante Blanche (Major) til venstre med et barn på funget.

Paul Nilsens poeng var at en relativt liten gruppe mennesker ville bli pålagt utgifter til dekning av det offentliges arbeid med å skaffe flyktninger hus. Det endte med at panteobligasjonen ble overført til Statens Flyktningefond. Endelig var Ulsrud Borettslag kvitt sine økonomiske problemer.

Bekken fra Fuglemyra

Ulsrud borettslag hadde store tomter til hvert hus. Husene var bygget på jordbruksland ved Ulsrud gård. I dag er det et frodig og vakkert område med velstelte hager og vakre frukttrær.

De første årene, før T-banen kom, rislet bekken fra Fuglemyra gjennom området nesten til Motbakkene. På den andre siden var det et jorde, en slak skråning, hvor barna hadde ski- og akebakker om vinteren. Nå ligger De eldres boligspareklubb hvite rekkehus på jordet.

Velstanden økte

Snart begynte folk å ønske seg større plass. I 1954 fikk hver leilighet egen inngang, eget bad og toalett. Velstanden økte utover i 60-årene. Flere og flere bygget på husene sine. Mot vest og øst og nord og syd. De små husene ble større og større, og i dag er det ikke så lett å kjenne igjen de beskjedne tomannsboligene fra 1947.

Da bilsalget ble friggitt i 1960 sto garasjene ferdige. I 1970 ble det utarbeidet en fargeplan for husene, men det ble vedtatt at dette skulle beboerne få bestemme selv. Men alle gjerdene skulle være hvitmalt.

Ulsrubbekken åpen fra Østmarkveien til T-banen

I 70-årene prøvde borettslaget å få bekken lagt i rør. De mente den luktet kloakk. De fikk nei. Og nå renner den vesle bekken åpen fra Østmarkveien til banen, deretter i rør mot Motbakkene før den renner ut i Østensjøvannet. Det hender at en stokkand hekker der, og noen påstår at den som står tidlig opp, kan møte rådyr. Flere ganger har det kommet forslag om å oppløse laget. De har ikke ført frem. Å bygge på og forandre husene krever i dag bare enighet mellom beboerne i de enkelte hus. Dette har naturlig nok ført til at hagebyens opprinnelige preg av enhet er borte. De mange ulike løsningene kan virke litt rotete. Men hovedinntrykket er velstelte hager og velholdte hus.

Den største forandringen for hagebyens beboere var vel T-banen fra Oppsal til Bøler i 1960-årene. Ulsrudfaret ble blindvei. Trafikken til og fra T-banen økte. Av Ulsrud gård er bare hovedbygningen igjen. Uthusene er borte. Og på tomten ved Østmarkveien, der det var gartneri, ligger Toyotas anlegg. Et annet gartneri ved Ulsrudveien er blitt boligområde.

Østmarkveien, som var en blindvei helt til Ytre Ringvei ble anlagt, er blitt en trafikkbelastet gjennomfartsåre, og det lille skogholtet på nedsiden av Ulsrudveien er bebygget.

OBOS forretningsfører - frittstående borettslag - godt naboskap

I 1991 ble OBOS forretningsfører for Ulsrud Hageby, men fremdeles et frittstående borettslag. Vi ser av jubileumsberetningen at et lite borettslag fremmer trivsel og samarbeid. «Det er et unikt og godt samarbeid i borettslaget», står det i skriftet fra

1997. Dugnader var vanlig, og en dugnadsklubb kom i 50-årene. Etter hvert ble det faste aktiviteter hvert år: 17. mai-feiring, juletreffest, barneskirenn og kostymeball. St.Hans-aften var det fest for store og små på jordet mot nord, der det var laget dansegulv og satt opp benker og lekeapparater. Tomten var egentlig kommunal, men laget fikk lov å bruke den, og for ca. 5 år siden kjøpte laget tomten av Oslo kommune.

Det er fremdeles godt naboskap i hagebyen, men ikke fullt så mange felles aktiviteter. Det skyldes nok at det ikke er så mange barn i laget som før. Men alle skryter av de gode nabor forholdene. Sommerfesten er et fast innslag i laget, og i år var det 70 deltakere!

Tante Major og tante Else

I dag er det bare en igjen av de opprinnelige flyktingene. Men folk på Oppsal husker dem godt. Særlig er det mange eldre mammaer som husker Blanche Major fra Ungarn. Hun flyttet inn i 1951 med mannen Georg (Guyri) og sønnen Peter. Blanche Major startet sammen med Oppsalvenninnen Else Jahnsen en barnepark. Det fantes nesten ikke barnehager den gang, så det ble fort fullt i parken. Den holdt først til på et lite område bak Amundsens lille kafé på Østmarkveien, men flyttet til Oppsal senter like ved det gamle velhuset. Og der holdt de til helt til samfunnshuset ble bygget. Barna er alle sammen godt voksne nå. Men de husker tante Major og tante Else.

«Jeg overlevde Auschwitz»

Blanche Major har fortalt sin historie i boka «Jeg overlevde Auschwitz». Jeg tror hun er den eneste av flyktingene som

har fortalt om sine vonde opplevelser. Hun mistet sin mann i 2001, og bor nå i det mosaiske trossamfunns eldrebolig.

Det er nok ikke så mange Oppsalbeboere som husker byggingen av Ulsrud Hageby og hvordan de opprinnelige husene så ut. Dette er jo et stykke etterkrigshistorie. Nå er det mange andre innvandrere i bydel Østensjø, og bydelen vokser stadig. Ulsrud Hageby er ikke lenger en siste bebyggd «utpost» mot Østmarka. Den er omgitt av trafikkerte veier, T-bane og store næringsbygg. Men hagene og husene er like velstelte, og beboerne trives like godt som før. Ulsrud Hagebys hefte «Et historisk tilbakeblikk» kan du låne på Deichman. God fornøyelse!

Kilder: Oslo Byarkiv

«Et historisk tilbakeblikk», Ulsrud Hageby, 1997

Utredning fra revisor Paul Nilsen, 12.8. 1957

Blanche Major: «Jeg overlevde Auschwitz», Lunde forlag 2005

Samtaler med Per Sætre og Betty Kristiansen, beboere

Sigurd Senje: Vi i Østensjøbyen.

Fra heftet Ulsrud Hageby – Et historisk tilbakeblikk. Bilder gjengis etter tillatelse fra Per Sætre.

Ulsrud Hageby slik husene ble presentert ved 50-årsjubileet i 1997.

Østensjøvannets Venner takker annonsørene for støtte til utgivelse av Sothøna!

HYDRO TEXACO RYEN
Enebakkveien 135, 0680 Oslo
Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 22 68 14 81
Vaskemaskin
E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no

T.M. Bergersen A.S.
Keramiske fliser
Butikk/utstilling
Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lør: 10-15
Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01

OPPSAL APOTEK

ditt Alliance apotek

Mandag-Fredag 09.00-17.00
Lørdag 09.00-14.00
Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo - Tlf. 23 12 68 80

Motor Forum AS Oslo

Mitsubishi - Chevrolet
Fiat - Alfa Romeo

Østre Akervei 62 - Tlf. 23 05 36 00

LAMBERTSETER
UR &
OPTIKK

Synsundersøkelse
Briller • Kontaktlinser
Tlf.: 22 28 02 41

Selskapsmat
Tlf. 22 67 64 90

Støtt opp om din nærbutikk

Gardiner . Sengetøy
Dameklær

H.P. Kjørvik

Oppsal Senter • Tlf.: 22 75 70 40

TLF. 22 28 58 58
FAX 22 28 58 68

ERIKSBØGVN. 145, 1178 OSLO

Manglerud Senter
Tlf.: 22 26 34 07 / 920 69 963

GLASS
EKSPERTEN

HENTER OG BRINGER

MENY **MANGLERUD**

MANGLERUD SENTER

BØLER SENTER
Bølerlia 2
Tlf 2226525

30% på
innramming

Tlf.: 22 75 77 00 Fax.: 22 75 77 01
Åpningstider:
Man. fre. kl. 8-20
Lørdag kl. 9-18

BARRA

Når du skal merkes

Kompetansesenter for industriell
produktmerking og profilering

BARRA AS
Christinedal, Harry Fettsv. 10
Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO
Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55
post@barra.no, www.barra.no

**Lugg, men ikke
rett takk!**

Ta vare på den du er

AUSTER
Salon & Academy

Bryn Senter Linderud Senter Storo Storsenter Oppsal Senter
Campus BI Torgbygget Nydalen Skøyen www.auster.no

Østensjøvannets Venner takker annonsørene for støtte til utgivelse av Sothøna!

<p>BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 • Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no</p> 	<p>DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no</p>	<p>Life HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12</p>
<p>KNUT GLASSMESTER FURULUND A/S Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no</p> 	<p>OBOS Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00</p> 	
<p>TA EN OPTISK SYNSPRØVE for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Vi mottar for reparasjon alle typer stuer, veggur og gulvur Bøler Senter Tlf. 22 26 22 68</p> 	<p>JERNA <i>Oppsal</i> OPPSAL SENTER Tlf.: 400 04 250 Åpent: Ma-fre. 10-18 (lør. 10-16)</p> 	<p>Ingus biloppretting & lakkering as Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01</p>
<p>HÅNDVERKSBYGG AS Tømrermester og Entreprenørforretning Byggemelding/Prosjektering MESTERHUS Høyenhallen 2, 0667 Oslo Tlf.: 23 12 71 70 www.handverksbygg.no</p> <p>NYBYGG - TILBYGG REHABILITERING</p> 		
<p> Malermester Harald Askautrud A/S</p> <p>Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65</p> <ul style="list-style-type: none"> ★ Inn- og utvendig malerarbeid ★ Tapetsering ★ Gulvbelegg ★ Konsulentbistand <p> Malermester MLF</p> <p>www.askautrud.no Kontoradresse: Ryensvingen 9, 0680 OSLO E-post: askautrud@askautrud.no</p> <p> – fagkunnskap gir trygghet.</p>		

Dette bildet fra 1972 viser et område med kanalene på Bogerudmyra med demningen (erosjonsterskelen) i forkant. Området vest og øst for kanalen ble planlagt 1 meter høyere enn vannflaten. Klopptjern ligger inne på Bogerudmyra godt beskyttet av kanalene på begge sider. Foto: Nils Gullestad.

Kanalene

Leif-Dan Birkemoe

I perioden 1963-69 ble det først i Østensjøvannet og deretter i Bogerudmyra gravd kanaler i våtmarksområdene for å isolere områder for hekkende fugl. Den utgravde massen ble deponert i området øst for parkeringsplassen, nord for parsellhagene. Gravingen har virket effektiv i forhold til ferdsl i våtmarken, men har samtidig bidratt til økende erosjon. Sammenligning av luftfotografier av våtmarksområdet i søndre halvdel av Østensjøvannet kan tyde på at våtmarken er redusert med 75% siden 1960.

Ideen til de nye kanalene ble hentet fra et innsjøområdet i København, Utterslev Mose, med flere likehetstrekk til Østensjøvannet. Oslo kommune arrangerte en befaring til området i 1960 og ble overbevist om at dette var en god løsning også for Østensjøvannet.

Bogerudmyra – en utfordring

Først ble kanalene i søndre del av Østensjøvannet gravd ut og deretter i Bogerudmyra. For Bogerudmyras del var det til dels stor uenighet om hvordan dette skulle gjennomføres og planen ble etter hver kalt Bogerudplanen som engasjerte både lokale representanter, vitenskapelige konsulenter og kommunale instanser. Historisk sett var Bogerudmyra et dyrket område.

Dreneringskanaler hadde bøndene over mange år gravd ut for å lede vekk vann fra myra. Noen av disse kanalene er fortsatt synlige. Myra, kanalsone og demningen var elementer i diskusjonen. I 1966 fremmet teknisk rådmann et endelig forslag som med visse justeringer ble den løsning vi har i dag. Først ble det gravd på vestsiden og sørover. Arealene på vestsiden av veien var avsatt til øvingsområder, det som i dag kalles Langerudbanen eller Mercantilbanen. Veien er delvis lagt på en flåte av rundtømmer for å tåle lettere kjørende trafikk, slik som kommunens traktorer.

Det helhetlige myrområdet ble ved kanalgravingen til dels ødelagt og mistet sin rensende effekt. Over tid ser vi at våtmarkene er blitt tørrere, noe som sammen med opphørt hevd av kulturlandskapet har ført til en akselererende gjengroing med krattskog, store løvtrær og busker gror opp og skygger ut planter. Tjernet, Klopptjern, som ligger i den sentrale delen av kanalområdet er i ferd med å gro igjen.

Is og vind bidrar til erosjon

Den norske vinteren utgjør en stor forskjell fra Utterslev Mose. Isleggingen og ikke minst tiningen gjør stor skade på øyene som brytes opp og eroderer bort. Om sommeren blåser vinden ofte enten i nordlig eller sørlig retning og bidrar også til erodering. Den raske stigningen av vannstanden ved nedbør og tilsvarende ved senkning bidrar også til erodering av øyer og bredder.

Men fuglene har i et begrenset tidsperspektiv fått et beskyttet sted de kunne hekke, og fra denne vinklingen har kanalgravingen vært positiv. Det er tvingende nødvendig med kontinuerlige tiltak vedrørende øyer og bredder dersom våtmarksfuglene skal

finne hekkeplasser her på sikt. Det er positivt at forvaltningsplanen åpner for tiltak, slik det arbeides med øyer i Utterslev Mose og våtmarksområder i Sverige (Tåkern).

Noen planter har forsvunnet

En del av de sårbare planteartene har overlevd. Noen planter som er forsvunnet fra Østensjøvannet, lever fortsatt på Bogerudmyra. Det skyldes nok delvis at oksygenrikt vann er tilført fra Ljanselvassdraget.

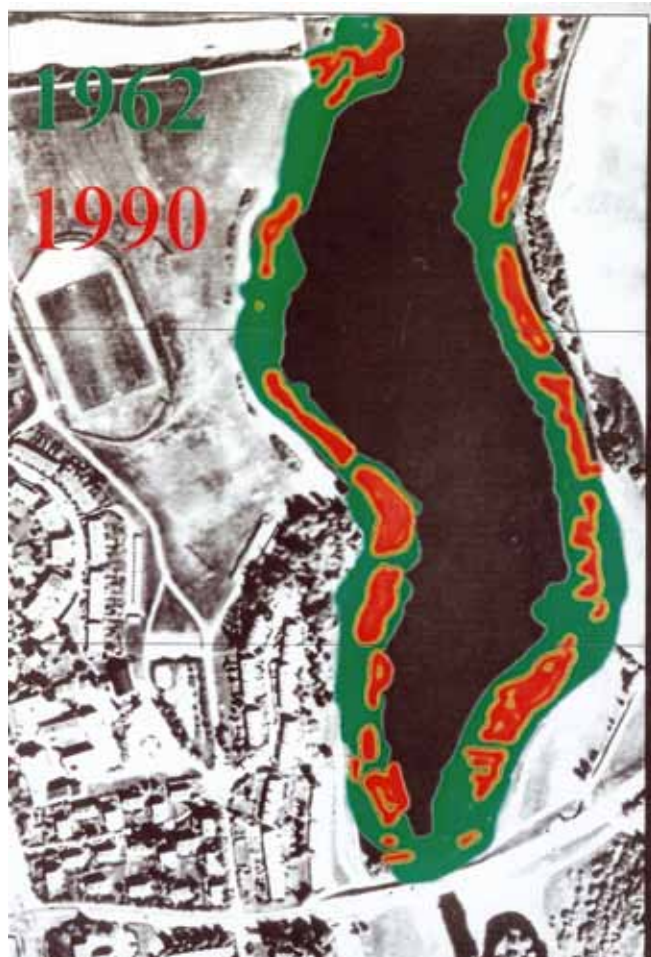
Dessverre har en del sjeldne plantearter forsvunnet fra reservatet. Det skyldes antakelig svært dårlig vannkvalitet over flere tiår, der degraderingen skjøt fart i perioden 1980 – 1993. Spesielt langskuddsvegetasjonen (undervannsvegetasjonen) opplevde et krakk. Dette er beskrevet i rapporten «*Botaniske verneverdier i Østensjøvannet i Oslo*» av Jan Wesenberg (1995).

Det er å håpe at området kan få tilbake flere av disse planteartene dersom vannkvaliteten bedres.

Erosjonsterskel

Det ble i forbindelse med kanalgravningen bygget en terskel ved Bogerudmyras nordende for at ikke myra skulle bli drenert ved senkning av Østensjøvannet. Terskelen ble fornyet i 2000 i et samarbeid mellom Norges vassdrags- energidirektorat (NVE), Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Oslo kommune og Østensjøvannets Venner.

Biologer har foreslått at kanalene ved Bogerudmyra bør fylles igjen. Forslaget forteller oss at i dag ville man valgt andre løsninger enn kanaler i Østensjøvannet.

Illustrasjon som viser tapet av våtmarker i den sørlige delen av Østensjøvannet mellom 1962 (grønt) og 1990 (rødt).

Flyfoto av den sørlige delen av Østensjøvannet, 12. august 2008. Tap av våtmark har fortsatt etter 1990.

Foto: Audun Brekke Skrindo.

Taksteinene på driftsbygningen er hentet ned fra taket og restaureringen er i gang.

Taket på Drengestua får samme behandling som driftsbygningen.

Østensjø gårds nordre tun – hva skjer?

Amund Kveim

Mange vil ha sett at det lenge har pågått arbeider på flere av bygningene på nordre tun av Østensjø gård. Taket på driftsbygningen, drengestua og vognskjulet er delvis revet og erstattet av presenninger. Dessverre ser det ut til at det tar tid å få gjennomført de nødvendige restaureringsarbeidene.

Alle deler av bygningen har vært i svært dårlig forfatning og det er viktig å gjøre jobben grundig nå.

Byantikvaren følger prosessen nøye og gjennomfører med jevne mellomrom befaringer for å forsikre seg både om at alle bygningene er forsvarlig sikret og at arbeidene er i henhold til de føringer som er gitt. Det er nå gitt klarsignal for igangsettning av restaureringsarbeider på drengestua, og det er også gitt pålegg om bedre sikring av taket på driftsbygningen.

Det er all grunn til å være på vakt. Låven har lenge vært i svært dårlig forfatning, og den utsettes hver vinter for store belastninger i form av snøtyngde og vanninntrengning. Utbedring av en slik bygning er både vanskelig og kostbar. Vi har derfor

Etter det omfattende arbeidet vil låven forhåpentligvis fremstå i en forfatning som kan vare i årevis.

forståelse for at det tar tid å få avklart alle forhold, ikke minst spørsmålet om hva bygningen skal kunne brukes til i fremtiden. Det begynner imidlertid å haste, og driftsbygningen på nordre Østensjø er en meget viktig del av gårdstunet.

ØVV på nett

Norge og 158 andre land debatterte Ramsarkonvensjonen i slutten av oktober. Østensjøvannet ble av Erik Solheim trukket fram som et ypperlig eksempel på hvor viktig våtmarkene er for befolkningen:

– Bare ta en tur dit å se hvor viktig våtmarkene er for folk. Les om møtet og rapporter om våtmarker i Norge på www.regjeringen.no/nb/dep/md/aktuelt/nyheter/2008/sunne-vatmarker-gir-sunne-mennesker.html

Vil du følge med på Østensjøvannet i nyhetsbildet, se på nettsiden www.mylder.no/?drill=Østensjøvannet

Arnfinn Aabø overleverer bydelsprisen med en sjekk på kr. 15.000 til Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner.

Bydelsprisen 2008

Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannets Venner ble under Bydelsdagene 2008, ved et arrangement i Fellesskapshuset 31. mai, tildelt Østensjø Bydelspris for 2008. Det var leder av bydelsutvalget, Arnfinn Aabø som foresto utdelingen og henvendte seg til Amund Kveim, foreningens leder. I sin tale fremførte Arnfinn Aabø bl. a. følgende:

«Juryen har i år hatt en tøff og vanskelig oppgave. Det var flere forslag enn noen gang tidligere. Blant de innsendte forslagene var det flere verdige kandidater. Men juryen står samlet bak sin innstilling – en innstilling som nødvendigvis må være fylldig».

Foreningen med vern på sin faste agenda

Bydelsprisen 2008 går i år til en forening i bydelen. Den går til en kamporganisasjon, en forening som står opp mot makthavere i alle størrelseskategorier. Bydelsprisen går til foreningen som har vern på sin faste agenda, og som gang på gang oppnår det de vil.

Foreningen har satt seg fore å verne om «det uerstattelige området i vår bydel», og er opptatt av å informere og engasjere – i form av møter, foredrag og ved turer i miljøet, og gjennom sitt flotte medlemsblad. De har også informative og lett tilgjengelige nettsider. Videre bidrar de med guidet tilbud, slik at vi som turgåere kan nyte roen, nærhet til naturen – og **det** i en hovedstad! Det vi lett tar som en selvfølge, er noe det ligger veldig mye innsats og arbeid bak.

Foreningen gjennomfører årlig skjøtselstiltak i området. De deltar i planarbeid for forvaltning og utvikling av området.

Vi snakker om frivillige – frivillige med stor kompetanse. Vi snakker om enkeltpersoner med stort engasjement og glød. En forening med stor fagkunnskap, lokalkunnskap og systemkompetanse som gjør at de vinner fram.

Stiftet i 1983 – feirer 25 år

Organisasjonen ble stiftet i 1983, og feirer i år 25-års jubileum. Det startet med protester mot uvetting utbygging av Abildsø gård. De slo ring om hele Østensjøområdet – og vant fram, gang på gang. De har fått massiv støtte i fagmiljøer, og har dokumentert hvordan selv mindre endringer i Østensjøvannets randsone vil kunne få konsekvenser for det biologiske mangfoldet.

Foreningen har vært pådriver for fredning av selve Østensjøvannet med omliggende våtmark i 1992, fredning av Abildsø gård i 1997 – og har medvirket til at hele området ble reguleringsmessig fredet i 2002 i form av Østensjøområdet miljøpark.

Samarbeider om de gode sakene

De samarbeider om de gode sakene – med andre lag og organisasjoner, og med bydelen og bydelens politikere. Som eksempel på resultater av slikt samarbeid kan nevnes kulturkart for Bydel Østensjø. Arbeidet fortsetter ufortrødent. Nå er det sauehold og skjøtsel av kulturlandskapet som står på dagsordenen. Her stiller både menig og leder til dugnad. Området er under stadig press, sist fra Viken Fjernvarme som ville grave en bred kabelgrøft tvers gjennom området. Men – de som andre før dem – møtte motstand og innså at de måtte samarbeide med foreningen.

Ledelse og medlemmer ser at det enda er store uløste oppgaver, både mht skjøtsel, vern og tilrettelegging. De har målene klart for seg. De vil, og de vinner fram.

Vi har en kandidat innbyggerne er vel kjent med. Vi vet at dette vil bli godt mottatt i hver en krok av bydelen, ja, i hele byen vår.

Foreningen sikrer uerstattelige verdier for framtida, for de som kommer etter oss!

Vi snakker selvsagt om Østensjøvannets Venner – en meget verdig vinner av Østensjø bydelspris 2008. For årelang innsats – og for inspirasjon til fortsatt å stå på i årene framover - Gratulerer!

Jeg har med denne jurybegrunnelse den store ære og ikke minst glede av å overrekke Bydelsprisen som er en sjekk på kr 15.000 til leder av Østensjøvannets Venner – Amund Kveim.

Audun Brekke Skrindo var blant de som underholdt under arrangementet.

Bydelsdagen 2008

Leif-Dan Birkemoe

Søndag 1. juni var en strålende sommerdag, vel egnet til en tur rundt vannet. Østensjøvannets Venner var tildelt dagen fra Bydelen og gjorde det etter opplegg fra året før. Det var plassert ut selvbetjente stands med opplysning om lokalhistorie og biologi, Østensjø historielag hadde bildestand, Britts islandshester tok etter ønske barn og unge på en liten ridetur, Østensjø kunstforening rigget seg til ved Bølerbekkens utløp, husflidslaget sto med stand ved Vadedammen, Oslo Elveforum fortalte om bybekkene og Østensjøvannets Venner hadde stand med bunndyr i et akvarium og fugletitting med teleskop for de spesielt interesserte.

To grågjess på tur rundt vannet var noe forvirret over turveiskiltet som var veltet. Ville de finne veien?

Gunnar Bjørnbom i Østensjø kunstforening hadde rigget seg til med staffeliene ved Bølerbekkens utløp.

Paul Fekjær betjener standen til Østensjøvannets Venner.

Per Ove Dahl i Østensjø historielag kleber opp lokalhistoriske bilder.

En islandshest er trygg å ri på.

En fornøyd jente til hest.

Oslo Elveforum med stand ved Smedbergbekken. Leif Bertnes til venstre og Trine Johnsen fortalte forbipasserende om vern og åpning av Oslos byelver.

Nytt fra Oslo Elveforum

Leif-Dan Birkemoe

Oslo Elveforums vår- og årsmøte

Oslo Elveforums vår- og årsmøte ved Gjersjøelva 26. mai 2008 ble innledet med demonstrasjon av oppgangssaga. Flytting av Sognsvannsbekken i forbindelse med byggingen av Rikshospitalet tidlig på 1990-tallet var tema for møtets faglige foredrag av tidligere leder i Norske Landskapsarkitekters forening, Willy Thomassen. For omtale av denne spennende utfordring les mer på hjemmesidene til Oslo Elveforum: osloelveforum.org/.

Valget av styringsgruppen for 2008/2009 fikk denne sammensetning:

Medlemmer	Varamedlemmer
Leder: Ida Fossum Tønnessen (Mærradalsbekken)	Vidar Berget (Alna)
Nestleder/sekretær: Leif-Dan Birkemoe (Østensjøvannet)	Frithjof Funder (Ellingsrudelva)
Kasserer: Leif Bertnes (Ljanselva)	Harald Lundstedt (Gjersjøelva)
Unni Eriksen (Frognerelva)	Ida Hvoslef (Allrounder)
Øyvind Traagstad (Akerselva)	Ulf Fredriksen (Allrounder)
John Tibballs (Lysakerelva)	Knut Vadholm (Hoffselselva/Mærradalsbk./Lysakerelva)

Rådgivergruppe med møterett: Tor Holtan-Hartwig, Sigurd Tønsberg, Karsten Sølve Nilsen
Kontakter: Fiskeinteressene: Hjalmar Eide. Velkontaktene: Kjell Fr. Jacobsen.

Valgkomité: Trine Johnsen, Ingrid Nissen og Frithjof Funder (leder).

Revisor: BDO Noraudit Oslo DA.

Tor Holtan-Hartwig, som har vært leder siden starten i 1999, overlater nå ledelsen av Oslo Elveforum til Ida Fossum Tønnessen. Det ble behørig markert på årsmøtet med mange takketal. I forbindelse med lederskiftet benyttet Tor Holtan-Hartwig anledningen til å minne om hva Oslo Elveforum har oppnådd i hans periode, også uttrykt i en pressemelding:

Tor Holtan-Hartwig overlater ledelsen til Ida Fossum Tønnessen på årsmøtet 26. mai 2008. Foto Paul Fekjær.

Noen av våre bidrag i tiden 1999–2008 gjennomført sammen med mange gode krefter:

- Etablert Oslo Elveforum som et redskap - et samarbeidsnettverk for vern og rehabilitering av Oslos elver. Dette nettverket fungerer nå som en respektert høringsinstans.
- Bidratt til etablering av Samarbeidsutvalget for vassdrag i Oslo (Sa-Fo-Va i 2001).
- Utgitt heftet «Med barn og unge på tur langs Osloelvene» (2001).
- Hjulpet til med å utgi «Elvelangs – Turguide til elvene i Oslo» Aschehoug forl. (2004).
- Historisk «Blå liste» laget i forståelse med Vann- og avløpsetaten og Friluftsetaten (2005).
- Damoversikt utarbeidet med bydelene og etatene som «høringsinstanser» (2007).

Oppgangssaga går for fullt. Foto Paul Fekjær.

Oppgangssaga skjærer en tømmerstokk i god fart.

- Satt «AHA (Akerselva, Hovinbekken og Alna) til Bjørvika» på byens dagsorden for alvor og bidratt med synspunkter på Fjordbyen og Bjørvika. Rehabiliterte Akerselva, Hovinbekken og Alna er nøkkelpunkter i den fremtidige Fjordbyen.
- Elveadopsjon – Blågrønn hovedstadsaksjon «Lokalt eierskap». Foreløpig i alt 30 skoler ved flere elver. Samarbeidet utvidet med Bærum kommune.
- «Vanndektivene» – fem dobbelte undervisningsark som gir kunnskap om vann og vannovervåking, innsiktet spesielt mot skolen.
- www.osloelveforum.org gir et godt og informativt utsnitt av vårt arbeid.
- Sagstua – opplevels- og læringssted for barn og unge ved Ljanselva, Skullerud.
- Bygd Valdreskigard og etablert kulturbeite ved Sagstua.
- Vi ser fremover: Oslo er bare i startfasen i arbeidet med å gjenåpne byens vassdrag.

Selv om det er skjedd mye i løpet av de ni årene som Oslo Elveforum har eksistert, står vi ennå bare i begynnelsen av gjenskapingsperioden for Oslos vassdrag.

Et hovedpoeng for Oslo Elveforum er å understreke at gjenskapte vannmiljøer i byområder forutsettes å gi opplevelsesverdier som minner om det opprinnelige vassdraget. Der kanal- og bassengløsninger av spesielle grunner velges, bør en sørge for å supplere med grønne planter, steiner og bunnsstrat som bidrar til estetikk, biologisk mangfold, strømninger og bevegelse i vannet. Ny bekkebunn og sidekanter gjøres mest mulig naturlige.

Tiden er snart inn til å lage en samlet plan for Oslos vassdrag som viser til de muligheter som hvert vassdrag representerer i et fremtidsperspektiv. Vi ser frem til at alle vassdragene blir fiskeførende i hele vannløpet og at ål, kreps og til og med elveperlemuslingen vil finne tilbake til gamle leveområder.

Administrativt må elvearbeidet styrkes ved at en sentral «motor» får et samordnings- og fremdriftsansvar. Lokalt må bydelene engasjeres sterkere i et samarbeid med elvevenner. Et eget administrasjonsopplegg for interkommunale Lysakerelva utvikles.

AHA til Bjørvika er et nøkkelpunkt i Oslo Elveforums arbeid. Nederste del av byelvene Akerselva, Hovinbekken og Alnael-

ven fokuseres i et eget byelvprosjekt. Betegnelsen «Alnaelvas utløp» knyttes til det opprinnelige sted i Middelalder vannspeilet, mens utløpet i Kongshavn betegnes «Alnakulvertens utløp». De historiske utløp til sjøen for Hovinbekken, Bisletbekken, Incognitobekken og Skillebekken markeres på egnet måte. Operaen i Fjordbyen Oslo må utstyres med båtanløp både for små og store båter.

Verdens miljødag

Oslo Elveforum var medarrangør ved Verdens miljødag 5. juni 2008 med barneparade gjennom Oslos gater. Paraden startet på Slottsplassen, gikk ned Karl Johans gate til Stortinget og videre til Rådhusets borggård. Her ble paraden mottatt av ordfører Fabian Stang som steg opp i en lift med «Norsk Rødliste» under seg og oppfordret ungdommene til å ta vare på de truede arter i naturen.

Miljøparaden går ned Slottsbakken. De blå rennene representerer Oslos byelver.

Ordfører Fabian Stang på toppen av Norsk Rødliste i rådhusets borggård.

Vi trenger flere medarbeidere – **kan du ta i et tak?**

www.hjellnesconsult.no - foto: e.com

Hjellnes Consult as
– din tverrfaglige partner

www.hjellnesconsult.no – rådgivende ingeniører

Hjellnes Consult har prosjektert fjernvarmeledningen langs Østensjøveien. Vi har også tegnet idéskissen til en trebro langs turveien fra parkeringsplassen og sørover mot terskelen ved Bogerudmyra. Hjellnes Consult er stadig på utkikk etter dyktige medarbeidere innen de fleste fagdisipliner.

Les mer på www.hjellnesconsult.no

Østensjødagen 2008

Østensjødagen er utenkelig uten hest og vogn for de minste. I år stilte Abildsø gård opp med begge deler pluss kusken Carsten Pedersen.

Steking av brød på pinne er populært. Det ble mot slutten av dagen tomt for deig, men da var det mange som hadde spist seg mette på det gode brødet.

Forfatter Tove Nilsen fortalte om mange skrivetimer i 2. etasje på Bakkehavn. Derfor var det som å være hjemme her på gården. Hun benyttet anledningen til å lese fra sine bøker. «Skyskraperengler» er kanskje den mest kjente. Hun bodde dengang i 8. etasje i en av høyblokkene i Bølerlia. Hennes nye bok som ble lansert i år, Vingetyven, som også forteller fra området rundt Østensjøvannet, fikk vi ikke høre noe fra. Årsaken var at hun ikke ville skremme noen fra å gå kveldstur rundt vannet! Men hennes lesning falt i god jord for de som kom tidnok til lesetimen.

Akvariet med bunndyr og dammuslinger fra Østensjøvannet trakk mange. Det er alltid en attraksjon når disse ellers så skjulte dyr blir presentert.

Østensjø Husflidlag fortalte om sitt håndverk og det var mange som kom innom deres stand.

Amund Kveim kunne ønske et stort publikum velkommen. Østensjø gård er fortsatt under rehabilitering. Dette er andre gang vi er på Bakkehavn, men Østensjødagen har foreningen arrangert i 17 år, kunne Amund fortelle.

Det var god fyr på bålet som skulle varmes opp for steking av pinnebrød.

Hestevognen gikk den ene turen etter den andre, ønske om tur så ikke ut til å avta.

Stien gjennom Bjørnsenskogen er på dette strekket trolig en rest av den gamle vinterveien, kanskje veien over Langemosen som er nevnt i kong Sverres saga.

Bjørnsenskogen - historikk og naturkvaliteter

Tekst: Tore Nesbakken. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Det er ikke alle som vet hvilket område vi snakker om når vi nevner Bjørnsenskogen. Områdets høye tette granskog finner du sørvest for Østensjøvannet i området Abildsø/Lille Langerud. Vi ser i denne artikkelen på historikken og naturkvalitetene til dette området.

I vest grenser skogen til Europaveien (E6), i nord til Lambertseterveien, i øst til bebyggelsen på Konglerudtoppen og Langerudsvingen og i sør grenser den til næringsbyggene i Enebakkveien. Det er med andre ord ingen stor skog. På sine steder er den imidlertid så tett og ugjennomtrengelig at man med en smule fantasi kan få en følelse av villmark – hadde det bare ikke vært for den evig nærværende trafikkstøyen fra E6.

Nå er det langt fra noe nytt med trafikk i og ved Bjørnsenskogen. Den vestre vinterveien fra Oslo mot Follo/Enebakk gikk fra Ryen til den traff Smedbergbekken vest for Abildsø gård. Derfra fulgte den myrdraget (Langemosen) videre sørover. Bjørnsenskogen er den siste «levende» rest av Langemosen, og på det åpne partiet midt i skogen er den gamle veien fortsatt synlig. Hvor gammel er veien? Ingen vet sikkert, men Langemosen er nevnt i kong Sverres saga, dvs. 1200-tallet. Rett øst for Bjørnsenskogen gikk forøvrig sommerveien eller rideveien. I dag er denne stort sett borte under asfalt og bebyg-

gelse, men på høydedraget vest for Skullerudveien – sørover mot Langerud sykehjem – synes den fortsatt. Her er det funnet biter med trekull datert til år 1070. Vi snakker med andre ord om virkelige oldtidsveier.

Bjørnsen eller Bjørnson?

Diskusjonen omkring navnet på skogen dukker opp med jevne mellomrom. Noen holder på Bjørnsonskogen og man aner kanskje en forbindelse til den gamle dikterhøvding Bjørnstjerne. Det er ingen kilder som kan bekrefte denne hypotesen. Lokalhistorikere og «urfolket» i området er enige om at skogen har navn etter familien Bjørnsen. Ole Bjørnsen kjøpte Multehaug i 1894, og plassen var i familiens eie til den ble overtatt av Oslo kommune i 1948. Dette er nok opprinnelsen til skogens navn og dette navnet vil bli brukt i artikkelen.

Midt i skogen har man følelsen av å være i villmarka.

Eneste funn av multer for fotografen var noen multeblader.

Beskrivelse

Som nevnt over er Bjørnsenskogen – sammen med våtmarka ved Statoilstasjonen nord for Lambertseterveien – en rest av myrområdet Langemosen. Området ved Statoilstasjonen er et interessant våtmarksområde med tilhørende plante- og fugleliv, men i denne artikkelen vil vi konsentrere oss om selve skogen. Denne er ca. 600 meter lang fra nord til sør, men den søndre delen er mange steder ikke stort mer enn en smal stripe. Bredest er den nordlige delen, 150-200 meter bred. Hele området er gjennomgående fuktig. Typisk våtmark og fukteng finner man i nord og vest, samt på den såkalte «Sletta» der hvor avstanden mellom E6 og Langerudsvingen er på det korteste. Grunnvannet står mange steder helt i dagen og det er plass til mye; avstanden fra overflaten ned til fast fjell varierer mellom 15 og 25 meter.

Den sentrale delen av skogen er hva botanikerne kaller en næringsfattig høymyr, terrenget hvelver svakt fra midten utover mot kantene. Vegetasjonen domineres her av furu, krekling, hvitlyng, torvmyrull og multe, en sammensetning man ellers må opp i høyere områder av Osloområdet for å finne. I «gode år» har jeg faktisk plukket et par håndfull med multer ute på myra. Noen storfangst kan man ikke forvente, til gjengjeld er det ikke langt å gå!

Nord for det åpne området finner vi gammel og høyvokst granskog med mye vindfall. Utover mot kantene går skogen over til blandingsskog, slik vi også finner i den sørlige delen av skogen. Rent estetisk er den vestlige randen mot E6 skjemet av to store kraftlinjer og den tilhørende 35 meter brede faresonen. Den østlige randen er preget av næringstilførsel i form av tilsig og hageavfall. Her finner vi næringskrevende planter som selje, mjødukt, brennesle, bringebær og dessverre en del fremmede arter, særlig kanadagullris. Nettopp denne

østlige randen er i skrivende stund gjenstand for motorsagenes vrede. Viken Fjernvarmes hovedledning skal fram, og da står området lagelig til for hugg.

Pattedyr og fugler

De pattedyr man sikrest kan se – eller se spor etter – er ekorn, vånd, spissmus og forskjellige smågnagere. På sensommeren vil man på kvelden også se nordflaggermus på jakt etter nattsvermere. Rev og grevling observeres i blant. Skogen har en relativt fast rådyrbestand. Enkelte år kan man se 4-5 dyr regelmessig over lengre tid, andre år er antallet mindre. En stadig ferdsel av folk og hunder i skogen gjør nok at tilværelsen for et rådyr til tider kan bli ganske stressende. I slutten av 80-årene like etter at bebyggelsen på Konglerudtoppen kom opp, så jeg ved noen anledninger røyskatt. Disse er helt forsvunnet. De holdt nok hus i skråningen mot Enebakkveien nettopp der hvor boligene kom opp og fikk sin biotop ødelagt. Etter et par milde vintre rundt 1990, dukket også pinnsvinet opp. Noen tøffe vintre deretter sørget for at de forsvant igjen. Før vi forlater de firbeinte, må det nevnes at et sjeldent amfibiedyr - spissnutefrosken - har tilhold i skogen.

I forbindelse med utbyggingsplanene på 90-tallet (mer om disse under) utførte Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus (NOF OA) en ornitologisk undersøkelse av området. Selv om spesielt sjeldne arter ikke ble påvist, huser Bjørnsenskogen et stort antall fuglearter. I hekketiden er det meiser, sangere, kråkefugler og trostefugler som dominerer. I tillegg finner vi hakkespetter, en og annen spurvehauk på jakt og i våtmarksområdene er stokkand og sniper på næringsøk. Under vårtrekket observeres ringdue, gråtrost, bokfink, bjørkefink og rødstrupe i til dels store antall. Også som overvintningsplass er skogen viktig. Gjennom 14 vintre har jeg hatt en foringsplass i skogkanten, fra begynnelsen av november til midt i april. I alt 35 arter har jeg observert, måker og gjess på «trekk» mellom fjorden og Østensjøvannet er da ikke regnet med. Bortsett fra løvmeis er alle meiser vanlige, selv om granmeisen av en eller annen grunn har vært borte de siste to vintrene. Til gjengjeld viser toppmeisen en stigende trend. Det gjør også stillits, og sammen med grønnfink, dompap og grønnsisik er den av de mest tallrike vinterfuglene ved siden av kjøttmeis og blåmeis.

I tillegg til å gi «hus» til de faste beboerne og mat til fugler på langtrekk, har Bjørnsenskogen også en viktig funksjon som bindeledd mellom andre naturområder. Dette gjør at skogen blir

Skogen står tett og furuene strekker seg høyt over myra.

Maurtua ligger på sør-vestsiden av grantreet.

viktig også for Østensjøvannet og Østensjøområdet miljøpark. Dette vil komme tilbake til senere i artikkelen.

«Slaget om Bjørnsenskogen»

I reguleringsplanen fra 1983 er Bjørnsenskogen regulert til friområde. Den 26.05.93 vedtok imidlertid Oslo bystyre den såkalte Kommunedelplan 7 Næringskorridor Syd (KDP 7). I følge denne planen skal det legges til rette for en konsentrert næringsutbygging langs hele E6 fra Ryenkrysset til bygrensen. Plan- og bygningsetaten (PBE) tolket forholdet mellom regu-

leringsplan og KDP 7 slik: «KDP 7 gjelder foran eldre reguleringsplaner i den utstrekning det er motstrid». De nødvendige forutsetninger for en bebyggelse i skogen var dermed på plass, og ryktene begynte raskt å sirkulere i nabolaget.

Det skulle imidlertid gå nærmere 3 år før noe konkret skjedde. Den 15. februar 1996 varslet (daværende) Etat for eiendom og utvikling igangsetting av reguleringsarbeid for felt N-9 Bakkerud. En rask titt på kartet gjorde det klart at felt N-9 var ensbetydende med Bjørnsenskogen. Den 16. august samme år sendte PBE ut «Forhåndsvarsling av reguleringsforslag». Man trengte ikke lese med lupe for å forstå at forslaget ville bety slutten for Bjørnsenskogen og en forverring av bo- og leveforholdene i området. Nesten hele skogen ble foreslått utbygd. For at bygging skulle bli mulig, måtte grunnvannsstanden senkes med flere meter. Det som måtte bli spart av våtmarkstilpasset vegetasjon ville dermed uansett forsvinne. Den eneste nye vegetasjon som skulle komme til var en smal stripe nyplantede trær – en slags Potemkins kulisse – nærmest boområdene.

Det vil gå for langt her å gå inn på alle detaljer i den «feiden» som fulgte, men den lokale motstand ble raskt etablert. Sameiene Multheaug og Konglerudtoppen gikk sammen med Lille Langerud Vel og dannet «Aksjonskomiteen mot utbygging av Bjørnsenskogen». Pressen ble tatt i bruk, lokalpolitikere og bystyrepolitikere ble kontaktet. Da det endelige reguleringsforslaget ble sendt på høring 13.06.97 – dette var for øvrig enda verre enn man kunne forestilt seg ut fra forhåndsvarslingen – var motstanden godt organisert, og en hektisk tid fulgte. Motstanden mot reguleringsplanen var og forble kompakt, blant annet gikk et samlet bydelsutvalg i daværende bydel Manglerud imot forslaget. Etter hvert gikk disse «kampene»

Dette er en av sidebekkene til Smedbergbekken, rett nord for vannskillet.

Soppen vokser villig på myra.

over til stillingskrig, med spredte forsøk på framrykning fra begge parter. Den 10. juni 1998 sendte PBE ut en endret reguleringsplan. Denne var ikke egnet til å minske motstanden og frontene forble like steile. Den 15. mai 2000 sendte så PBE ut brev om at de nå «sendte ovennevnte sak til Rådhuset for politisk behandling». Den 14.02.01 fattet bystyret følgende vedtak (gjengitt sterkt forkortet): Oslo bystyre forkaster med hjemmel i plan- og bygningsloven forslag til endret reguleringsplan med reguleringsbestemmelser for Bakkerud felt N9. Omtrent på dagen 5 år etter at reguleringsforslaget ble varslet, var slaget om Bjørnsenskogen endelig vunnet!

Skogens betydning i fremtiden

Bjørnsenskogen er og vil forbli viktig, både for bomiljøet i nærområdet og for Østensjøområdet miljøpark. Når det gjelder miljøparken er stikkordene vann og bufferzone. Vannskillet mellom Ljanselva og Alnavassdraget ligger rett sør for skogen. Det betyr at vann fra området i dag renner nordover, ut i Smedbergbekken og videre til Østensjøvannet. Selv en begrenset utbygging i skogen vil forutsette en senking av grunnvannsstanden. Lokalt i skogen betyr dette at dagens våtmarksbaserte vegetasjon – og insekter, fugler og dyr assosiert med denne – vil forsvinne. For Østensjøvannet betyr det redusert tilførsel av vann.

Dagens miljøpark er liten i utstrekning. For at de naturkvaliteter den rommer skal overleve, er bufferzoner i randområdene viktige. Bjørnsenskogen er bufferen i sørvest. I sin rapport om fuglelivet i skogen konkluderte NOF OA at «terskelarealet» for mange av artene i skogen ligger på 50–90% av dagens areal. Sagt på en annen måte betyr dette at om 10% av skogen blir borte, vil en del arter begynne å forsvinne. Forsviner mer en 50% av skogen, vil et flertall av dagens arter antagelig ikke finne livsgrunnlag i skogen. Dette vil helt klart gi negative ringvirkninger til miljøparken.

«Slaget» om Bjørnsenskogen ble vunnet i 2001, men; å vinne et slag betyr som kjent ikke at man har vunnet krigen. Noe forslag om en storstilt utbygging slik som i 1996, behøver vi trolig ikke å frykte – dertil fikk det forslaget for hard medfart.

Små «nålestikk», som det man opplever i dag med framføring av fjernvarmen, kan imidlertid være like farlige om de blir mange nok. Konsekvensene av slike små enkeltinngrep er ofte vanskelige å forutsi og de vekker derfor ikke samme folkelige engasjement. Når engasjementet våkner er det ofte for sent, skaden er allerede skjedd.

Så lenge felt N9 Bakkerud er innlemmet i kommunedelplanen for næringskorridor syd, lever Bjørnsenskogen en utrygg tilværelse. Området må ut av denne planen og sikres som friområde iht reguleringsplanen fra 1983. Helst bør den selvsagt få et enda sterkere vern.

Litteratur

- Fønnebø, Reidar. Oldtidsveger. Slep og kongeveger i Oslo og på Østlandet. Orion forlag AS, 2004
 Holtan, Ivar. Bjørnsenskogen/Langmosan på Abildsø. Blyttia, bind 61 (2), 2003
 NOF OA. Konsekvenser for fuglelivet og forslag til avbøtende tiltak. 14.11.96 (vedlegg til 15.08.96)
 PBE. Bakkerud felt N-9 og N-11. Forhåndsvarsling om reguleringsforslag, 15.08.96
 PBE. Bakkerud felt N-9 og N-10. Reguleringsforslag til offentlig ettersyn, 13.06.97

Viken Fjernvarme har hugget en gate i skogkanten. Her skal fjernvarmerøret graves ned.

Sagløkka med Sagstua og Sagdammen som opprinnelig hørte inn under Skullerud gård, er i dag rehabilitert. Miljøprosjekt Ljanselva stiller stua til gratis disposisjon for distriktets skoler og barnehager.

Miljøprosjekt Ljanselva 1989 – 2008

Tekst: Tor Holtan-Hartwig, foto: Trine Johnsen

Tilbakeblikk og fremtidsplaner fra et allsidig, frivillig elvearbeid.

Neste år kan vi se tilbake på 20 års organisert arbeide for Ljanselva – i et nettverk med støtte fra bydelene Nordstrand, Søndre Nordstrand og Østensjø og med de frivillige Østensjøvannets Venner, Østmarkas Venner, Oslo og omland friluftsråd (OOF) og Akershus Jeger- og Fiskerforening. Friluftsetaten og Vann- og avløpsetaten i kommunen, og ikke minst lokale og sentrale politikere har vært uvurderlige støttespillere. Uten dem hadde ennå mye vært ugjort.

Oppstarten for arbeidet skyldtes en forurensningsepisode i Gjersrudbekken i 1989 som forårsaket død for bunndyr og fisk. Det ga støtet til at bydelsutvalget i Nordstrand ble fødsels-hjelper for en gruppe frivillige elveovervåkere. Etter en kort forgyeves periode med å få etablert en ungdomsgruppe, ble bydelens daværende kultursekretær Eva (Haugen) Gulbrandsen kontaktet av en gruppe voksne personer med bakgrunn i blant

annet Østmarkas Venner. De var interessert i et samarbeid med Nordstrand bydel og ønsket å arbeide for Ljanselvas fremtid og for turvei langs elva. Flere deltakere fra denne gruppen har stått sammenhengende i virksomheten siden den tid.

Hovedresultater fra denne første 20-årsperioden er dels den betydelig større bevissthet om vassdragets verdi som er oppstått i distriktets befolkning. Dette skyldes ikke minst lokalpressen. Den har hatt et åpent øye for den naturperlen som Ljanselva og sidebekkene representerer. En indirekte, positiv følge av dette

Å bygge Valdres-skigard ved Sagstua er gøy! I Skigardprosjektet har skolene Kastellet og Rustad samarbeidet med Friluftsetaten og Miljøprosjekt Ljanselva.

har vært bystyrets vedtak juni 2003 som innebærer vern av et areal ca 100 meter på hver side av Ljanselva fra Skullerudstua til Bunnefjorden. Dette er en begivenhet som vi ennå neppe aner konsekvensene av for fremtiden. Ljanseldalen som i sin tid sto i fare for å bli nedbygd under Ljabrudiaagonalen, tror vi nå i stedet vil bestå som en korridor for biologisk mangfold som også gir «urskogs»-opplevelse av natur og stilhet gjennom kommende generasjoner. Dette er spesielt verdifullt, ikke minst sett i forhold til den sterke tekniske utbygging som synes å skje i Nordstrand bydels nordlige naturområde, på Ekebergarealene.

Sentrale arbeidsområder:

I. Fysiske tiltak i og langs elva.

- **Vannkvaliteten i vassdraget** synes ikke forverret i takt med det en kunne frykte som resultat av sterkere sivilisasjonspress fra biltrafikk, avfallsbehandlingen på Grønmo og Klemetsrud i tillegg til pukkverk og snødeponi på Åsland. Ørreten trives og vokser langs hele Ljanselva og er faktisk i ferd med å gjenerobre «nytt land» – også i Gjersrubbekken!

- **Fisketrapp** ved inngangen til kulverten ved Hallagerbanen som ble bygd med god hjelp fra bydelene og distriktets befolkning og av NCC- anlegg i 2000 - er et langtidsprosjekt med sikte på å få sjørreten til å reetablere seg i Ljanselva. Elva var i sin tid kjent som en av de beste fiskeelvene i Osloområdet. Oppvandring av fisk fra sjøen er registrert de senere år, men vi har ennå neppe opplevd den mengde oppvandring av gytefisk som vi kunne ønske oss. Kan det tenkes at smaken av vannet ikke helt tilfredsstiller fiskens krav? Vi er interessert i å få vite mer om virkningen av nitrøst slam fra pukkverket på Åsland og fra olje- og asfaltrester fra veitrafikken. Rensedammen under E6/E18 i Skullerudkrysset ved Sagløkka er et fint tiltak i regi av Statens vegvesen – i sin tid det første i Oslo – som vi knytter forhåpninger til. Kreativ behandling av overflatevann som gir grunnlag for naturlig rensing i lys og luft, har ikke utspilt sin rolle.

- **Vannforsyningen til Ljanselva** er i svakeste laget i tørketider. Det skyldes delvis at for mye overflatevann dreneres til spillvannledninger og derfor ikke ender i elva. Dels skyldes det en gammel praksis ved at vann overføres direkte fra Nøkle vannet til Bogerudmyra og Østensjøvannet. Hensikten er å bote på oksygenmangelen i vannet. I tørketider fører dette imidlertid til at opp mot 80 % av tilgjengelig vann fra Nøkle vann til Ljanselva i stedet føres til Østensjøvannet. Dette er en ordning som konsesjonsmyndigheten Norges Vassdrags- og Energidirektorat tillater kun fram til år 2013. Da må nye, gjenåpnede sidebekker til Østensjøvannet sikre tilstrekkelig oksygentilførsel. Dette vil bidra til at et «innkortet» Ljanselvavassdrag blir helt igjen og med sikrere vannføring.

- **Turveier og tilgjengelighet.** Gode turveier er en viktig forutsetning for publikums bruk av området langs elva. Målet har i alle år vært å få fram en sammenhengende tursti med barnevogn- og sykkelveistandard fra sjøen til marka. Turveien vest for Hauketo gjennom Liadalen har vært noenlunde tilfredsstillende i mange år. Det samme kan sies om strekningen Hauketo - Kantarellen. År 2002 ble en liten innfartsparkeringsplass og opplyst løype/sti fra Sagløkka til Skullerudstua anlagt. Våren 2008 ble turveien på en del av strekningen mellom Ljabru/Hauketo og Skullerud

fullført. Den er et eksempel på fin og følsom turveibygging. Ros til Friluftsetaten! Ennå mangler tursti på strekningen over Leirskallenområdet fram til Skullerudkrysset og dessuten en solid tursti på oversiden av den såkalte «urskogen» mellom Engersbråten og Leirskallbråten. Av naturvernomsyn vil det ikke bli bygd noen sti nede ved elva på det sistnevnte avsnittet.

II. Informasjon og engasjement.

- Skolenes engasjement med å bruke og verne elva – med moralsk og annen støtte av velforeninger og boligsameier – er et viktig poeng i arbeidet for Ljanselva. Elever og lærere fra praktisk talt samtlige skoler i vårt distrikt har i årevis besøkt elva, lært om naturen og ryddet bort enorme mengder søppel – godt hjulpet av Ruskenaksjonen via den stedlige del av Friluftsetaten. Nå er søppelproblemet under kontroll. En bemerkning som: «Lærer, jeg finner ikke noe søppel til å putte i posen min», er betegnende for en ny situasjon. Folk flest er mer bevisst på å plassere eget avfall der det hører hjemme. Men vi opplever ennå å møte på en del hensynsløse natursvin. Det er et av livets store paradokser.

- **Elveadopsjon** Skolene har adoptert hver sin del av elva, og

Noen av våre nye landsmenn vises Ljanselva på natur- og kulturhistorisk vandring i Liadalen.

de har hver mottatt et adopsjonsbrev undertegnet av byens ordfører og Miljøprosjekt Ljanselva. Etter oppfordring fra noen barnehager arbeider vi med å finne fram til en lignende ordning for dem.

Med Kastellet skole og Hallagebakken skole har vi inngått en partnerskapsavtale som innebærer gjensidig faglig støtte. Hallagebakken skole har dertil oppnådd en form for partnerskap med den lokale avdeling av Canon Norge A/S. Vi har merket oss med interesse at både Ljan skole og Munkerud skole har plassert sin egen lavvo langs elva.

- **Informasjon** utad har vært en kontinuerlig del av virksomheten. Allerede i 1993-95 forelå Arne Andersens biologiske rapporter om bunndyr, planter, trær og forurensninger. Sammen med ungdomsklubben i Holmlia har vi produsert en video med tittelen: En stripe natur (2000) som viser vassdraget helt fra Lutvann

via Nøklevann, Skraperudtjern, Skullerudstua, Sagdammen og Sagløkka, Leirskallen, Hauketo og Liadalen til sjøen. I 1995 ga vi ut heftet Kulturvandring langs Ljanselva, (Arne Andersen/Asle Andresen) og i 2002/2003 Vandrekart: Ljanselva miljøpark med kultur og naturstoff (Leif Bertnes) .

På vår hjemmeside www.ljanselva.org er lagt fram nydatert presentasjon av elvas historie, kultur og natur (2006) og vi prøver å oppdatere nettstedet løpende. I tillegg til allmenn veiledning om hvordan naboer til elv og bekk best kan verne vannmiljøet, har vi også gitt veiledning til beboere i forbindelse med tomtedeling og nybygging på steder der en bekk passerer over tomta. I alle offisielle byggesaker nær vannmiljø gir vi en høringsuttalelse som sendes i kopi til vedkommende bydel.

- **Etableringen av Sagstua** – et lite senter for opplevelse og læring – har vist seg å være et lykkelig valg. Denne gamle 1800-tallsstua som opprinnelig var bolig for sagmesteren ved den betydelige Skullerudsaga, brant etter besøk av ubudne gjester februar 2000. Den ble offisielt gjenåpnet 4. desember 2002 i regi av Oslo kommune med Miljøprosjekt Ljanselva som leietaker. Vi stiller stua med omliggende herligheter til gratis disposisjon til distriktets skoler og barnehager: Fine, kuperte naturomgivelser med skog, den nyskapt Sagdammen med fisk, kulturbeite under utvikling med hester på sommerbeite bak en Valdres-skigard bygd av elever ved Kastellet og Rustad skoler. Stua er utstyrt med litteratur om naturen og marka og uthuset med utstyr til friluftsliv og «vannforskning». Dette kan lånes gratis. Hjelpstoffet er lagt til rette av Trine Johnsen og Bjørg Rasmussen.

Sagstua har også vært brukt til lærerkurs og til sentrale arrangementer i regi av Oslo Elveforum i samarbeid med Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) og til offisielle arrangementer med tilknytning til vann og natur.

Byråd Ann Kathrine Tornås åpnet for aktiv bruk av Sagstua i 2002. Hun arbeidet da også med verneplanen for Ljanselva og områdene omkring som førte til bystyrets vedtak i juni 2003.

- **Åpne arrangementer.** Som ledd i arbeidet med å åpne godt-folks øyne for elva, naturen og stedet Sagløkka er det arrangert en rekke elvevandring langs ulike deler av elva og for ulike grupper, bl.a. også for innvandrere særskilt i samarbeid med OOF. Vi har også arrangert turer opp til stedet der den bosteds-løse preparanten Korpås-Olsen holdt til i sin tid. På vinterstid har vi hatt besøk av hest og mann fra Friluftsetaten som har

Nordstrand menighets barnehage med aktive Bente Meier i spissen, var med på etableringen av «nye» Sagstua.

Elever fra Munkerud skole viser at de har målt vannkvaliteten i Ljanselva. Elever er gode vannvoktere ved å gjøre slik innsats.

vist oss hvordan tømmerkjøring foregikk på gammelmåten. Vinterveien fra Enebakk passerte som kjent Skullerudsaga.

- **Kulturminner langs elva** har vi prøvd å holde levende, dels ved å utgi et fyldig Kulturvandringshefte og kartet nevnt ovenfor. En natur- og kultursti er skiltet langs elva fra fjorden til marka. Arbeidet med opplegg av denne skjedde i 1992 i samarbeid med Søndre Aker Historielag, Nordstrand Rotaryklubb og Friluftsetaten. Kontaktperson for vedlikehold av skiltene er for tiden Knut S. Sandersen. Da fisketrappen ble åpnet av miljøbyråd Merete Agerbak Jensen på kulturminnedagen år 2000 ble det fremført et originalskrevet vandrespill om kruttverksmiljøet og om ulykken da kruttverket i Liadalen gikk i luften for siste gang i 1884. Her deltok bl.a. elever ved Hallagerbakken skole som aktører.

Til Kulturminneåret 2009 har vi som mål – i samarbeid med Byantikvaren - å få plassert de viktigste kulturminnene langs vassdraget inn på den såkalte Gule liste. Et utvalg med representanter for Bydel Nordstrand og Bydel Søndre Nordstrand, Søndre Aker Historielag, Nordstrand Vel, Øvre Ljanskollen vel og Nordstrand rotaryklubb under ledelse av Lasse Heimdal er i arbeid med saken.

I dag består Miljøprosjekt Ljanselva av følgende deltagere: Trine Johnsen, Asle Andresen, Arne Andersen, Leif Bertnes, Hjalmar Eide, Andreas Maeki, Sverre Samuelsen, Ida Hvoslef, Åse Julsvik, Knut Sandersen, Arne Lunde og Tor Holtan-Hartwig

III. Vi ser fremover.

Miljøprosjekt Ljanselva ønsker generelt å knytte sin virksomhet nær til de berørte bydeler og slik virke som en forlenget arm for bydelsutvalgene og bydelsadministrasjonen, med spesiell kontakt til de som har ansvar for det blågrønne miljøet.

I tillegg til de to grunnleggende oppgavene (1) å utvikle oppvandingen av sjøørret til elva og sidebekkene og vern og utvikling av det biologiske mangfold og (2) å hjelpe skole og allmennhet til opplevelser og læring i friluft, har vi følgende ambisiøse program: (3) å overvåke og bevare vannmiljøet spesielt i Gjersrud-Stensrudområdet, (4) anlegge en turvei fra Frostveien til Skullerud, en turveidel syd-øst ovenfor den verneverdige «urskogen», fullføre bygging av turstien langs Prinsdalsbekken og anlegge en tursti langs bekken mellom Maurtuveien og Stensrudtjern (5) gjenåpne: Ljanselva langs Ljabruveien ved Hauketo, bekkestrekningen langs Lusetjernbakkens nederste del langs Mosseveien, en del av Lusetjernet og en del av Ravnåsdammen, Lambertseterbekken utløp og mindre strekninger langs Dalsbekken, restaurere bekkemiljøet i og omkring Holmliaparken og verne om vanddammene i bydelene Søndre Nordstrand og Nordstrand (6) verne, utvikle, registrere og listeføre på nettet opplysninger om det biologiske mangfoldet langs elva og vedlikeholde skiltene langs kulturstien, (7) bidra til å videreutvikle ordningen med elveadopsjon/lokalt eierskap og utvikle et kompetanseprogram for skolene om måling av vannkvalitet på nærmere angitte målesteder (8) bidra til å utvide og fullføre kulturbeidet og kulturmarken på Sagløkka, (9) bidra med informasjon til beboerne om riktig vern og bruk av vassdraget (10) styrke vinteraktivitetene ved Sagstua og lage en visjonsplan for Sagløkka og området ved motorveibroen – «Nordstrands Østmarkaport» (11) Kulturvern: ta initiativ til vern, oppføring på Gul liste og konservering av kulturminnene primært i tilknytning til Kruttverket, Smaalensbanen i Liadalen, den verneverdige steindemningen ved Trollvannene øst for Stensrud, kjeglebanen ved Ljabru hovedgård, anleggssteder for tidligere sager og møller og dessuten lage et maleri av den tidligere hengebroen ved Leirskallbråten (12) Et «stille område» litt oppstrøms fisketrappen åpnes for rullestolbrukere og bevegelseshemmende, gjerne med en sittebenk.

Blågrønn Hovedstadsaksjon – «lokalt eierskap»: Etter mønster fra Ljanselva adopterer nå skoler i hele byen vannmiljøer og får adopsjonsbrev underskrevet av Oslos ordfører og en representant fra Oslo Elveforum. Her fra Bryn skole som i september mottok adopsjonsbrev for Alna i Fagerlia.

Årsrapporten for fugler 2007

Tekst og illustrasjoner: Audun Brekke Skrindo

Det er snodig hvor bortskjemte vi har blitt på nye arter. Likevel var det hele to nye arter ved vannet i år: alke og mandarinand. Dette var også det første året med nyrestaurert Vadedam i nordenden, og vi var ekstra spent på hvilke arter som ville dukke opp der.

Siste «manuelle» året: 2007 var det siste året hvor undertegnede har vært nødt til å samle alle registreringer fra Østensjøvannet manuelt. Til alle dere som vil si ifra om fugler ved Østensjøvannet: legg det inn på nofoa.no (se faktaboks i slutten av artikkelen).

Kommentarer til enkeltarter

Den sporadiske dvergdykkeren var på plass i år igjen. Arten er nok årvisst ved vannet, men siden den er så kort tilstede av gangen får vi den ikke med oss. Kun ett individ observert.

Toppdykkerne hadde en helt normal hekkesesong, med anslagsvis mellom 15 og 20 par. Mange unger nådde flyvedyktig alder.

Storskarv fortsatt hyppig og på det meste var det 7 individer samtidig i vannet.

Uten at noen har forsket på hva som egentlig hendte, så tyder mye på at det var en urolig sesong for knoppsvanene. Kurtise og parring ble observert 10. mars. En stund var det to par fast ved vannet. Men så ble et voksent individ funnet død 26. mars. Det ble ikke noen hekking og de tre gjenværende individene ble i området gjennom sesongen. Mangelen på hekking gjorde sikkert at de 3 fuglene aksepterte tilstedeværelsen av andre individer. På høsten var hele 7 individer på besøk.

Største grågåsflokk var på 385 individer (12.06).

Største kanadagåsflokk var på 85 individer (22.08).

Fra å ha variert mellom 2 og 103 kom de store flokkene med hvitkinngås 14. oktober. Ut måneden varierte det mellom 300 og 700 (18.10.) individer.

Mandarinanda var tilstede fra 12. til 29. september, og var altså ny art for vannet. De fleste observasjoner av mandarinand dreier seg om rømte fugler fra fangenskap. Europa har antagelig noen ytterst få viltlevende hekkinger av denne arten. Mandarinanda er oppført på svartelisten og det er innført jakttid på arten, som følger vanlig jakttid for gressender.

Stokkendene holder seg på stabile 400 overvintrende individer, og hekker fortsatt.

Brunnakke overraskene fraværende med en maksimumsverdi på 3 individer i midten av september.

Gledelig av vi fortsatt har besøk av de mer sjeldne endene som stjertand, knekkand, lappfiskand, taffeland og ikke minst siland,

som ikke er sett på 6 år. Hybridene «kvinfiskand», mellom kvinand og lappfiskand var også tilstede (29. april).

Sivhøne antas å ha hatt en meget bra sesong (som også bekreftes av høye tall for 2008-sesongen). Den totale bestanden, inkludert voksne og unger, var 22. august hele 19 individer.

Vadefugler ble observert i svært få antall og arter. Artig var det likevel med rugdetrekk over Bjørnsenskogen. Det skal følges opp i 2009 for å se om den vender tilbake. Kvartbekkasinen 19.10 er også oppsiktsvekkende.

Hettemåkene var på plass fra 13. mars, men må nok sies å ha hatt nok en heller dårlig sesong sammenlignet med tidligere storhetstider for denne arten. Vi må belage oss på at denne arten ikke kommer tilbake i store antall med det første. På det meste var det 450 individer. En gjetning går ut på at det kom færre enn 100 unger på vingene.

I høstvindene ble alkefugler igjen blåst fra fjorden og opp i vannet vårt, mellom 22. og 28. september. Ett av individene døde i Østensjøvannet og kunne observeres i nordenden.

Selv om det ikke dreier seg om den lokale populasjonen må det ha vært spektakulært å oppleve 1000 tårnseilere, som ble sett 21.07.

Det krever stor innsats å telle troster på trekk, siden flokkene passerer spredt i tid og rom. Gråtrost er nok underrepresentert ved at den ikke forekommer med tall på over 200 fugler.

Ringtrost som forekommer sjelden, ble registrert hele tre forskjellige helger denne våren.

Myrsanger ble overraskende registrert syngende på tre vidt forskjellige steder. Enten var det 1-2 hanner som ikke klarte å bestemme seg for den optimale plassen eller så var det tre hanner som hevdet revir.

Skjeggmeis 6. desember viser at takrørskogene rundt Østensjøvannet har potensiale til å tiltrekke seg skjeggmeis som hver høst har utferdstrang fra kjerneområdet i Østfold.

Gledelig med toppmeis i Bjørnsenskogen. Folk oppfordres til å sende inn flere observasjoner fra denne spennende skogen i sørvest.

Vinterflokkene med skjærer har vært store de siste årene. Første juledag brøt de grensa på 100 individer.

Størflokkene nådde opp i 1500 seint i september.

Gledelig at gråspurv finner seg til rette og hekker ute på øyene blant andre våtmarksfugler.

Bergirisk hadde litt større flokker enn vanlig denne våren (hele 45 den 17. mars).

Tidlig og seint

Under følger en liste over første og siste registrerte observasjon av artene i 2007. Erkjennelsen av klimaendringene og nysgjerrigheten etter å få vite hvor fort disse spiller inn på

Kråke omgjort til «mosaikk»– foto og billedbehandling Audun Brekke Skrindo

trekkadferden til fuglene gjør at vi har modernisert databasen over fugleregistreringene. Fra og med rapporten for 2008 vil vi også inkludere informasjon om hvorvidt ekstremdatoene for et gitt år samtidig viser seg å være den henholdsvis tidligste og seineste registrering av arten noensinne.

Dykkere

Art	Første og siste årsobservasjon	
<i>Dvergdykker</i>	26.09	26.09
<i>Toppdykker</i>	30.03	10.11

Pelikanfugler

<i>Storskarv</i>	16.01	03.11
------------------	-------	-------

Storkefugler

<i>Gråhegre</i>	17.03	28.07
-----------------	-------	-------

Andefugler

<i>Knoppsvane</i>	09.03	10.11
<i>Sangsvane</i>	06.05	16.05
<i>Snøgås</i>	23.04	02.10
<i>Kortnebbgås</i>	25.09	30.09
<i>Grågås</i>	20.01	28.12
<i>Kanadagås</i>	20.01	28.12
<i>Hvitkinngås</i>	20.01	28.12
<i>Stripegås</i>	02.06	02.06
<i>Mandarinand</i>	12.09	26.09
<i>Stokkand</i>	13.02	28.12
<i>Stjertand</i>	12.06	12.06
<i>Brunnakke</i>	15.09	26.09
<i>Krikkand</i>	31.03	14.10
<i>Knekkand</i>	01.04	01.04

Art	Første og siste årsobservasjon	
<i>Taffeland</i>	21.09	21.09
<i>Toppand</i>	13.03	10.11
<i>Kvinand</i>	11.03	10.11
<i>Lappfiskand</i>	09.04	15.04
<i>Laksand</i>	13.03	10.11
<i>Siland</i>	16.09	16.09

Rovfugler

<i>Fiskeørn</i>	30.04	07.05
<i>Fjellvåk</i>	26.03	08.04
<i>Spurvehauk</i>	08.02	30.12
<i>Høsehauk</i>	27.01	27.11
<i>Tårnfalk</i>	16.05	16.05

Trane- og riksefugler

<i>Vannrikse</i>	06.05	09.05
<i>Sivhøne</i>	31.03	03.11
<i>Sothøne</i>	20.01	28.12
<i>Trane</i>	26.03	26.03

Vade-, måke- og alkefugler

<i>Tjeld</i>	01.07	19.07
<i>Vipe</i>	15.03	11.07
<i>Skogsnipe</i>	11.04	21.07
<i>Strandsnipe</i>	06.05	18.08
<i>Gluttsnipe</i>	16.05	16.05
<i>Rugde</i>	09.05	09.05
<i>Enkeltbekkasin</i>	09.04	14.10
<i>Kvartbekkasin</i>	19.10	19.10
<i>Hettemåke</i>	13.03	28.10
<i>Fiskemåke</i>	17.03	25.12

Art	Første og siste årsobservasjon		Art	Første og siste årsobservasjon	
Gråmåke	19.01	28.12	Blåmeis	19.01	25.12
Sildemåke	15.03	16.09	Toppmeis	11.11	02.12
Svartbak	03.04	02.10	Granmeis	04.11	04.11
Dvergmåke	14.04	14.04	Stjertmeis	17.03	30.12
Makrellterne	07.05	28.07	Skjeggmeis	06.12	06.12
Lomvi	22.09	22.09	Spettmeis	19.01	02.12
Alke	25.09	28.09	Trekryper	14.04	01.05
Duer			Skjære	19.01	28.12
Skogdue	23.03	04.08	Nøtteskrike	16.09	22.09
Ringdue	04.03	14.10	Nøttekråke	14.02	15.09
Gjøker			Kaie	04.03	24.12
Gjøk	14.10	14.10	Kråke	19.01	28.12
Seilere					
Tårnseiler	13.05	04.08			
Spetter					
Svartspett	29.09	29.09			
Grønnspekk	23.03	14.10			
Flaggspett	19.01	27.10			
Spurvefugler					
Sanglerke	11.03	01.05			
Trelerke	16.04	16.04			
Sandsvale	24.04	02.06			
Låvesvale	24.04	04.09			
Taksvale	24.04	15.09			
Heipiplerke	24.03	22.09			
Linerle	31.03	30.09			
Gulerle	09.05	02.06			
Vintererle	24.03	31.07			
Gjerdsmett	18.02	25.12			
Fossefall	12.03	28.05			
Sidensvans	24.03	25.03			
Jernspurv	31.03	14.10			
Rødstrupe	04.03	14.10			
Steinskvett	16.05	17.05			
Buskskvett	16.05	04.09			
Måltrost	14.04	14.10			
Rødvingetrost	25.03	14.10			
Duetrost	14.04	14.04			
Gråtrost	27.01	25.12			
Svarttrost	19.01	28.12			
Ringtrost	14.04	16.05			
Hagesanger	16.05	24.07			
Munk	28.04	24.07			
Møller	02.05	02.06			
Tornsanger	16.05	04.08			
Myrsanger	02.06	12.06			
Rørsanger	08.05	04.09			
Gulsanger	21.05	06.06			
Løvsanger	28.04	30.09			
Bøksanger	28.04	01.07			
Gransanger	14.04	26.09			
Fuglekonge	04.03	25.12			
Gråfluesnapper	02.06	24.07			
Svarthvit fluesnapper	01.05	01.07			
Kjøttmeis	19.01	28.12			
Svartmeis	04.03	02.12			

Vi minner om at ikke alle sjeldne observasjoner er godkjente av den lokale rapport- og sjeldenhetskomiteén når denne rapporten ble utarbeidet.

Når det gjelder fugler og fugleobservasjoner ved Østensjøvannet var 2007 et år «helt på det jevne». Likevel er det viktig å være klar over at vi har blitt bortskjemt de siste årene. Vi takker følgende 36 personer for innsendte bidrag til fugleobservasjoner: Trond Aspelund, Håkan Billing, Bård Bredesen, Espen Støtterud Christensen, Rune Christensen, Nicholas Clarke, Svein Dale, Paul Fekjær, Thomas Grønn, Finn Arnt Gulbrandsen, Per Gylseth, Odd Bruce Hansen, Robert Hovde, Øyvind Hundere, Ken Adelsten Jensen, Ketil Knudsen, Carsten Lome, Christoffer Mikalsen, Egil Mikalsen, Kjetil Moe, Tore Nesbakken, Jan Olav Nybo, Erlend Nyheim, Ottar Magne Osaland, Atle Helge Qvale, Éric Roualet, Eyvind Rugland, Svein Rustad, John Sandøy, Kjetil Sjølingstad, Audun Brekke Skrindo (artikkelforfatter), Kjell Sigurd Strandenæs, Aslak Tronrud, Jostein Vattøy og Knut Waagan.

Knoppsvaner – foto: Audun Brekke Skrindo.

Modernisering på nettsidene!

Fuglemiljøet er fortsatt svært aktivt og ligger i forkant når det gjelder å ta i bruk den teknologien som ligger og venter. Nettstedet Artsobservasjoner.no, som er et som snart har en million registrerte observasjoner, er utviklet av fuglemiljøet i Sverige. Norsk ornitologisk forening i Oslo og Akershus har for tiden et svært driftig lederskap som har hjulpet foreningen vår med å få på plass en tidsbesparende løsning: Alle observasjoner av fugl ved Østensjøvannet kommer nå automatisk opp på nettsidene til Østensjøvannets Venner.

Selv om undertegnede finner stor glede av å utvikle nye måter å automatisere oppgavene med databehandling av fugler er det få ting som har spart mer tid enn dette. Tidligere måtte foreningens webredaksjon manuelt lete opp alle observasjoner som hvermannsen hadde levert inn til den lokale fugleforeningen. Det gikk ikke noen beskjed til Østensjøvannets Venner om at det var kommet inn noen ny observasjon av fugler. Løsningen som ble laget er en automatisk publisering av alle observasjoner som blir meldt inn å være fra Østensjøvannet. Observasjonene kommer til syne på våre nettsider på samme tidspunkt som de kommer tilsyne på NOF O&As egne nettsider.

Målet er at alle selv derfor skal besøke nettadressen nofoa.no og registrere observasjonene. Det koster ikke noe å gjøre dette, og du trenger ikke være medlem av foreningen for å legge inn registreringer. Vår egen forenings e-postadresse naturtips@ostensjovannet.no er dermed ikke lenger hovedporten for å sende fugleobservasjoner. Men send alt annet naturstoff til denne adressen (pattedyr, fisk, småkryp osv).

Hvis du vil se denne nye fuglenettsiden med en gang så besøker du følgende nettside:
ostensjovannet.no/biologi/fugl/

Bokanmeldelse:

Vingetyven – spenningsbok fra Østensjøvannet

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Overraskelsen var stor da jeg kunne lese at det var kommet ut en bok hvor hovedpersonen var «forkledd» som fuglekikker ved Østensjøvannet.

Forfattere henter jo inspirasjon fra egne opplevelser. Og jeg ser for meg Tove Nilsen på søndagstur rundt Østensjøvannet, akkurat som flere hundre mennesker gjør hver helg. Og som så mange andre, lurer hun sikkert på hva disse «gutta med store objektiver» egentlig tar bilder av. Og vips så var tydeligvis en rollefigur i hennes nye romanen født; Henry, som later som han ser på fugl i hovedstadens kjente naturreservat.

Siden jeg selv er fuglekikker med Østensjøvannet som spesialområdet visste jeg ikke om jeg skulle føle meg forbigått fordi jeg ikke var intervjuet under reserach til boka eller heldig som slipper å være med på artikler som kunne ende opp med «Jeg er den egentlige Henry!». Jeg kastet meg over boka uansett. Det er ikke hver dag man opplever romaner fra nabolaget. Alle har vel opplevd den følelsen av at når vi vet noe om temaet selv så blir vi ekstra nysgjerrig?

Men allerede etter noen få sider får jeg vite at fyren ikke bare bruker objektivene til skjul for helt andre aktiviteter, men at han også misliker fugl i det hele tatt, så der gikk luften litt ut av den ballongen. Men jeg holdt på videre, for plottet var definitivt spennende likevel.

Jeg vet hvor irriterende det kan være å få vite så mye om en bok eller en film at man ikke lenger er nysgjerrig på historien, så jeg skal ikke røpe mye her. Jeg nøyer meg med å nevne at det som fasinerte meg mest var at jeg opplevde personskildringene som sannsynlige og likte referansen til de kjente omgivelsene.

God lesning...

B-blad

Ettersendes ikke ved varig adresseforandring, men
returneres med opplysninger om riktig adresse.

Returadresse:

ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Luftfoto av søndre del av Østensjøvannet 1961.